

CÂNDALA DE MONTRÉAL

LA CHANDELLE DE MONTRÉAL

Anul XVIII, Nr. 3

– iulie – septembrie 2014 –

48 pagini

*100 de ani de la atestarea scrisă
a Comunității Române din Quebec*

FILĂ DE ISTORIE

când au venit pe-aici moșii-strămoși,
CANADA le-a zis blândă... "bun venit!"
și-n țara asta mare cât un rai
cu oamenii de-aici s-au înfrățit.

sălaș de rugăciune și-au zidit
prin voia lor și-a Sfințelor Treimi,
unde s-au strâns mereu și se tot strâng
să salte rugă toți bunii creștini.

istoria se scrie-n timp...și greu
pământului de-aici s-au dăruit
și prin credința lor în Dumnezeu
s-au înmulțit nuntind sau au murit.

și doine am adus de prin Carpați
versul de dor și cântecul... și jocul.
ca-n datină, românii se țin frați
știind că omul bun sfințește locul.

venind din Țara noastră de baladă.
ne-am liberat de jug și de stăpâni.
și în Canada – mama adoptivă,
scrim în istorii pagini cu români...

George FILIP

Biserica Buna Vestire,
a treia generație a Bisericii Ortodoxe Române de
Montreal, Buna Vestire, construită în 1972.

Sumarul numărului

Biserica Ortodoxă Română „Buna Vestire” Aniversarea Centenară – 1914 – 2014 <i>Liviu Alexandrescu, Preot Paroh Al Bisericii „Buna Vestire” Din Montreal</i>	3
Tabăra De Vară Pentru Copii <i>Victor Rosca</i>	4
Dumitru Ichim La 70 De Ani <i>Per Aspera Ad Astra</i>	6
Referințe Critice*	6
Muntele Cu Nume De Sfânt	6
Troparul Întoarcerii Acasă <i>Dumitru Ichim</i>	7
„Limba Întâiul Mare Poem Al Unui Popor.” <i>Iuliana Onofrei</i>	8
„Orașul Meu De-Argint, Cu Salbă De Nea” – Începuturile Montrealului – <i>Ortansa Tudor</i>	10
„Chandra” <i>Daniela Voiculescu</i>	13
Din Volumul “Departe De Țara Cu Dor” <i>Milena Munteanu</i>	14
Limba Română – Mijloc De Comunicare Cu Dumnezeu <i>Marius Fincă</i>	15
Lansarea Volumului De Versuri „Dragă Maria” Scris De George Filip <i>Marius Fincă</i>	17
<i>Dragă Maria</i> <i>Miruna Ocnăreanu</i> ____	17
Cărți Vechi Voiaj În Rusia Meridională Și Crimeea (1837) De Anatole De Demidoff <i>Livia Nemteanu</i>	18
Valentin Marica - 65 Cine-L Cunoaște Își Alungă Grăbirea <i>Daniela Gifu</i>	21
Război À Trois (Flavia Cosma, Zgârieturi Pe Fața Oglinzii, Editura Ars Longa,	

Iași 2013) <i>Dan H. Popescu - Universitatea Oradea</i> -	22
How Many <i>Corina Haiduc</i>	23
Sunt Semne De La Nicu Constantin E Toamnă Iar... <i>George Filip</i>	24
Sfârșitul Orașului Pompei <i>Paul Dăncescu</i>	25
Limba Română (Poezii) <i>Lia Ruse</i>	26
Chiar Ne-Nștelegem Unii Pe Alții? <i>Veronica Pavel Lerner</i>	27
Seria Științe 17. Despre Memorie – Partea A Ii-A <i>Wladimir Paskievici</i>	28
L'île Du Diable <i>Miruna Tarcău</i>	30
Toamna - Anotimpul Pârguit <i>Melania Rusu Caragioiu</i>	33
Adunarea Generală A Asociației Scriitorilor Români Din Canada – Comentariu - <i>Livia Nemteanu</i>	34
Toledo, Orașul – Cetate <i>Elena Buica</i>	35
O Casă Ca-N Povești <i>Doina Hanganu</i>	36
Poezii <i>Ana - Maria Gibu</i>	38
Funia Roșie – Iii – <i>Leonard Voicu</i>	39
Poezia Durerii <i>Elena Olariu / Marcela Strana</i>	40
Pense Comme Le Vent! <i>Christina Callimache</i>	41
Agaguk (Xviii) <i>Roman De Yves Thériault. Traducere Din Limba Franceză De Ortansa Tudor</i>	44
Ilustrațiile După Siasî Irgumia, Adaptate De <i>Raluca Pilat</i>	44
Anunțurile Comunității	47
Apariții Editoriale (Scriitori Canadieni):	48
George Filip – <i>Dragă Maria</i>	48
Elena Buica – <i>Liliacul Înflorit La Poarta Înserării</i>	48
Flavia Cosma – <i>Zgârieturi Pe Fața Oglinzii</i>	48

Candela de Montreal , revistă fondată și editată, din 1997, de Victor Roșca

Redacția și administrația: 8060 Christophe Colomb, Montréal, Québec, Canada H2R 2S9; Telefon:(514) 736-0950

Redactor Șef : Victor Roșca

Secretar de redacție: George Filip

Ilustrațiile : Angela Faina

Consilier de redacție: pr. Liviu Alexandrescu

Colectiv de redacție : Marius Fincă

Tehnoredactare: Marius Neaga

ISSN 1495 – 8929 Canada, Dépôt légal - Bibliothèque nationale du Canada et Bibliothèque nationale du Québec, 1997

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ „BUNA VESTIRE” ANIVERSAREA CENTENARĂ – 1914 – 2014

Liviu ALEXANDRESCU,

preot paroh al Bisericii „Buna Vestire” din Montreal

Cu ajutorul Bunului Dumnezeu se împlinesc o sută de ani, pentru Mama Comunității Române din Montreal, adică pentru Biserica noastră „Buna Vestire”. De o sută de ani, răsună glasul fraților români, care au poposit pe aceste meleaguri, au împărtășit limba și cultura românească, cât mai ales ortodoxia noastră sfântă, aducând o mare contribuție civilizației în care trăim.

În jurul Bisericii noastre, au crescut toate generațiile de români, credincioși și preoți slujitori, vrednici de pomenire, prin exemplul dat, de fiecare dintre ei. Se cuvine să ne aplecăm capetele în fața strămoșilor noștri, în fața jertfei și ostenelilor de un secol și să promitem că vom urma exemplul lor. Aici, este Mama noastră, primitoarea și ocrotitoarea noastră, care s-a bucurat sau întristat, care a plâns sau râs, după nevoința fiecăruia.

Pentru noi care venim și trecem, așa cum au trecut cei 100 de ani pentru comunitatea noastră, rămâne un act istoric și spiritual, dar pentru Dumnezeu, care rămâne în veci, așa cum spune psalmistul: „căci 1000 de ani, înaintea feței tale, Doamne, sunt ca ziua de ieri, care a trecut”-rămâne un act în veșnicie.

Aniversarea centenară ne dă prilejul de rugăciune, de bucurie și de mulțumire Lui Dumnezeu, Maicii

Sale și tuturor Sfinților, pentru binefacerile pe care le-am primit de la ei. Bucuria aniversării ne adună pe toți laolaltă, de la cel mic până la cel mare, de la cei prezenți, până la cei care nu mai sunt printre noi, ajungând până la ziua inaugurării-2014.

Aniversarea de 100 de ani a Bisericii noastre marchează momentul istoric al înaintașilor noștri, care au venit în Canada și care au ținut flacăra credinței ortodoxe aprinsă, au păstrat valorile și tradițiile, pe care le avem noi astăzi.

Idealul ctitorilor, membrilor și familiilor, atașate comunității românești, a fost de a ridica un Locaș spre mărirea Lui Dumnezeu, împlinirea nevoilor spirituale și mai ales, spre a ține lumina ortodoxiei aprinsă, în această lume în care trăim, după cuvântul Domnului Hristos: „Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura”.

Aniversarea centenară din 19 octombrie 2014, va oferi posibilitatea de a aprecia trecutul, de a reflecta în prezent și de a anticipa viitorul în lumina valorilor lăsate de înaintașii noștri.

Sărbătorirea aniversării prin prezența dumneavoastră, va aduce o notă distinctivă, chiar și în rândul comunităților în care trăim, vom putea arăta că suntem mândri de valorile noastre și mai ales că suntem români.

Cu rugăciune și cu dragoste în Hristos Domnul,

Preot Liviu Alexandrescu

INVITAȚIE

***Biserica „Română Ortodoxă de Montreal” Buna Vestire,
Vă invită la festivitățile
ce vor avea loc cu ocazia sărbătoririi a 100 de ani de existență
atestată de „Bill de L’Assemblée, No 182”, din 19 februarie 1914***

al Parlamentului Provinciei Quebec.

Serviciile religioase se vor oficia de IPS Arhiepiscop Nathaniel împreună cu un sobor constituit din vicari, preoți slujitori și diaconi ai Episcopiei după următorul program:

- 1) Sâmbătă 18 oct. ora 17:00, Slujba de Vecernie oficiată de IPS Episcop Nathanael al Episcopiei Ortodoxe Române Americane (Vatra);
- 2) Sâmbătă 18 oct. ora 19:00 binecuvântarea Bibliotecii Mihai Eminescu și a claselor de religie ale Bisericii Buna Vestire;
- 3) Duminică 19 oct. Slujba Arhierească: ora 9:00 Utrenia și ora 10:30 Sf Liturghie și
- 4) Duminică 19 oct. ora 12:30, după terminarea slujbei, banchetul festiv, în sala Preot dr. Petre Popescu, sala parohială a Bisericii Buna Vestire. (Montreal, 8060 Christophe Colomb, colț cu Jarry)

Preot paroh Liviu Alexandrescu

Comitetul Parohia al Bisericii

TABĂRA DE VARĂ PENTRU COPII

Victor ROSCA

Vara aceasta, 2014, părintele Liviu Alexandrescu, preotul paroh al Bisericii Ortodoxe Române Buna Vestire din Montreal, a reluat o veche tradiție inițiată în anii tinereții de părintele Petre Popescu.

Românii din zona Montrealului născuți după 1950 își amintesc cu plăcere de vacanțele din copilărie petrecute în taberele de vară organizate de părintele Petre Popescu timp de aproape 30 de ani la o fermă din New Glasgow, a unor familii de

enoriași ai Bisericii Buna Vestire, care au transformat fostele dependințe ale fermei în camere de locuit pentru fete, băieți și mamele copiilor iar cabana într-o sală de reuniuni comunitare, cu bucătărie și alte accesorii.

S-a improvisat și o mică capelă.

Acum, la o sută de ani de existență comunitară, când noi generații de români au împânzit Montrealul, împărțindu-se între 13 biserici, apariția unei tabere de vară în care copiii români să fie adunați la un loc este o mare realizare.

Prima tabăra, după 25 de ani, s-a organizat, în luna iulie a acestui an, la Mănăstirea Ortodoxă Grecească „Vierge Marie La Consolatrice”, din zona localității Lachute, Quebec.

Mănăstirea este așezată pe un teren împădurit de 50 de hectare și are o frumoasă gospodărie cu stupină, seră de legume, grajd cu animale, atelier de fabricat lumânări din ceară de albine, atelier de pictură de icoane, atelier de prelucrarea produselor apicole, fromagerie și un magazin de desfacere. Toată gospodăria este întreținută de harnicele măicuțe, majoritatea din Quebec, ajutate de benevoli.

Tabăra a avut loc cu ajutorul Miciei Tecla, Stareța Mănăstirii, prin mijlocirea părintelui Constantin Lungu, preotul Mănăstirii (român) și cu concursul Episcopiei Ortodoxe Române din America, cu sediul la „Vatra”, Jackson, Michigan, Statele Unite, care l-a trimis pe părintele, Dan Hoarste, Preot Vicar al Episcopiei, pentru a organiza coordona și supraveghea întregului program al copiilor din tabără.

Având în vedere spațiul de cazare limitat, blocul de camere de oaspeți aflându-se încă în construcție, la această primă tabără au participat doar 23 de copii, 16 de la Biserica Buna Vestire din Montreal și șapte de la Misiunile Fecioara Marie din Laval, Înălțarea Domnului din Montreal și de la Biserica Sf. Nicolae din Montreal, toate localizate în „Grand Montreal”. În viitor, părintele Liviu Alexandrescu are în plan dublarea numărului de copii.

Programul copiilor, întocmit și pus în practică de părintele Dan Hoarste, a constat din următoarele activități:

- Deșteptarea, la ora 7:00 am;
- Micul dejun, în trapeza mănăstirii;
- Ora de religie, în sala de oaspeți;
- Program de sport și excursii câmpenești, prin pădure;
- Masa de prânz, în trapeza mănăstirii;

- După un program liber, lucrul manual în atelierele Mănăstirii, mai ales în atelierul de pictură;

- Ora de religie de după-amiază;
- Rugăciunea de seară, în capelă;
- Cina, în trapeza mănăstirii;
- Foc de tabără;
- Cântece românești și religioase;
- Stingerea, ora 9:30 pm.

După cum se poate constata din conținutul programului, tabăra tinerilor români veniți de la diferitele școli din Grand Montreal nu este o simplă vacanță plătită de părinți pe timpul verii. Întâlnirea în tabăra de vară a tinerilor este, a fost și va rămâne o ocazie unică de vacanță, organizată pentru copii cu scopul de a-și însuși rânduiețile credinței ortodoxe creștine și de a se cunoaște între ei.

Aici la Mănăstirea „Vierge Marie La Consolatrice”, copiii au avut ocazia să fie aproape de Icoana Maicii Domnului, Făcătoare de Minuni și de numeroasele Sfinte Moaște aflate în Biserica Mănăstirii.

Este bine să știe copiii noștri că românii n-au primit creștinismul în urma unui ucaz regesc cum s-a întâmplat cu cele mai multe popoare.

Românii au fost creștini înainte de a fi români. Strămoșii noștri au primit creștinismul direct de la Sfântul Apostol Andrei, ce propovăduia credința creștină în zona Dobrogei. Creștinarea lor s-a produs ca o iluminare a unei credințe preistorice existentă în sufletul geto-dac.

În societatea de astăzi, umanismul primează înaintea diferenței de cultură sau deosebirii religioase. Într-o statistică a Episcopiei Ortodoxe Române din America, cu sediul la „Vatra”, Jackson, Michigan, SUA s-a constatat că 75% dintre tinerii români din Statele Unite și Canada, nu se căsătoresc cu români ci cu colegi de școală sau de serviciu, fără să țină seama de cultura, de limba sau de religia celuilalt, motiv pentru care pe parcursul vieții ei își pierd atât limba cât și credința creștin-ortodoxă

Deposdat de cele două valori moștenite de la părinți, emigrantul își pierde însușii identitatea. Pentru mulți canadieni de origine română, din prima generație, renunțarea la identitate nu este considerată o problemă importantă, de conștiință. Așa s-a întâmplat între anii 1930 și 1940, când foarte mulți imigranți români canadieni și-au schimbat numele într-unul cu rezonanță englezească sau franțuzească. Astfel, în vest, Popovici a devenit Powers, Nencescu s-a transformat în Nenson, Radu în McRadu etc. În est, Rotaru a devenit Rotari, Caba se va scrie Cabba, Dumitru, Donalt sau Dimitri etc.

După ce, la 12 iunie 1948, a fost înregistrată în statul Michigan o nouă Episcopie, cu numele de Episcopia Ortodoxă Română Autonomă din America de Nord și Sud și la 19 noiembrie 1950, preotul Andrei Moldovan a primit, în palatul patriarhal din București, investitura și gramata de la Patriarhul Justinian în prezența primului ministru Petre Groza, între românii afiliați la Patriarhie și românii ce au

rămas credincioși Episcopiei de la Vatra s-a început un adevărat război psihologic.

În vest, unde erau marea majoritate a bisericilor ortodoxe române din Canada, tensiunea dintre biserici i-a determinat pe mulți dintre imigranții români de acolo, să părăsească Biserica Ortodoxă Română și să treacă la bisericile anglicane, unitare sau romano-catolice, în funcție de vecinătatea acestora. În est, copii foștilor refugiați politici din 1950, cu câteva excepții, au îmbrățișat religia catolică.

Astăzi, a treia generație de canadieni de origine română, urmașii celor ce au renunțat atât la numele cât și la religie, răscolesc în istoria familială spre a-și găsi originea și identitatea pierdută de bunicii lor. Identitatea nu se pierde definitiv numai prin părăsirea limbii, ci atunci când se părăsește și credința părinților.

Adaptarea și integrarea în societatea țării de adopție nu implică pierderea identității (patrimoniul familial), ci doar adaptarea la obiceiurile, tradiția și felul de gândire al țării de accuei.

În 1950, Episcopul Valerian dându-și seama că familiile din căsătoriile mixte, ce utilizează în viața de toate zilele limba

engleză, necunoscând ambii limba română, pleacă la alte biserici, lăsând bisericile ortodoxe goale, a introdus limba engleză în bisericile ortodoxe române din Statele Unite și din Canada. Excepție bisericile din Quebec. După această reformă, tinerii din căsătoriile mixte au rămas mai departe la bisericile ortodoxe române.

Am cunoscut în Statele Unite, Biserica Ortodoxă Română „Presentation of Our Lord” din Fairlawn, a părintelui Ian Pac Urar, Ohio, unde 40 % din enoriașii Bisericii nu mai sunt români. Unii au avut însă unul dintre strămoși de origine română. Serviciul religios ținându-se în limba engleză, tinerii din căsătoriile mixte, de la această Biserică Ortodoxă Română continuă s-o frecventeze, menținând legătura cu tradiția din familiile lor.

Introducerea limbii engleze în bisericile ortodoxe române din Statele Unite și din vestul canadian, rămâne o soluție pentru căsătoriile mixte. Însă ca tinerii români să se căsătorească între ei, trebuie să se cunoască, depășind ghetourile bisericilor de azi. Și cea mai bună ocazie sunt taberele de vară organizate în cadrul Episcopiei.

DUMITRU ICHIM LA 70 DE ANI

Per aspera ad astra

Referințe critice*

Volumul de debut *De unde începe omul* (1970) anunța un poet bântuit de neliniști existențiale și de blagienele suspinuri lăuntrice, puse toate sub semnul luminii.

Ființa divizată între pământ și cer (între lut și vis, ar fi spus Arghezi) dobândește identitatea în transcendent prin participare și vocația divinului...

Exilul n-a alterat cu nimic această viziune de aspirații teandrice. Dimpotrivă, tot cea a scris Dumitru Ichim, după 1975, stă sub semnul nostalgiei sacralului. Atât în cele trei volume de poeme haiku (*Valea nisipului de aur*, 1977; *Urmele*, 1977; *Fântâna luminii*, 1993), cât și în poemele tanka (*Dar în silaba Luminii plângeam orfan și greier*, 1987; *Pasărea cu șapte aripi*, 1993) ... Volumele următoare: epistolarul *Sub umbra Sfînxului* (1975), *Constantin Brâncoveanu* (1981), scenele în versuri din *Melcul* (1981). prozele din *Agape* (1982) ori eseul din *Biserica și religie la români* (1985) sunt meditații pe tema lui „a fi” în eternitate și „a sta”, concomitent, în lumea reală (divină) a binelui și a frumosului. Bucuria trăirii în zăriștea Logosului este întotdeauna exprimată prin cuvinte cu valoare apoftegmatice. (Aurel SASU)

Caut în amintire și nu-l pot despărți pe studentul Mitrel de poetul Dumitru Ichim. Nu mai știu când a început să scrie poezie și nici când mi-a citit primele versuri, dar am sentimentul, încă proaspăt, că tânărul acela, cam folcloric și cam sugubăț, în aparență, își lua foarte în serios ceasurile de taină, a căror pârgă refuză să fie doar o simplă promisiune. Arta lui se maturiza de timpuriu și mai rămânea perspectiva consacării prin litera tipărită.

Dumitru Ichim împărtășește norocul și nenorocul scriitorilor din diaspora. Pe de o parte, șansa de a avea acces neîngrădit la cultura lumii libere și de a se simți în largul său în abordarea unor genuri literare afine; dacă nu mă înșel – și cred că nu –, el este primul poet român care a scris haiku-uri și strofe tanka, la o vreme când cei din țară abia auzeau de așa ceva. Pe de altă parte, neșansa izolării de ceea ce se chemă o piață a cărții la dimensiunea cititorilor potențiali; de abia anul trecut, lui Ichim a putut să-i apară un volum de versuri, la o editură bucureșteană – e vorba de Albatros – (simultan cu al soției sale, Florica Bațu).

De data aceasta, am în față manuscrisul unui poem dramatic, *Meșterul Manole*, semnat de mai tânărul meu prieten din Canada. L-am citit de două ori și, parcă, l-aș mai citi o dată; aș scrie ceva despre el și parcă n-aș scrie. Nu pentru că celebra legendă a generat opere de frunte ale literaturii române, nu pentru că eu însumi am culezit o variantă dramatică, ci pentru că poemul lui Ichim e construit pe niște subtilități ideatice și de limbaj care se suprapun și se întretaie într-un vast univers metaforic...

Din poemul lui Ichim lipsește Ana. Apare, în schimb, o Măicuță Bătrână, o Maică a Domnului transfigurată din episodul mioritic. Absența soției lui Manole-Emanuel e doar aparentă; ea transpare,

spre final, în însăși zidirea isprăvită, pe al cărei acoperiș se înalță prevestitoare o cruce. Acum este evidentă paralela simbolică a Apostolului Pavel: Mirele-Mireasa – Hristos-Biserica.

Cu aceste sumare considerații, cred că Dumitru Ichim ne-a dăruit un poem (nu, neapărat, dramatic) de mare adâncime și frumusețe.

Valeriu ANANIA

(continuare în numărul viitor)

* Spicuiuri din Referințe Critice la vol. Șarpele de aramă de Dumitru Ichim 2014

MUNTELE CU NUME DE SFÂNT

- Părinte, zise copilul îngenunchind în fața Muntelui, am venit să mă spovedesc. De multe ori am greșit Luminii și nevrednic m-am făcut înfloriturii ei. Greșit-am și Cerului și Pământului, m-am rătăcit și rătăcesc în trupul acestui bătrân, neștiind pe nimeni să mă dezlege.

- Din care parte a timpului vii, călătorule?

- Vezi, Părinte, aici e problema: "parcă n-am fost niciodată/ călător prin anii mei,/ de-am trăit un timp de tei/altu-mi vine la socoată".

- Timpul acela s-a risipit ca o mireasmă de sunet printre stâncile mele și tocmai în această risipire mă regăsesc, dar nu știu cum să scap de cestăalt care îmi vine la socoată. M-am renăscut pe Muntele Stăniloae, din care Dumnezeu mi-a izvodit rădăcinile. Sunt un fel de buruiiană ciudată și nu îndrăznesc Părinte...

- O, da? Îl cunoaștem. E unul dintre rubedeniile noastre. Știi că are un nume de sfânt? De unde să știi?! Acesta e secretul nostru, al munților, dar pentru că ai avut norocul să te renaști din acel Munte, putem să-ți destăinuim și numele lui... cel dintâi, așa cum ne cheamă noi munții între noi, pe numele mic pe care nu-l găsești în sinaxarele brazilor. Ei, bine! Numele lui adevărat este ...*Vârful Omului!* ...

... și astfel, spovedania mea a început ca un izvor cu hramul lacrimelor, spovedania unui copil care a trăit timpul teiului. Ce s-ar fi întâmplat cu mine dacă nu aș fi ajuns cândva la Muntele Stăniloae? Acum, la ceasul înalt de prăznuire, mă întreb : ce caut și eu printre *mărimurile* care s-au strâns în soboare, toți înveșmântați în patrafire cu fir de aur și diamante, la acest acatist al Muntelui?

Mă apropiu cu sfilă de acest *Vârful Omului* și voi începe cu noaptea chinuitoare a depărtărilor din mine în care mă pierdusem, unde a înflorit, în întunericul zbuciumărilor mele, chemarea Părintelui: "Veniți de luați Lumină!"

.....

M-am născut într-un sat de munte din niște oameni foarte evlavioși (tata era dascălul bisericii), evlavie cu care îmi împodobiseră sufletul. De la vârsta când spuneam că vreau să mă fac "p'eut" idealul meu a fost să devin slujitor al altarului. Primii ani ai seminarului au fost un adevărat urcuș taboric, Mănăstirea Neamțului fiind un adevărat Ierusalim al duhului filocalic românesc. Apoi a urmat prăbușirea. Era în perioada intensivă de distrugere a neamului prin ateism și luptă directă împotriva Bisericii. Am căzut victimă. După o vacanță de Crăciun, în loc de colaci și cârnați mi-am umplut valiza cu tot ce am găsit în biblioteca de acasă pentru a mă vindeca singur, "științific" de "boala misticismului" și a "obscurantismului"...

(partea a II-a în numărul viitor)

TROPARUL ÎNTOARCERII ACASĂ

Dumitru ICHIM

TROPARUL ÎNTOARCERII ACASĂ

Ora Lui eu n-o pot
s-o frâng
sau s-o beau dintr-o dușcă...
Auzi cum bate un clopot?
De ce te sperie
clopotul?
Câinele ce latră nu mușcă.
O, ce bucuros se zbate,
în lanț,
când mă întorn acasă!

Prin care țară
mi-a curs drumul? Viața,
fără de nor, în ropot...

Din pânea pribeagului, amară,
ar trebui să frâng,
până la cântărirea ei de comând,
să dau săracului câine flămând,
flămândului meu clopot,
dar nu pot,
dar nu pot,
dar nu pot...

- "Prin care țară și-a cui viață?",
sărmanul meu clopot
mă-ntreabă, zbatându-se-n lanț
de bucurie.
- "Nimeni nu știe, nimeni nu știe,
vânătorule de vânt
și păzitor de umbră și ceață...
Și totuși,
ia și tu din vocala-mi amară,
amândoi la fel de flămânzi
și fără de țară..."

POEMUL ADORMIRII MAICII DOMNULUI

Ca-n Nazaret
se auzeau cocoșii,
dar nu putuse s-adoarmă.
Avea ochii roșii
de plâns,
cum în brațele mării
se prăbușește vântul,
cu disperarea
de a-și vedea valurile ei
ultima oară.

Era dis-de-dimineată.
Încă se mai auzeau cocoșii,
ca-n Nazaret,
când a-nceput frământul,
frământarea
după bătăile inimii,
cu ochii plânși,
după bătăile inimii

frământarea,
cu pumnii până la sânge strânși
ca atunci când te rogi
cu lacrimi, dospind
ultima Lui pâine,
cu disperare,
cum în brațele mării
se prăbușește vântul,
până când strânsul
te doare,
cu dinți încheștați
oprind în gâtlee
țipătul și plânsul.

Apoi aluatul
a fost lăsat
să crească în voie.

"Cât de mult seamănă
cu fața Lui!" -
zice Maica
plecându-se lin spre Fecioară.
Dar Fecioara nu răspunse
gândind la copilăria Pâinii...
Cât de mult dor amintirile mâinii!

"Va fi Ultima Cină diseară",
din nou Maica-ndrăznește
să rupă tăcerea ce-o strânge
ca-n clește,
dar Fecioara tace și plânge.

De-atâta suflet de dus
a obosit.
Și-a răzimat capul
pe umărul Maicii,
adormind
cum fac în apus
trandafirii
îngreunați de primul înflorit.

Îngeru-a strigat agrăind
de puntea Adormirii
cum trupul ei în fir de vis s-a tors
și nu s-a mai întors,
urcând încet
precum culorile în curcubeu
își cântă stră-fumul.

I se făcuse dor
lui Dumnezeu
de-un gust ce-I rămăsese de la Cină
și ca o grijulie mamă
îi aducea din Nazaretul de copil
și drumul,
dar și miresma ei
de pâine caldă scoasă din cuptor,
îmbrățișându-și
lumina ei născută din Lumină.

„LIMBA ÎNTÂIUL MARE POEM AL UNUI POPOR.“

Iuliana ONOFREI

Cum se face că în ciuda contactului nostru atât de scurt, subiectiv și limitat cu lumea, știm totuși atât de mult?

Noam Chomsky crede că limbajul este tocmai un astfel de domeniu și că din acest motiv a fost caracterizat în mod potrivit drept „o oglindă a minții”. Chomsky susține că lingvistica este o parte a psihologiei ce își concentrează atenția asupra unui domeniu de cunoaștere specific și a unei facultăți a minții, limbajul. O înțelegere teoretică a

ceea ce este limbajul, precum și a procesului însușirii limbajului, poate reprezenta de aceea o contribuție esențială la înțelegerea surselor cunoașterii în general.

Hans-Georg Gadamer se întreabă dacă în comportamentul nostru în lume nu este ceva greșit și dacă nu cumva deja în experiența noastră a lumii mijlocită prin limbă ne supunem unor prejudecăți sau dacă suntem livrați unor necesități imperioase care trimit înapoi până la structurarea lingvistică a primei noastre experiențe a lumii și ne fac să intrăm, așa zicând cu ochii deschiși, într-o fundătură fatală.

Astfel, este o temă de autentică actualitate dacă într-adevăr limba este cea pe care Chomsky desemnează competența lingvistică prin termenul gramatică. Un copil învață la fel de bine o limbă sau alta - să zicem *engleza* sau *chineză* - dacă este în contact cu o anumită ambianță lingvistică. Însușirea limbajului spune Chomsky „*nu seamănă cu umplerea unei sticle, ci, mai degrabă cu creșterea unei plante*”.

Cunoașterea limbajului crește în mintea/creierul unui copil care trăiește într-o anumită comunitate lingvistică.

S-a constatat că acei copiii care beneficiază de un anumit contact cu limbajul vorbit de comunitate, dar nu de contactul deplin de care au parte în mod obișnuit copiii, atunci când învață limbajul, nu reușesc să-și însușească într-un mod cât de cât satisfăcător acest limbaj. Limba reprezintă o caracteristică esențială a omului poate chiar cea mai importantă. Nu toți oamenii vorbesc aceeași limbă; de-a lungul istoriei omenirii s-au format diferite limbi sau idiomuri.

Spiritul limbii se găsește în felul în care sunetele se combină între ele și sunt accentuate, dând naștere unei melodii aparte a limbii, în cuvinte și expresii adesea intraductibile.

Nu întâmplător Lucian Blaga spunea: „Limba este întâiul poem al unui popor. Prof. Diaconu Georgeta afirma undeva că „*Limba, este marcă a identității naționale. Constantin Noica spunea că vorbirea omului este ființa lui. Deci pentru a-i lua unui om sau unui neam identitatea, trebuie să îi distrugi limba: atât istoria limbii cât și spiritul ei.*” Limba este potrivit naturii ei limbă a dialogului. Ea își formează singură propria realitate prin efectuarea înțelegerii cu celălalt. Iată de ce, ea nu este un simplu mijloc de comunicare. Prin urmare, sistemele inventate ale comunicării artificiale nu sunt niciodată limbă. Căci limbajele artificiale, de pildă cele secrete sau simbolismele matematice, nu se întemeiază pe o comunitate de limbă sau de viață, ci sunt

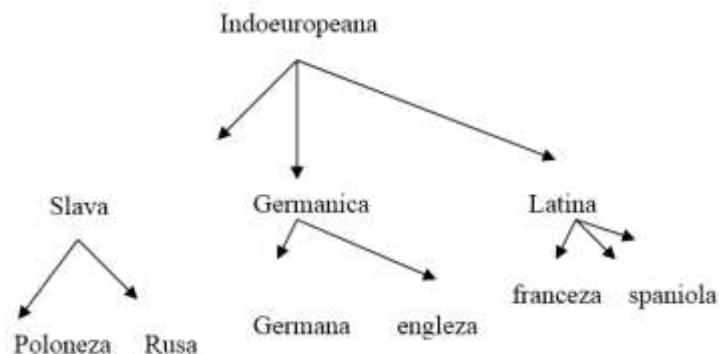
introduse și aplicate doar în chip de mijloace și unelte ale înțelegerii cu celălalt.^[1] De bună seamă că limba este cea care deschide într-adevăr întregul nostru raport mundan, în ea își găsește sălaș ceea ce este persistent, în ea se înfățișează mersul lucrurilor, lumea însăși și în ea devine vizibil ceea ce este adevărat dincolo de conștiința fiecăruia în parte. Desigur, afirmă filosoful german al secolului XX, Hans-Georg Gadamer că limba nu este cauza unei astfel de persistențe spirituale, ci doar nemijlocirea cu care contemplăm lumea și pe noi înșine, asupra căreia stăruim, care se păstrează și este metamorfozată în limbă.

Fizica și biologia cunosc ceea ce este și ce înseamnă, după cum arăta Kant așa cum este acesta dat în spațiu și timp și fiind obiect al experienței; tocmai acest lucru definește progresul cunoașterii care este realizat în științe. Lumea fizicii nici nu poate să vrea să fie întregul ființării. Biologul cercetează asemenea fizicianului ceea ce este și nu este el însuși ceea ce cercetează. A trăi într-o lume linguală, așa cum o facem în calitate de membri ai unei comunități de limbă, nu înseamnă că suntem introduși într-o lume înconjurătoare așa cum sunt lăsate animalele în lumile în care viețuiesc. În fiecare limbă rezidă mai curând o referire nemijlocită la infinitatea ființării. A avea limbă semnifică tocmai o modalitate de a fi cu totul diferită de faptul de a fi legat de lumea înconjurătoare propriu animalelor. Învățând limbi străine oamenii nu-și modifică relația mundană, cum se întâmplă de pildă cu un animal acvatic, care devine unul terestru. Cel care are limbă „are” lumea. Dacă vom reține acest lucru, nu vom mai confunda călăuzirea după lucru a limbii cu *obiectivitatea științei*.^[2]

Ne este imposibil să examinăm în mod corespunzător lumea linguală privind de sus. Căci nu există un amplasament situat în afara experienței linguale a lumii din perspective căruia aceasta însăși ar putea deveni obiect. Pe glob se vorbesc astăzi între 2500 și 3000 de limbi, cele mai multe dintre acestea aparținând unor grupuri restrânse de vorbitori. Numai șaptezeci de limbi sunt vorbite de peste cinci milioane de oameni și numai paisprezece reprezintă limba maternă a peste cincizeci de milioane. Pe primul loc în această listă se situează chineză. În Europa, germana este a doua după rusă, înaintea englezei, italienei, francezei și multor altora. Limbile pot fi clasificate după diferite criterii, unul dintre acestea fiind structura gramaticală. Astfel, limba chineză, în care cuvintele nu-și schimbă forma în propoziție, se deosebește de pildă de germană sau de română prin aceea că nu cunoaște derivarea, compunerea sau flexiunea. Una dintre cele mai mari familii de limbi este familia limbilor indoeuropene. Lingviștii din secolul trecut au dovedit că multe limbi din teritoriul situate între nord-vestul Europei și India prezintă înrudiri de pronunție, vocabular și gramatică. Filologii au remarcat că mai toate denumirile indo-europene pentru părțile trupului au o rădăcină comună numai mâna, degetul, părul variază de la limbă la limbă. De ce? Fiindcă aceste părți de trup erau considerate cu puteri magice (și azi părul se întrebuințează în descântece, ca și degetul, chiar, mâna), deci cuvântul era fatidic. Dacă era fatidic nu era pronunțabil, și dacă nu s-a pronunțat, s-a pierdut, înlocuit fiind cu alt cuvânt.

Fiecare limbă are un mod de a ocoli cuvintele când ele spun prea mult. În loc de *urs*, pentru a nu trezi atavice reminiscențe de spaimă, rusa spune *mjeduved* [медведь], adică mâncătorul de miere, iar engleza *the brown one*.

Pentru *to die* (a muri): engleza: *to deacease, to go west, to kick the bucket, to leave the world, to pass*; italiana: *tirare la calzeta*, spaniola: *espichar, estirar la pata*; româna: *a căpia, a răposa, a se duce pe lumea cealaltă, a da ortul popii*.

Chineza e o limbă logică, fiindcă are un sistem secret, dar matematic, de poziții, tonuri și accente în frază, pe care numai mandarinul le cunoaște; e un cifru: cum îl aplici, ies cele cinci până la cincisprezece înțelesuri și funcțiuni pe care le poate căpăta orice silabă în frază. Limba engleză te convinge rar, dar te impresionează totdeauna. Engleza e o limbă de 400 000 – 500 000 de cuvinte, ceea ce o face din capul locului cea mai bogată limbă din lume, de trei ori, se pare, mai bogată ca limba franceză și dacă adăugăm că cel mai cult englez cunoaște până la 20 000 de cuvinte maximum, putem spune că (la proporția aceasta) niciun englez nu-și cunoaște limba.

Nimic mai impresionant în structura englezei ca vitalismul ei, puterea de creație a cuvintelor, prolificitatea formelor gramaticale, forța interioară cu care sparge compartimentele gramaticii, îi violează legile și fecundează termenii, dând naștere unei lumi noi de fonii și înțelesuri, în care mișună excepțiile.

Shakespeare e cu mult cel mai bogat poet din (15 – 21 – 25 000 de cuvinte). După dânsul un grec, cu abia 9000 de cuvinte (*Iliada* și *Odiseea*). Apoi, alt englez Milton cu 8000-8500 de cuvinte. Apoi Vechiul Testament, cu 5650. Noul Testament cu 4800.

Engleza nu are ca limba arabă câte 450 de cuvinte pentru înțelesul cămilă și 1037 pentru sabie.

Dar, în vreme ce franceza aproape nu cunoaște sinonimia, termenii ei fiind prea preciși ca să însemne mai mult de un lucru, engleza întreține cuvinte cu câte 30 de înțelesuri și înțelesuri cu câte 30 de cuvinte. Sinonimia aceasta aparține așa cum remarcă profesorul Dragoș Protopopescu în studiul său *Gramatica vie a limbei engleze* acelui spirit de practicitate al limbii engleze. Ea constituie o imprecizie pentru străin; pentru englez, însă, care știe ce vrea să spună, o precizie perfectă. Cel mult o mai poate egala germana, lucru care-l determina pe un poet să exclame *Shakespeare ist Deutschland* (Shakespeare este Germania). Limba franceză e femeia franceză, e salonul unde acea regină neîncoronată, cochetă domina cu toaleta, cu gestul, cu surâsul, dar mai ales cu fraza ei de galante seducții. Franceza e limba oricui. Îi înveți normele, le urmezi, vorbești franțuzește. Engleza e numai a englezului Trebuie să fii ca el ca s-o cunoști. Adică un om care merge după *flair* (*talent înăscut, fler*), a cărui vorbire

nu e un tot sistematizat de abstracții, ci o nesfârșită animalică pipăire pe teren. După regula proximității: *substantivele*, bunăoară, se rânduie în frază cât mai aproape de alte substantive și pronume cu care sunt conexe; *adjectivele* și *participile* când sunt atribuite iau loc înaintea numelui pe care-l califică; *subiectul* totdeauna precede *predicatul*; *pronumele* sau *adverbul conjunctiv* totdeauna cât mai aproape de antecedentul său; *prepoziția*: înaintea obiectului ei; *conjunțiile corelative* se leagă prin aceleași părți de cuvânt de aceeași valoare funcțională. [3]

Limbile în general își iau mari libertăți cu *prepoziția* folosind-o și așezând-o în frază adesea după plac. Dar plasticitatea limbii engleze duce acest arbitrar la refuz. Engleza se joacă cu părțile de cuvânt-*prepoziția* devenind parte organică din verb, diriguindu-l și modificându-i după ea înțelesul.

Îți trebuie nu numai cunoaștere, dar și instinct ca să stăpânești engleza. În ea mergi orbește fără reguli și fără jaloane. E, apoi o limbă practică și perfect politică, volitivă și subtilă, scurtă și înșelătoare, engleza e o limbă de *shop-keepers* (*negustori*) și *gentleman* (*domn*), dar mai ales de oameni care iau viața în serios, care nu și-au pierdut timpul trăind-o, nici nu trăiesc ca să și-o piardă flecărind.

Cert este că engleza este o limbă extrem de grea: se aude greu, se pronunță cu dificultate. Pronunțarea engleză e un lucru serios al unui neam nu mai puțin serios. Consonantismul englez e aspru, greu, minuțios, cu ploziuni, fricțiuni, constrictiuni, cu șuerături și impedimente cărora le corespunde o frecvență articulatorie obligatorie egală numai cu varietatea ei. În orice limbă ai voie să fii peltic sau gângav, în englezești ești pierdut. Este o limbă dură, cuvântul englez pare că iese numai pe jumătate din gură, sunetele se pierd pe un canal de reticență, pe care el însuși pare că vrea să-și escamoteze vorbirea, să și-o facă dispărută. (*Gramatica vie a limbei engleze*, Dragoș Protopopescu)

Aspectul de masculinitate reiese dintr-un alt element mult mai adânc al limbii engleze. Englezul e omul cel mai fin din lume. Finețea englezului e transcendentă. Și finețea dă în primul rând englezei o alură. Ca și haina care recomandă pe englez, ea pune pe limbă un vestmânt de distincție care face un lord din cel din urmă lucrător.

Sobrietatea, reticența, demnitatea formelor limbii engleze, a stilului englez în general, pun pe grai o patimă care e una a orașelor engleze, cele mai mari din lume, dar nu și cele mai arătoase; dimpotrivă, trăind mai mult în lăuntrul (în *home*-ul inegalabil) decât în afară, și neavând nimic din gesticulația voită a Dresdei, sau retorica de marmură a Romei.

Tonul limbii engleze e tonul unei limbi care caută să vorbească încet; graiul parlamentarilor care nu se ceartă, al pensionarilor care se odihnesc. Acest ton jos, capitonat al vorbirii engleze se datorează faptului că urăște hiperbola.[4] Englezul nici nu flatează, nici nu detractează. El constată doar, iar constatările lui totdeauna făcute pe jumătate te lasă pe tine să înțelegi restul. De aici abundența în convorbire a întrebărilor întoarse: *isn't it? is that so? don't you?* cu care englezul îți lasă ție inițiativa, fiindcă *he does not like to commit himself*, adică nu-i place să se angajeze, să se oblige. .

(va urma)

1 Hans-Georg Gadamer, *Adevăr și metodă*, Editura Teora, 2001, p.333

2 Ibidem, p.337 – 338

3 Dragoș Protopopescu, *Gramatica vie a limbei engleze*, 1947 București, p.170

4 Dragoș Protopopescu, *Gramatica vie a limbii engleze*, p.196

„ORAȘUL MEU DE-ARGINT, CU SALBĂ DE NEA” – ÎNCEPUTURILE MONTREALULUI – Ortansa TUDOR

Orasul meu de-argint

După cucerirea Constantinopolului (1453), turcii își creează un imperiu puternic, blocând căile maritime spre Asia. Marile puteri ale Vechiului Continent, cu visteriile secătuite de războaie și luxul de la curțile regale, căutau căi noi spre « Indii » în goana după aur.

Încă din secolul al XIII-lea, pescari francezi abordau pe coastele unui pământ necunoscut, vorbind despre o

insula primitoare locuită de indigeni, ce se cuibărea în apele liniștite ale unui fluviu uriaș... Regele Franței Francois I, urmând exemplul răsunător al navigatorilor spanioli și olandezi, încredințează lui Jaques Cartier, marinar priceput cu experiență și relații în lumea aborigenilor, misiunea de a descoperi o nouă cale spre Indii. Francois I îi pune la dispoziție 2 nave și 60 de navigatori încercați. Astfel, *Jaques Cartier devine primul explorator francez al noului continent.*

În aprilie 1534, Cartier pornește, cu echipajul său, în căutarea Lumii Noi. Traversează oceanul Atlantic în 20 de zile, dă nume insulelor din Nord, coboară de-a lungul coastei unde găsește un pământ arid, pătrunde în ziua Sf. Laurențiu într-un golf primitiv, pe care l-a numit în franceză Saint Laurent ; consemnează îngustarea golfului, dar nu pătrunde în interiorul continentului. În peninsula Gaspésie, Cartier el întâlnește pescari aborigeni foarte prietenoși, din tribul iroquezielor ; stabilește legături cu aceștia, împlătează o cruce de 30 de picioare în peninsulă, pentru a marca posesiunea regelui Franței. Șeful tribului huronilor (o ramură a iroquezielor) se opune. Aducându-l însă pe nava sa ca oaspete, navigatorul francez îl convinge pe șeful tribului de intențiile sale bune. În cele din urmă, acesta acceptă propunerile de prietenie, își lasă chiar pe cei doi fii ai săi să meargă în Franța pentru a învăța franceza. Aceștia vor deveni primii interpreți ai lui J. Cartier în următoarele sale expediții. În septembrie, se întoarce în Franța. Deși n-a adus aurul așteptat, doar pentru aceste prețioase informații consemnate, câștigă încrederea regelui Francois I, care îl angajează pentru al doilea voiaj, oferindu-i de data aceasta trei nave și 110 oameni.

În mai 1535, Jaques Cartier pornește din nou, urmărind traseul cunoscut. Traversează Atlanticul pe timp nefavorabil în 50 de zile. Ajutat de indigeni, schițează geografia locului, dă nume de sfinți, consemnați în calendar, insulelor. Împlătează cruci. Ajunge în golful Saint Laurent. Își lasă navele în golf și însoțit de indigeni, pornește cu șalupa prin estuarul golfului; navighează amonte, cercetează, își notează observațiile. Ajunge la un grup de insule și se strecoară până la limita navigabilă a fluviului. Înaintea ochilor îi apare o insulă cu un munte pitoresc la mijloc, nu prea înalt, dar acoperit de un verde seducător, ce pe alocuri căpăta nuanțe roșietice. Era începutul lui octombrie în anul 1535.

La poalele muntelui, se afla o așezare înconjurată de întărituri - Hochelaga, locuită de huroni, din ramura iroquezielor. Aceștia îl primesc cu onoruri... Cartier se cațără împreună cu câțiva însoțitori până în vârful muntelui și, în fața ochilor, i se deschide un peisaj de o frumusețe nemaîntâlnită. Încântat de

descoperire, denumeste insula în latină *mons realis*, ceea ce în franceză se traduce Mont-Royal (Muntele Regal). Împlătează și aici o alta cruce în ziua de 7 octombrie. Vine iarna și îi îngheață navele în golf. Amerindienii îi învață cum să reziste frigului; îi mor 30 de oameni, află secretele infuziei de cedru alb, care-i vindecă pe mulți bolnavi, descoperă siropul de arțar... notează aspecte din viața indigenilor...

Se întoarce în primăvară, aducând doar o bucată de aur, dar multe blănuri de calitate. Duce cu sine și 10 iroquezi, dintre care 4 copii. Pe 6 iulie 1536 ajunge în Franța. Prezintă un raport lui Francois I care este deplin mulțumit și îl recompensează regește...

Urmează pentru Franța o perioadă tulburată de războaie (războiul de 30 de ani). Abia la începutul sec. al XVII-lea, interesul față de prima colonie franceză crește. Este denumită *La Nouvelle France*, iar *Samuel Champlain* - negustor de blănuri, explorator și cartograf - devine « tatăl Noii Franțe » - El studiază regiunea Saint - Laurent, pornind de la datele lăsate de J. Cartier. Publică o carte unde afirmă că *La Nouvelle France* dispune de un mare potențial comercial, industrial, dar și agrar. Champlain este numit de Richelieu guvernator al Noii Franțe. În anul 1608, fondează orașul Quebec. Fixează aici un post de schimb pentru blănuri. Peste puțin timp, în înțelegere cu amerindienii, organizează și la Hochelaga un prosper punct de schimb cu blănuri și începe explorarea insulelor din arhipelag. El cere trimiterea de misionari în « scopul de a creștina pe sălbaticii ».

Orașul Ville-Marie, la poalele Muntelui Regal

În anul 1640, *Paul Chomedey de Maisonneuve*, un tânăr nobil din provincia Champagne, își dorește să devină misionar în La Nouvelle-France . El scrie o cerere adresată lui Champlain - guvernatorul provinciei : « Monsieur, je suis prêt à aller à Montréal et y faire sacrifice à Dieu de ma vie et de ce que j'ai de plus cher en France ».

Signiorul de Maisonneuve, la solicitarea lui Samuel Champlain, sosește împreună cu un grup de misionari aparținând *congregației Notre Dame*, finanțate de iezuiți. Francezii încep să vină în grupuri mari din luna mai 1642 și se asociază *Societății Notre-Dame de Montreal*, condusă de Paul Maisonneuve. Noii sosiți sunt dirijați spre muntele pitoresc din mijlocul insulei. Guvernul de la Quebec se îngrijea de securitatea lor. Inițial se construiește un fort, pentru a fi protejați de atacurile iroquezielor, și o capelă în chiar fortul muntelui, declarând-o patroană a așezării, pe Fecioara Maria. Străzile capătă nume de sfinți. Astfel ia naștere orașul Ville-Marie, la poalele Muntelui Regal, cu deschidere spre fluviu.

Dacă misiune de creștinare a reușit doar parțial, în schimb, noua așezare devine un centru important de comerț cu blănuri pentru întregul continent. În 1701 se va încheia un tratat de alianță cu iroquezii și nu vor mai avea nevoie de fortificații. *Jeanne Mance*, din grupul primilor colonizatori aparținând congregației catolice Notre-Dame, susținute financiar de Ordinul *Iezuiților din Franța*, este considerată a treia fondatoare a viitoarei metropole; (după Jaques Cartier și Samuel de Maisonneuve). Ea urmărește construcțiile viitoarei metropole, participă activ la supraviețuirea primilor veniți în condițiile grele

ale începuturilor. Jeanne Mance fondează primul spital în insulă, *Hotel de Dieu*, unul din primele aşezăminte spitaliceşti din America de Nord. Ea este prima femeie infirmieră civilă, fiind ajutată de infirmierele misionare (*les sœurs*).

Câţiva ani mai târziu, pe la jumătatea sec.al XVII-lea, soseşte la Ville-Marie cu un alt val de imigranţi din Franţa, de data aceasta mai numeros. Printre aceştia se află şi *Margueritte Bourgeoys* din aceeaşi congregaţie *Notre-Dame* finanţată de iezuiţi...

Miracolul iniţial şi Margueritte Bourjoys

Şi iată altă navă cu emigranţi a traversat cu bine Atlanticul, a trecut prin estuarul fluviului Saint-Laurent şi acostează într-un port amenajat rudimentar, pe o insulă. În faţa Margueritei Bourgeoys se deschidea o privelişte încântătoare. În centrul insulei, un munte semeţ, deşi nu prea înalt, era cufundat în verdele stropit pe alocuri cu nuanţe de roşu, căci... arţarii dădeau semne de pregătire pentru a intra în vară indiană (cum se va numi ceva mai târziu luna octombrie). Printre petele de culoare dăntuiau razele sclipitoare ale soarelui, modificându-le conturul.

Casele rare pitulate în verdeaţă, precum şi bisericuţa ridicată în fortul muntelui înconjurau o fortăreaţă... Acolo îşi dorea ea să înceapă o nouă viaţă. Hotărâtă să rămână aici, se duce la bisericuţa din fortul muntelui, să mulţumească Fecioarei Maria, protectoarea oraşului, că a ajuns cu bine pe aceste meleaguri de vis... Întrucât lăcaşul modest din fortul muntelui nu avea patron, ea propuse clericilor să dea bisericuţei numele *Notre-Dame-des-Neiges*. Aceştia - impresionaţi de readucerea în actualitate a miracolului iniţial, intrat în legenda, ori, poate, că lăcaşul sfânt era construit în fortul Muntelui - Regal, tot pe o colină ca la Roma, aici acoperită aproape cinci luni din an de zăpadă... au acceptat cu entuziasm denumirea propusă de Margueritte Bourgeoys : *Notre-Dame-des-Neiges* şi i-au fixat hramul în august. Bisericuţa, foarte frecventată de credincioşi, era considerată făcătoare de minuni...

Iată legenda care circula în Italia, Franţa ... în acele timpuri.

În secolul IV la Roma, trăia un cuplu de patricieni fără copii. Pierzându-şi speranţa de a mai avea moştenitori, au hotărât să lase întreaga lor avere mult veneratei Fecioare-Maria, dar nu ştiau pe ce cale. Atunci, Sfânta Fecioara a intervenit printr-un miracol. Pe 5 august, când la Roma erau, ca şi acum, călduri caniculare, în timpul nopţii a căzut o zăpadă abundentă pe una din cele şapte coline ale Cetăţii Eterne. În aceeaşi noapte, celor doi soţi le-a apărut în vis, fiecăruia în parte, Sfânta Fecioară şi le-a spus că, pe colina unde a căzut zăpada, trebuie să se ridice o biserică. (Sunt semnalate asemenea cazuri cu vise identice apărute în acelaşi timp la mai multe persoane!) Uimiţi de acelaşi mesaj din vis, cei doi soţi s-au adresat papei Liberius şi au aflat că şi acesta avusese o viziune asemănătoare.

Miracolul era evident. Papa, devenit mai târziu *Sfântul Liberiu*, a hotărât să se organizeze o procesiune la colina Esquilin unde ninsese în plină caniculă şi, acolo, credincioşii au văzut cu ochii lor minunea. Atunci, Suveranul Pontif a anunţat

că, în perimetrul unde ninsese în plină caniculă, se va construi o biserică dedicată Fecioarei-Maria, al cărei hram va fi sărbătorit la 5 august. Dar în cetate mai erau şi alte capele şi biserici închinat Sfintei Fecioare, aşa că noua construcţie a primit numele de *Santa Maria Maggiore* (Sfânta Marie Mare!)

Bineînţeles, vestea s-a răspândit şi în Franţa, unde veneraţia Fecioarei creştea şi, secole de-a rândul, se ridicau tot mai multe lăcaşe de cult închinat Sfintei Marii, care primeau numele de *Notre-Dame-des-Neiges*. Într-o astfel de capelă, se rugase fierbinte Margueritte Bourgeoys - a doua femeie imigrantă, consemnată de istoria Montrealului - să ajungă cu bine în La Nouvelle-France. Era în secolul al XVII-lea, în timpul primei colonizări masive a Canadei de către francezi (...)

Să ieşim din legendă şi să revenim în a doua jumătate a sec. al XVII-lea, mai exact în anul 1657, când soseşte în Noua Franţă Margueritte Bourgeoys. Aici ea se implică plenar în acţiuni de ridicare a noului oraş şi, mai ales, în probleme de educaţie.

Dar curând, *ordinul romano-catolic sulpician* soseşte în Ville - Marie . Şase ani mai târziu, seniorul insulei a fost atras şi el la asociaţia sulpicienilor. (Aceştia au condus până în anul 1840). Locaşul de cult înfiinţat de aceştia a fost închinat Sfântului

Nume al Mariei, patroana oraşului, iar în 1672 a fost ridicată biserica iniţială, cu numele *Notre-Dame*. Până în 1824, congregaţia sulpicienilor îşi mărise cu mult numărul membrilor, astfel încât s-a ajuns la hotărârea ca un renumit arhitect irlandez James O'Donnell, protestant, american din New York, să se ocupe cu proiectarea noii clădiri. O'Donnell era adeptul mişcării stilului gotic în arhitectură, deci a proiectat biserica conform acestei concepţii renaşcentiste. (Construcţia era atunci apreciată drept cea mai impunătoare catedrală de pe continentul Americii de Nord. Acum este considerată o replică a catedralei *Notre-Dame* din Paris, o capodoperă arhitecturală şi nu numai...). O'Donnell este singura persoană înmormântată în cripta bazilicii. Eminentul arhitect protestant s-a convertit la catolicism pe patul de moarte, căci altfel nu ar fi putut fi îngropat în a sa frumoasă biserică. Concuzionând, amintim că Ville-Marie a

fost primul nume dat cetăţii de pe insula Mont-Royal de Jacques Cartier în 1535 .

Chemin Cote-des-Neiges şi Catedrala Notre-Dame des Neiges

Din Capela Notre - Dame de Neige, ridicată în fortul muntelui, astăzi au mai rămas doar două turnuri stinghere pe magistrala Sherbrooke, în apropierea *College de Montréal*.

Stabilindu-mă în Canada de câţiva ani, chiar în Cartierul *Cote - des - Neiges*, mi-am pus întrebarea: modesta capelă din fortul muntelui, are vreo legătură cu falnica biserică parohială, de pe *Chemin Cote-des-Neiges*, pe unde mă plimb adesea?... O legătură trebuie să fie, de vreme ce poemul scris de Emile Nelligan figurează la loc de cinste în arhivele falnicei parohii cu acelaşi nume. Tocmai vizitasem, din curiozitate, această majestoasă construcţie ridicată în a doua jumătate a sec. XX , deşi inaugurată ca parohie fusese în 1901, la doi ani după ce

poetul național al Quebecului își încetase activitatea creatoare...(?!)

Răspuns la nedumeririle mele, aveam să primesc în drumul început „pe urmele poetului,” datorită bunăvoinței unui pastor, chiar în incinta catedralei Notre-Dame-des-Neiges.

Și tot urmărind șirul întâmplărilor intrate în legendă pe diferite canale informaționale, am ajuns la începuturile cartierului în care locuiesc, ce găzduiește mulți români, cartier pe care l-am găsit botezat cu umorul nostru românesc « *Cotenești* » ...

Orașul Montreal, fondat pe această insulă în 1642, a purtat ambele denumiri o perioadă, apoi treptat se renunță la primul nume Ville-Marie, nu atât din motive oficiale cât grație cartografilor epocii. Începe să se modernizeze destul de târziu. După a doua imigrare masivă, de data aceasta engleză, populația lui era jumătate francofonă, jumătate anglofonă. Abia în prima decadă a sec. XX, când satele din jur devin cartiere ale viitoarei metropole, căreia i se alipește și insula Laval, populația devine majoritar francofonă, cu peste 75%.

Magistrala Sherbrooke avea să schimbe fața orașului patriarhal Ville-Marie, în care se născuse și copilărise Nelligan - primul poet național al Quebecului. Construcția acesteia tăiașe potecile venind dinspre fluviu ce dădeau în drumeagul care urca spre bisericuța făcătoare de minuni din fortul Muntelui-Regal - « Notre-Dame-des-Neiges ».

Drumeagul, șerpuind între munte și colină, însoțea mai departe, coborând, un pârauș până la vărsarea lui în râul Des-Prairies. Și cum de o parte și de alta a pâraușului, la sfârșitul secolului al XVII-lea, luase ființă o așezare de agricultori și tăbăcari chiar în cetruț insulei L'Île de Montreal, satul primise numele Cote-Notre-Dame-des-Neige (de la drumul ce ducea spre bisericuța făcătoare de minuni. Amplasarea acestuia se afla între străzile Queen Mary și Jean Talon de azi.)

În 1814, din inițiativa preotului Le Saulnier, s-a construit chiar pe bordura drumului numit mai simplu *Côte-des-Neiges* un lăcaș din piatră cu două niveluri ce servea drept școală și capelă, unde, la început de două ori pe lună, apoi săptămânal, venea într-o șaretă trasă de cai un preot să celebreze masa pentru cei ce nu se puteau duce la biserică Notre-Dame din Vieux-Montreal construită de sulpicieni. Între timp, odată cu modernizarea orașului, vechea capelă din fortul muntelui devenit șantier, își pierde din importanță pentru credincioșii ce acum preferau noile construcții maiestose. Ea rămâne însă preferata spiritelor alese.

Orașul de-argint cu salbă de nea, din țara de chiciură .

Sfârșitul sec XIX, în care a creat adolescentul genial Emile Nelligan, ne prezenta un oraș în plină dezvoltare. Sfidând construcțiile nord-americane, arhitectura lui își căuta esteticul în propria tradiție și istorie cu temelia pe orizontală. Avântul feroviar, iluminatul electric, centralizarea băncilor canadiene ne vorbesc despre o metropolă în plină formare. Efervescentă viață culturală - în egală măsură franceză și engleză ! Tradiția francofonă, împotriva restricțiilor impuse de protestantismul englez, se concentra în vetre de cultură, sub auspiciile congregațiilor religioase catolice, care promovau, în special, cultul Maicii Domnului (Notre-Dame). Pe tânărul poet Émile Nelligan (n. 1879) l-a preocupat mitul începuturilor provinciei Québec (prima colonie franceză pe teritoriul Noului Continent, numită La Nouvelle France și al orașului său natal - Ville-Marie.

Capela școală de pe Côte des Neiges nu mai corespunde cerințelor noii Parohii Notre-Dame-des-Neiges. În secolul XX, pentru aceasta se construiește un nou edificiu, iar mai apoi se va reconstrui impunătorul complex parohial de astăzi, frecventat cu

evlavie de credincioși, abia observat, din păcate, de cei nou veniți, din ce în ce mai mulți, preocupați în primul rând, de integrarea în viața tumultuoasă a ospitalierei metropole.

Notre-Dame-des-Neiges este singurul poem închinat de genialul adolescent orașului sau natal. Acesta dă glas dorințelor sale înaripate și roagă pe ocrotitoarea orașului Ville-Marie să păzească de dușmani « orașul meu de argint cu salbă de nea » din « țara de chiciură ». Tânărului poet, pasionat de artă, îi plăcea să-și petreacă timpul în lăcașuri sfinte, unde, prin vitraliile colorate, pătrundea o lumină misterioasă, ascultând « sunetele angelice » ale vreunui concert religios. Dădea frâu liber imaginației sale prodigioase și compunea versuri « așa cum privighetoarea își compune trilurile » (Louis Dantin), în chiar liniștea sacră a capelelor. Într-o asemenea ambianță din vechea bazilică, construită în fortul Muntelui-Regal, - se pare - a scris Emile Nelligan în anul 1897 poemul-rugăciune adresat Divinei Fecioare. Altfel, de ce l-ar fi intitulat cu însuși numele capelei din fortul Muntelui « Notre-Dame-des-Neiges » care începuse să intre într-o nouă legendă... Mai zăboviți, stimați cititori, și asupra poeziei scrise de poetul - adolescent, poetul mitic al Canadei, care la vârsta de 17 ani, se roagă și pentru noi.... Recitiți strofa a treia ...

Sfânta - Fecioară a Zăpezii de Émile Nelligan

Când pruncul Iisus doarme, Sfânta-Fecioară –
Din înflorite tării –,
În mantie de aur, seara, coboară
În orașul – Ville-Marie
Pe sub torțe astrale, pășește regește
Divina Fecioară,
Iar îngerii falnici, în acorduri celeste,
Supuși o înconjoară.

Sfânta-Fecioară de sus, din tronul său,
Deasupra Muntelui-Regal,
Supune Fauna și ocrotește de Rău
Abisul infernal.
„Un arhanghel din preajmă – poruncise Ea –
Cu spada lui de foc,
Orașul meu de argint cu salbă de nea,
Să-l ferească de Nenoroc!”

Sfântă Fecioară, apără-ne de ură,
Să ne-nchinăm doar la Tine,
Distruge dușmanul! În Țara de chiciură
Dă-ne putere și Bine!
Dă-ne, în ăst loc înflorit, libertate, belșug!
Cu privirea Ta sfântă,
Binecuvintează lira cu roze-n amurg
Ce Te slăvește și cântă.

S-a întristat Preasfânta în Edenu-nflorit,
Plângând în ceruri înalte,
Iar de sus, se zice, că atunci s-au auzit
Bubuituri ciudate.
S-a împlinit minunea: Edenu-a coborât,
Străbătând prin țării,
Și-a adus fericirea și raiul pe pământ
În Franța Sa și Ville-Marie.

Trad. Ort. Tudor

„CHANDRA”
Daniela VOICULESCU

între două cuișoare

albastru și verde, crisocola și mentă!
femeie albastră și cerul după coridă!
Bach amintindu-și de Pachelbel... vise
prin frunziș mov, melancolie cu sfârcuri
portocalii... cercuri dansând goale, onix
și cicoare! spirale aurii, ghimbir retro și
Josephine Baker... shake sexi, șoptind
între două cuișoare... Adam și Eva...
vară și toamnă... vulcan gri, zâmbind!
piper alb și piper negru, fum fierbinte!
coajă de lămâie navigând anapoda...
lacrima verii și mușetel îndrăgostit de
citrin... fiică de împărat... fluturi între
lumi, angelit... „noapte să-ți fie inima!”

noapte bună, suflet efemer!

vis de dragoste... busuioc înflorit...
și-o depărtare ce mă strânge, din ce în ce mai tare!
depărtarea de mine, de azi, de mâine... de noi...
amintiri... „cimbrisor... mi-e dor de tine! ai auzit?”
la mine, e toamnă! „dezastruos!” unii preoți...
sunt ceasornicari! timpul tace ca un pește fierț!
„te țin în brațe și te mângâi pe păr... îți șoptesc
dulce... frumoasa mea cu ochii de smarald...
ești tu, iubita mea... cu pântecul dumnezeiesc!”
și timpul te îngână! „ai suflet cu aripi de înger!
te-ai născut prea târziu, într-o epocă nebună,
ce nu mai pune preț pe suflet...” și timpul, tot el,
se topește în inima ta... „nu plânge, noapte bună,
suflet efemer!” fluturile e ud, ploaia se semnează
pe umărul lui! vis de dragoste, busuioc înflorit...
nu a venit decât în vis! „tu ești cea care mă iubește?”
da! și ploaia bate cu aripi de fluturi... încetișor...

de nemăsurat!

foaie verde, ape curgătoare...
tripleta lui șapte, năucitoare...
sufletul, vișin oranj, răsărit de jad,
zig-zag... lavanda era cicoare!

foaie verde, câmpuri în soare...
che sera, sera... visul era
puf de păpădie, dus de zefir
în roiul de licurici...

foaie verde, dulce fericire...
recapitulare! „să stingi focul
cu foc... cu un foc mai mare!”
soare, ape curgătoare... trăim!

foaie verde... pașaport violet!
flamenco cu lacrimi de menuet,
mon Dieu! cicoarea era plăcere,
lavanda era iubire, cerul albastru!

ei, sănii... ea, inima!

noapte bună, bucătarule!
„te acoperi cu plapuma de nori,
fără să știi ce e deasupra lor...
poate fi Sf. Ilie cu alaiul lui răsunător!
sau, poate, îngerii cântând un psalm
despre măreție și omnipotență...”
trece o barză și luna oftează violet!
și ametistul e jadul din lapis lazuli!
bucătarul visează smarald moale,
cu aromă de pară! e mereu toamnă
în strachina făcută din piatra filozofală!
lingurițele de argint caută greieri ce cad
pe nopțile tăcute... libelule, ochi de colibri,
smochine, frunze de papaya, margarete!
foaie verde, siminoc... destin de ghimbir
confiat, zâmbind! poftă multă și adâncă!
noapte bună, „să o ții minte toată viața”!

și mă uit înainte!

miroase a zahăr...
„cum miroase zahărul?”
a dulce, a casă în orgasm!
sânziene și săgeți de chihlimbar!
zahăr portocaliu! sunt niște amintiri,
e ceva, undeva... și lupoaca șoptește!
„te simt regină... te văd învăluită de
un voal violet, cu dantelă brodată
cu perle... așa te face el să te simți?”
acoperișul e gata... un pahar plin
cu o băutură efervescentă, șampanie
scumpă, caviar și stridii într-un bol
cu gheață... și încă ceva! fluier
ultrasonice – el, fierbinte, colorat,
elegiat, șuierat în arabă...
„vreau să te țin în brațe, goală!”

i-am lăsat lui inima!

„miroși a căldură...”
căldura câmpului, furia vântului,
cicoarea destinului... ploaia din
ochiul șarpelui, coama inorogului,
iubirea cea mare din mânășă
imensă a alchimistului! și apa,
ca și legănarea lui, fierbând!
„te simt lângă mine tot timpul!”
sărutul, șoapta, mângâierea...
nori, poem și poezie... fulgere și
trilogie, sânge de coral și mare
ce năvălește pe vis de cărare!
dulcea lui îmbrățișare!
și gri cu aromă de iasomie,
to be or not to be... Vivaldi!
„dacă ai știi!” și mă uit
în ochii alchimistului!
o altă lume, liniște și
căldura câmpului...
„miroase a flori de câmp!”

DIN VOLUMUL "DEPARTE DE ȚARA CU DOR"

Milena MUNTEANU

Debut

"Eu mi-s umblată precum porțița grădinii, puțin încoace și puțin încolo", mi-a spus odată Lița Nuța. Nu pot spune dacă se referise doar la faptul că se-nvârtise mai toată viața în jurul casei sale din Săliște, Sibiu. Poate că se referise și la faptul că, pe oriunde ar fi umblat, tot în realitatea de lângă casă era ancorată, căci toate se învârt în jurul stâlpului grădinii sau al casei tale.

Bănuiesc că fiecare dintre noi a pus o ancoră undeva, fiecare are un loc esențial, de reper, un loc pe care-l poartă în suflet oriunde s-ar afla. Despre mine știu că oriunde aș fi făcut umbră pământului, tot acasă am rămas, gravitând în jurul stâlpului casei, înfipt nu departe de porțița grădinii Liței Nuța. Mai știu că am purtat, neîncetat, întrebări despre mine și despre noi, despre ce suntem, încotro ne îndreptăm și ce am putea deveni. Am gândit răspunsuri la aceleași întrebări din unghiuri diferite, influențată de perspectiva locului de unde am privit, încercând să înțeleg.

La Săliște

Pentru cine nu știe, Săliștea e un colț de rai în Mărginimea Sibiului, înconjurat de dealuri minunate, cu Fântâna Foltei aproape, de unde se zice c-ar curge lapte și miere... Fântâna Foltei a ajuns la mine ca o legendă din vremile când Dumnezeu îl mai lua pe sfântul Petru în drumeții. Vor fi ajuns așa și pe Dealul Foltei. Le-a plăcut locul, le-au plăcut localnicii și Domnul le-a dăruit sursa de lapte și miere. Dar când oamenii lacomi au vrut să acapareze și să exploateze izvorul dăruit, Domnul s-a mâniat și a secat sursa de lapte și miere. De atunci șipotul de la Foltea oferă drumeților însetați apa sa mereu proaspătă și răcoroasă.

Puțin mai încolo sunt Munții Crinului, unde ciobanii își văd de-ale oieritului, unde crește zmeura și unde mai dă ursul...

De Sfânta Maria ne adunam cu mic cu mare, la Săliște. Buni prezida masa și spunea rugăciunea, până la masa unde era și cel mai tânăr nepot sau strănepot. Tot "clanul", adică. Sfânta Maria era o ocazie să te întâlnești, să te regăsești pe tine și pe ai tăi sub bolta de viță din curtea bunicii și să te bucuri când prieteni, fini, vecini și cunoscuți veneau de peste tot, nu doar din Săliște, ci din toată țara să ureze Măriilor "La mulți ani!". Ziua începea cu mersul la biserică, apoi cu întâlnirea din curte, sub bolta de viță, unde se puneau masa: binecuvântată, copioasă. Se servea ciorbă de fasole, pâine de casă, must de mere, țuică de prune, pere zemoase și zmeură, toate din grădina bunicii. La masă cântam de la cântece de petrecere la cântări românești vechi, de suflet. Ascultate pe postul național de radio sau de televiziune, acele cântece ar fi părut devalorizate, banalizate, căci fuseseră atât de folosite, încât se "ieftiniseră". În curtea bunicii însă, cântecele însemnau ce trebuiau ele să însemne: respect față de tradiție, continuitate și frumusețe; exprimau demnitatea de a fi ceea ce ești de fapt.

Simțeau astfel că făceau parte din ceva mult mai mare decât tine însuși: o familie, o nație, o istorie, o tradiție. Simțeau că ești o ființă umană demnă, care e respectată și respectă, o persoană invitată să aducă lumii ce are mai bun în ea. Iar noi, copiii, ne formam în acea atmosferă, învățând să prețuim valoarea cugetului și să rezonăm la frumusețea lumii.

Învățam să ne punem întrebări și să găsim răspunsuri, devenind mici trestii gânditoare. Participam cu bucurie și mândrie la aventura cunoașterii, care abia începea pentru noi. Și uite așa învățam să fim noi înșine, parte a unui întreg mult mai mare și mult mai important decât oricare dintre noi.

De neuitat erau discuțiile din curtea de la Săliște, când colegi și prieteni ai părinților se reuneau și "puneau țara la cale", discutând de la idei politice, economice, până la literatură, istorie, idei contemporane. Era o bucurie să fii acolo, să-i auzi dezbătând prietenește sau cu patimă, subiecte care mergeau de la existența lui Dumnezeu până la situația economiei românești a anilor respectivi. Biografiile unor oameni proeminenți de știință, cultură sau artă erau puse în discuție și era o bucurie, copil cum eram, să ascult opinii diferite și să-mi aștept rândul la lectura cărților dezbătute. În curtea de la Săliște, am citit cărți care au lăsat în urmă o imensă bucurie și dorința de a afla mai mult, ca primă sursă de satisfacție. Intelectuală.

Seara, așteptam să se reîntoarcă ciurda de vaci în sat. Ieșeam la poartă să vedem vacile trecând prin fața casei noastre și nu încetam să ne minunăm cum știa fiecare unde să se ducă și la ce poartă să se oprească. Apoi, în grajdul lui Lița Nuța, asistam la muls și la ritualul stropitului vacii cu lapte, să nu-i sece ugerul. Ne întorceam acasă pe-nserat, cu cantă plină de lapte cald, însupmat, și ceream voie să-l bem crud. Ce bun era!

Zilele de vacanță se succedau egale, pline de lecturi și dezbateri, de mâncare gătită bine de bunica și de împăcare. Știam că a mai început o săptămână doar pentru că luna dimineața ne trezeau din somn carele ce veneau la târgul săptămânal din sat. Ieșeam și noi să cumpărăm brânză de burduf, afine sau altele. Și totul era pe gustate, și erai surprins de abundența și calitatea produselor. Mă impresionau că, deși se cântărea smântâna sau laptele gros, vânzătorul îți mai puneau o cană în plus, să-ți fie de bine. Sau un fruct-două în plus, peste ce plăteai.

La fel făceam și noi când plecam cu cărucioarele pline de mere sau pere de la culesul livezii; împărțeam cu cei întâlniți pe stradă, care se bucurau și ziceau bogdaproste. Alegeam câteva mere de mâncat și restul le făceam must. Ne bucuram să vedem că, din merele zdrobite, începea să iasă mai întâi un fir timid de must, ca după aceea să-și facă apariția un adevărat șuvoi, pe măsură ce presai mai tare. *Treverele*^[1] erau date mai apoi la animale, să se bucure și ele de gustul mărului, chiar așa stors de sevă, plin însă de aromă.

Mai ieșeam uneori la cules de prune pentru țuică. Ne învățasem să culegem pruna de jos, dar nu pe cea "înflorită", căci amăra țuica. Totul făcea parte dintr-un tabiet, o rețetă de trai frumos și cumpătat. Nu la întâmplare, ci cu chiverniseală, cu băgare de seamă și recunoștiință.

Totul părea să fie conform unui ritual ancestral. Tu doar intrai în rolul ce-ți era desemnat de totdeauna. Repetai aceleași obiceiuri în ritmuri predefinite, transmise ție de bunici și părinți. Era plină de semnificații vacanța la Săliște. Ca un fruct copt, aromat, din care te-nfruptai. Iar noi ne defineam, creșteam, cu sufletele pline. Iubitoare.

1 Trevere – resturi de struguri, fructe, rămase în teasc

LIMBA ROMÂNĂ – MIJLOC DE COMUNICARE CU DUMNEZEU

Marius FINCA

Motto: *Limba noastră îi aleasă
Să ridice slava-n ceruri,
Să ne spuie-n hram ș-acasă
Veșnicele adevăruri.
Limba noastră-i limbă sfântă,
Limba vechilor cazanii,
Care-o plâng și care-o cântă
Pe la vatra lor țărani.
(Alexei Mateevici, *Limba noastră*)*

Anul acesta este pentru a doua oară când sărbătorim Ziua Limbii Române, după ce președintele României a promulgat legea votată de Parlament. Istoricul ei este însă mai vechi cu câteva decenii, căci ea a reprezentat simbolul renașterii naționale a basarabenilor din cel de-al doilea stat românesc. La 27 august 1989 la Chișinău are loc Marea Adunare Națională, o întâlnire la care participă 750,000 de oameni, adică unul din șase locuitori ai republicii! Aici se cere declararea limbii române drept limbă de stat în republică, precum și revenirea la grafia latină. Pe 31 august, Sovietul Suprem din RSS Moldovenească votează aceste deziderate populare. Începând chiar cu anul următor, ziua este celebrată anual sub denumirea de „Limba noastră cea română” sau „Ziua limbii române”. În 2011, mai multe organizații românești din Serbia, Bulgaria, Ungaria și Ucraina au ales aceeași dată, de 31 august, și au cerut autorităților române decretarea ei ca Zi a Limbii Române pentru românii de pretutindeni.

Ca și anul trecut, și în acest an se sărbătoresc aici la Montreal zilele limbii române, în organizarea mai multor asociații și organizații românești. Anul trecut a avut loc în Sala mare a Centrului Cultural Cote-des-Neiges, dar succesul înregistrat - sala a fost arhiplină - a determinat organizatorii să aleagă pentru anul acesta un cadru natural, parcul Leon Gravel din Brossard, mult mai generos și mai apropiat sufletului nostru românesc, înfrățit cu natura. Românul este frate cu codrul, știm de mici.

Dacă anul trecut am vorbit despre vechimea limbii române, ca limbă europeană primordială, acum o să vă împărtășesc câteva păreri și despre frumusețea și înalta religiozitate a limbii noastre, care vin de la cel mai înalt nivel academic, de la cel considerat de confrății săi cel mai mare teolog ortodox al secolului XX, Părintele Profesor Dumitru Stăniloae. Dar iată ce mărturisea marele teolog: ”Eu cred că trebuie să rămânem în creștinismul de la început, poporul român s-a precizat ca popor român prin creștinism. Vedeți *Faptele Apostolilor*, capitolul 16:9-12, unde Sfântul Apostol Pavel fiind în Troia are un vis în care i se arată un macedonean zicându-i: «Treci în Macedonia și ne ajută; treci Bosforul și te du, că se deschide o poartă nouă». Și a ajuns în Filippi care era colonie romană - vers. 12. Deci noi avem creștinismul înainte de Roma; la Roma a mers Pavel abia după aceea, când este dus, legat și închis. Căci are *Epistola către Romani* scrisă mai târziu și îl duc legat la Roma. Și la Roma vreo 200 de ani nu s-a vorbit limba latină, ci limba greacă.

El spune că aici, la macedoneni era colonie romană. Iar noi avem termeni latini proprii, nu de la Roma, ci de dinainte de cei care s-au format la Roma. Eu zic că noi suntem protolatinitatea. Nici o limbă nu este atât de latină ca limba noastră; este foarte apropiată de limba latină scrisă, aproape toate cuvintele... Și avem cuvintele latine cele mai substanțiale, cele mai pline de sevă, de exemplu: inima este de la anima, noi spunem Atotțiitorul, traducerea exactă după "Pantocrator", în Occident ei zic Atotputernicul: Atotputernicul e mai rece; Atotțiitorul parcă te îmbrățișează. Noi zicem Tata, ei zic Pater; Tata parcă-i altfel... Noi zicem Fecioara, ei zic Virgo, mai fizic așa. Ei zic "regnum" - stăpânire, parcă mai lumește; noi zicem împărăție, parcă mai plină de taină, de basm așa... împărăție... Noi zicem biserica de la "basilika", adică clădirea împărătească; Hristos e împăratul... ei zic "ecclesia"; iar toți termenii aceștia au trecut la popoarele din Occident de la Roma, dar la noi nu. Și ceva din duhul acesta răsăritean, de taină, se vede în toate cuvintele noastre. Noi nu le-am luat de la Roma; noi avem o limbă proprie; latină dar proprie, noi am fost protolatini, aici s-a format latinitatea. Dealtfel, caracterul nostru latin nu e străin de vechimea ființei noastre de traci: învățatul vienez Tomaschek în lucrarea sa "Über die Bessen – Despre bessii" tipărită la 1880, spune ca bessii erau tracii și dincolo de Bosfor se numeau biți, iar capitala Bitiniei era Troia, de unde nepotul lui Priam, după ce grecii înving, pleacă (evident că nu singur, ci cu corabii și cu multime de popor) și întemeiază Roma. Eu cred că asta a fost protolatinitatea; a noastră, aici. După aceea a ajuns acolo intrând în legătură cu nemții, cu barbarii, cu toți; deci latinitatea primă și cea mai curată a fost aici. Sfântul Apostol Pavel a tradus în limba asta care se vorbea aici. De ce noi am rămas latini după ce am avut stăpânirea armatei romane vre-o sută și ceva de ani?... așa de repede își pierde un popor limba?... de ce n-au devenit latini grecii; sau cei din Asia Mică, sau cei din Egipt?... de ce numai noi?...

Tracii aceștia se întindeau foarte departe, se întindeau dincolo în Bitinia, până în Frigia și s-au întins în toți Balcanii, pe urmă până-n nordul Carpaților. Poate împrejurările, sau poate nu știu ce fel al nostru de a fi prea îngăduitori, ne-a împușinat așa teritoriul. Grecii aproape că i-au desființat pe macedoneni, sârbii la fel, bulgarii la fel... Bălcescu spune că atunci când a ajuns pe un vârf de munte în Bulgaria, de jur împrejurul lui erau numai români.

Pe de o parte avem luciditatea aceasta latină, cum nu o au slavii, dar avem pe de altă parte un sentiment al tainei, cum nu-l au nici francezii, nici spaniolii sau italienii. Și la germani și la englezi limba latină se folosea, dar nu a înființat limba vorbită... Cuvintele noastre au alt înțeles: noi nu spunem "conventia", noi spunem cuvință, și ce deosebire influențată de limba poporului: când au tradus în secolele XVI-XVII textele, cred că prea puțin au schimbat; cred că poporul și-a menținut limba lui vorbită; cred că *Tatăl Nostru*, Crezul, le-avea poporul dintotdeauna... și sunt cuvinte latine, foarte puține cuvinte slave sunt; n-am fost influențați de slavi: "Cred

într-Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul - Făcătorul, nu Creatorul, e altceva... - Făcătorul cerului și al pământului, văzutele tuturor și nevăzutele" - unde-i cuvânt slav?... aproape că nu e cuvânt slav, decât Duhul.

Aici era normal sa fie un popor unic, un popor de legatură între Orient și Occident; noi unim luciditatea latină și sentimentul de taină al Răsăritului. Cred că spiritualitatea poporului roman este imprimpată de ortodoxie, nu s-ar putea înțelege altfel; i-am dat o pecete proprie, o pecete romanească creștinismului; protolatinitatea noastră a pus o amprentă pe creștinism și creștinismul a pus o amprentă pe românismul nostru. Avem luciditatea latină în ortodoxie, pe care nu o au slavii și nu o au grecii. Grecii sunt mai raționaliști, mai reci, slavii sunt mai haotici, așa. Cineva spunea că atunci când citești un text slav, trebuie să vezi ce e dedesubtul rândurilor nu ce e în rânduri.

Slavii au un sentiment de ceva neluminat, întunecat. Noi suntem un popor deosebit. La noi este o luminozitate în poporul nostru, e o cuviință, e o delicatețe, o blândețe, o bunătate, o generozitate, o căldură, o curăție, sunt niște virtuți... Noi vorbim foarte mult de lumină, noi zicem și lumii lumină; lume de la lumină... noi avem niște adâncimi foarte clare, niște adâncimi luminoase, lumina e adâncimea noastră... basmele, iarăși; e-atâta bunătate, atâta lumină în ele... avem colindele, doinele sau dorul - cuvinte fără echivalență la alte popoare.”(*)

Dar Stăniloae nu este singurul care spune acest lucru; cu un secol și jumătate mai devreme, Eminescu remarcă că: „Biserica răsăriteană e de optsprezece sute de ani păstrătoarea elementului latin de lângă Dunăre. Ea a stabilit și unificat limba noastră într-un mod atât de admirabil, încât suntem singurul popor fără dialecte propriu-zise; ea ne-a ferit de înghițirea prin poloni, unguri, tătari și turci, ea este încă astăzi singura armă de apărare și singurul sprijin al milioanele de români cari trăiesc dincolo de hotarele noastre. Cine-o combate pe ea și ritualele ei poate fi cosmopolit, socialist, nihilist, republican universal și orice i-o veni în minte, dar numai român nu e”. (M. Eminescu, *Opere*, vol. X, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1989, p. 187).

Poporul nostru nu numai că a creat limba română, dar în egală măsură și el a fost modelat de acest minunat vehicul dat culturii universale, căci ”asta e meritul poporului român: că a creat un instrument universal și general valabil”, cum spunea marele Român Petre Țuțea. Mai mult, noi chiar trăim în Paradis, în permanent contact cu Dumnezeu: iată ce spune o frumoasă și tainică rugăciune populară: ”Cruce-n cer/Cruce-n pământ/Cruce-n locul care sânt/Cruce-n casă/Cruce-n masă/Dumnezeu cu noi la masă/Îngerii să ne păzească”. Spațiul românesc mioritic nu este numai succesiunea deal-vale, cum spunea Luccian Blaga - asta este și în alte țări - ci este chiar Paradisul: ”Pe-un picior de plai/Pe-o gură de rai”, și asta din totdeauna, căci noi în acest spațiu ne-am născut, aici am crescut, aici ne-am dus bucuriile și suferințele. Nici un alt popor nu mai are în ADN-ul său, realitatea aceasta a viețuirii în Rai. De aceea mulți nu s-au sfiit să numească limba română, limbă edenică! Noi am trăit în Rai pentru că am fost în legătură permanentă cu Dumnezeu și îngerii săi, L-

am rugat și ne-a ascultat, ne-a certat și ne-a pedepsit uneori, când nu am mai ascultat, dar niciodată nu ne-a părăsit.

Noi, cei plecați de acasă cu atât mai mult trebuie să prețuim și să iubim limba noastră, căci, când vom pierde limba, vom pierde și identitatea noastră. Asta au constatat-o pe pielea lor aromânii din Balcani, neam fără țară și azi aproape uitați de frații lor de la nordul Dunării. Să învățăm din tenacitatea și dârzenia lor, așa cum au lăsat cu limbă de moarte în *Imnul Aromânilor*:

Părinteasca Dimăndare

Nă sprigiură cu foc mare
Frați di mumă și di-un tată,
Noi, Armâni di eta toată.
Di sum plocile di murmintă
Strigă-a noștri buni părintă:
"Blestem mari s-aibă-n casă
Cari di limba-a lui s-alasă.
Cari-și lasă limba-a lui
S-lu-ardă pira-a focului,
Și s-dirină viu pri loc,
Să-li și frigă limba-n foc.
El ân vatra-li părintească
Fumealia s-nu-și harisească;
Di fumeli curuni ș-nu base
Nic ân leagan și nu-nfașe.
Cari fudze di-a lui mumă
Și di părinteasca-li numă,
Fuga-li doara-a Domnului
Și dulțamea-a somnului!"

Părinteasca blestemare (muștrare)

Poruncește cu foc mare
Frați de-o mumă și de-un tată
Noi, Aromâni din vremea toată
De sub placă (lespezi) de morminte
Strigă ai noștri buni părinți
"Blăstem mare să aibă în casă
Care de limba lui se lasă.
Care-și lasă limba lui
Arză-l-ar para focului,
Chinui-s-ar de viu pe locu (pământ)
Frige-i-s-ar limba-n focu.
El în vatra părintească
De familie (copii) să nu se fericească
De familie cununi să nu pupe
Prunc în leagăn să nu înfașe (culce)
Care fuge de a lui mumă
Și de părintescul nume,
Fugi-i-ar dorul Domnului
Și dulceața somnului!"

Notă: * Acest citat a fost luat din interviul acordat de Profesorul Academician Dumitru Stăniloae, nu cu mult înainte de a ne părăsi.
<http://www.crestinortodox.ro/sfaturi-duhovnicesti/convorbire-parintele-dumitru-staniloae-68446.html>

LANSAREA VOLUMULUI DE VERSURI „DRAGĂ MARIA” SCRIS DE GEORGE FILIP *Marius FINCA*

Lansarea volumului de versuri „**Dragă Maria**” a avut loc, ca de obicei, la Casa Română, în sala parohială Pr. Petre Popescu de lângă Biserica Buna Vestire, cea mai veche biserică românească din Montreal. În fața unui public numeros și entuziast, au prezentat: Victor Roșca, Ioana Boboiciov, Clara Bocănici și Mariana Preda.

O muzică românească bine aleasă a creat ambianța pe fondul căreia s-a desfășurat întregul program al evenimentului.

A fost prezent preotul Adrian Manea și Consulul General al României la Montreal, excelența sa, dl. Victor Socaciu.

De la stânga la dreapta: Victor Roșca, Ioana Boboiciov, Clara Bocănici, Mariana Preda și George Filip

„George Filip, poetul rebel, a fost dezrădăcinat și adus din Tuzla cu barca vieții sale, pe țărmul canadian. Aici, în noul pământ a prins rădăcini abia după 70 de ani, când soarta i-a scos în cale femeia vieții sale, pe Maria. Acum, la 75 de ani, focul dragostei lui s-a copt într-un deosebit de interesant volum de poezii de dragoste. Cine-l cunoaște pe autor doar din vorbele lui sfichiuitoare ieșite ca fulgerele din senin, și îi va citi cartea pe care azi o lansează, își va pune întrebarea „ce fel de miracol s-a produs în sufletul acestui trubadur al Montrealului?” Pentru că volumul de poezii pe care îl pune astăzi la picioarele iubitei sale soții este izvorât dintr-o inimă caldă și generoasă ce cunoaște doar limbajul dragostei” (Victor Roșca)

Prima vorbitoare remarca, printre altele: ” Am citit acest volum de două ori – noaptea și ziua. Și am conchis: Cartea are un limbaj ultrapoetic, tratează infinite subiecte, ne duce prin ipostaze ale iubirii...Dorul, frământarea, teama, exalta-rea, împăcarea cu sinele, regăsirea...Laserul rațiunii s-a declanșat! Cartea DRAGĂ MARIA

este de fapt un îndreptar din care să învățăm cum să nu lăsăm să se atrofieze marele sentiment: iubirea!” (Ioana Boboiciov)

A urmat Mariana Preda, cu un scurt cuvânt intitulat ”Poetul și Marea lui cea dragă”. Oarecum vizată de aceste versuri – constănțeană și Marie! – vorbitoarea ne destăinuie câteva din impresiile făcute de citirea cărții, dar îl și ”avertizează” pe autor: ”Am citit și alte volume de ale lui George Filip. Adesea el scrie cu emfază despre MAREA LUI CEA NEAGRĂ. Nu este chiar așa!, stimate poet. Nu confisca, te rog, MAREA NOSTRUM! Marea Neagră este și a mea...și a voastră...și a tuturor. Că poetul

George Filip cîntă Marea ca nimeni altul...e altă poveste...

Iată, găsesc în volumul DRAGĂ MARIA un capitol întreg în care poetul pune toate fantasmalele și fantasmagoriile Mării, la picioarele doamnei Maria-Sa. Poetul...veșnicul fugitiv fără adresă, se duce pe Mare, precum odinioară ULISE, și de departe face un dialog care depășește paranormalul, cu femeia lui de pe țărm, care-l așteaptă acasă, ca toate românele...cu sau fără urzeala războiului de țesut...”.

(Mariana Preda)

Un al treilea vorbitor a fost, cum altfel?, Carla Bocănici, o altă apropiată a autorului, care îl cunoaște și altfel decât cei mai mulți dintre cei prezenți. Iată ce mărturisea distinsa doamnă celor prezenți: ”poetul nu este cel pe care-l vedem noi, uneori fercheș, alteori mai șifonat, cântând, bând vin sau înjurând. Nu, poetul adevărat este cel care se ascunde în ambalajul straielor lumesti – dar gândurile lui divine vin de la Dumnezeu, și poetul, truditul, sclavul cuvintelor le slefuiește și ni le oferă cu mărînimie - nouă. Poetul nu păstrează nimic pentru el...poetul nu doarme niciodată, el este un veghetor fugit din cer, printre noi”.

DRAGĂ MARIA Miruna OCNĂREANU

Cum pot să scriu despre George Filip, în clipa asta târzie dintr-un August risipit pe coama verii, dacă mâinile-mi sunt împreunate în rugă, iar ochiul meu mai decupează din pânza lacrimii vedenii fecioare, toate ieșind din volumul care-mi stă în poală, toate plecând spre oriunde, niciuna privind înapoi?

„Dragă Maria”, volumul care înfloresce ca o primăvară în curtea sufletului meu tomnatic, își deschide primii muguri cu o reverență pe care poetul o face femeilor lumii, ca “doar toate femeile lumii sunt Mării”.

Citesc și revin asupra fiecărei poezii, și am sentimentul tot mai intens al unei plimbări pe o stradă cu sens unic, unde lumina nepereche a viselor risipite prin poemele volumului, se contoapește cu iubirea și nemoartea ei.

Îmi continui plimbarea pentru un timp, dar gândurile mele se opresc pe-o bancă din drum ca să respire și să-și aducă aminte de necuvintele poetului. Mă opresc și eu, și le ascult cum se revarsă aproape vulcanic, împietrind călătoria mea imaginară într-o lume pe care o iubesc ca pe-un aproape. Îmi grăbesc gândurile și pornim

urcușul șerpuit al drumului. La capătul lui, pe culmea unui munte-flacăra, sub lava de cicatrici, stă sufletul nescris al poetului. Acolo se întretaie miracolul harului cu firescul, și se naște dialogul cu Maria, muza poetului. Pe-acea culme stau făcute ghemotoc uimirile poetului în fața minunilor vieții, amintirile, regretele, speranțele, resemnările pentru toate drumurile rămase nestrăbătute. Toate stau chircite ca într-un ochi într-o orbită încercând să-și învingă propria pleoapă. Acolo, pârjolindu-și așteptarea “la poarta viselor deșarte”, ochiul său de neliniște zărește “pe țărmuri...hăt departe” un far ce-i “face semne :e Maria”! Încerc să ating clipa în care, sub broderia versurilor, orizontul pare să-și fi înghițit marginile ca să primească migrația trăirilor intense ale poetului: toate par strigătele unui suflet dezlipit vremelnice de pe trupul jumătății pereche. El - jumătate neîntregită, dezvelește până la ultima strălucire miracolul iubirii ascuns în fiecare din noi, și ne îndeamnă să-l însoțim “prin văi de fantezii” unde “viața-i infinită” și “verzi primăveri” îi curg pe umeri.

O răsuflare fierbinte, topind misterios și tainic începutul unui înghet ce amenință florile iubirii la început de mileniu, așa îmi par

mie poemele acestui volum. Poetul știe să îmbrace cămașa de trubadur și să colinde în picioarele goale printre supraviețuitorii acestui timp îngust. El poartă pe glezne cenușa cosmică a eternității, lăsându-ne în urmă îndemnul la iubire – singurul leac dezlegător al misterelor universului, singurul alungător de singurătate. Umbrele pașilor lui ne obsedează și ne îmblânzesc, reîntregindu-ne cu sinele etern îndrăgostit.

E târziu. Luna își întinde degetele peste pleoapele mele. Închid volumul, și mă furizez cu pași tăcuți dincolo de geamul liniștit al vieții, împacată cu universul care înfloarește în aproapele-departele ființei mele. Toate poemele acestui volum- strigate de dor către femeia telurică, femeia din vis, vor fi locul din cer peste care va crește iarba mare a neuitării.

CĂRȚI VECHI VOIAJ ÎN RUSIA MERIDIONALĂ ȘI CRIMEEA (1837) DE ANATOLE DE DEMIDOFF Livia NEMTEANU

I

Mi se întâmplă uneori, tocmai atunci când mă aștept mai puțin, să cad peste un loc, un om, o carte, care să mă scoată din tipicul zilelor și gândurilor mele, să mă ținutiască într-o altă lume.

Așa s-a întâmplat când, într-o vizită la Biblioteca de cărți rare și colecții de la Universitățile de Montréal mi-a intrat în mână o carte veche : *Voyage dans la Russie Méridionale*

et la Crimée en 1837, de Anatole de Demidoff.

Cartea de voiaj, deși-s o călătoare pasionată, nu m-ar fi fascinat în sine dacă, deschizând-o, nu mi-ar fi căzut privirea pe un titlu mai lung : *Voyage dans la Russie Méridionale et la Crimée, par l'Autriche, la Hongrie et les Pays Roumains en 1837*. Aici curiozitatea mea s-a trezit brusc. Am vrut numaidecât să știu cum au călătorit prin Europa, prin Valahia și Moldova predecesorii mei, cu aproape 200 de ani în urmă, când mijloacele de transport erau reduse și dificile.

Demidov, (Demidoff în franceză), autorul cărții și călătorul în chestiune, ce locuia la Paris, a preferat să facă drumul pe Dunăre de la Viena la Galați, cu recenta invenție a vaporului cu aburi. Drumul pe uscat, prin Lemberg și Cernăuți, i se părea imprudent prin acele „țări puțin frecventate” cum le numește el, dar din care ar fi putut să culeagă „observații picante”. Umorul său m-a magnetizat imediat, parizianul părea speriat ca și cum trebuia să treacă prin deșertul Gobi sau Alaska. Totuși obstacolele principale de care se temea mai ales, erau reale și anume ploile continue care făceau drumurile impracticabile „câmpii de noroi în care orice dispare”. Caravana lor europeană de 17 persoane se compunea din cinci trăsură plus un furgon cu materialele expediției pentru care erau necesari 30- 40 de cai. El era un industriaș cu pretenții și finanțe, care făcea acest voiaj în scopul unor descoperiri geologice și mineralogice în partea meridională a Rusiei, unde se credea, încă de pe vremea lui Petru cel Mare, că s-ar găsi bogate zăcămintele de ulei.

Din popasurile călătoriei, transpiră entuziasmul lui în fața marelui fluviu care leagă Occidentul cu Orientul, și oroarea lui privind delabratele drumuri ale Ungariei prin comparație cu frumoasele drumuri ale Austriei.

Printre cei 17 călători se afla și o tânără pariziancă ce voia să ajungă la București. Pentru reîmbarcarea pe vapor, la trecerea de pe ponton în barca ce urma să-i ducă la vapor, aceasta își pierde echilibrul și, cât pe ce să cadă în apă, cade în brațele unui popă ce se afla deja în barcă. Demidov remarcă zeflemitor că „dintre două rele, mai bine al doilea”. Urmează trecerea confluenței cu Tisa „râu foarte bogat în pește”, a Belgradului și a

podului lui Traian peste Dunăre rămas din timpul războaielor cu Dacii, a cărui inscripție o menționează :

Imp .Caes. Nervae Filius Nerva Trajanus

Germ. Pont. Mac.

Inscripția transcrisă de Demidov nu este corectă, textul exact și integral fiind :

IMP. CAESAR. DIVI. NERVAE. F NERVA TRAIANUS. AVG. GERM

PONTIF MAXIMUS TRIB POT IIII PATER PATRIAE COS IIII MONTIBUS EXCISI(s) ANCO(ni)BVS SVBLAT(i)S VIA(m) F(ecit)

care în românește devine :

„Împăratul, Cezarul, fiul Divinului Nerva, Nerva Traian Augustul, Cuceritorul Germaniei, Preot Suprem, investit de patru ori ca tribun, Părintele Patriei, Consul ales pentru a treia oară, a făcut acest pod tăind munții și folosind bârne de lemn”.

Această inscripție se vede pe placa de marmură –Tabula Traiana- situată pe malul drept al Dunării, cel sârbesc. Pentru că din podul construit de împăratul Traian pentru a trece Dunărea cu legiunile sale spre a supune Dacia, n-au mai rămas decât cei doi piloni originali ai podului pe cele două maluri ale fluviului. Podul a fost distrus tot de romani (după unii istorici de împăratul Hadrian, după alții de împăratul Aurelian în anul 275) deoarece romanii se temeau că dacii, roxolanii sau iasigii l-ar putea trece spre a invadea Moesia și s-ar afla prea aproape de Roma. Din acel pod măreț care, până în acea vreme, a fost timp de o mie de ani cel mai lung din lume, a rămas doar o inscripție.

După cucerirea Daciei, Traian a pus să se adauge inscripției de mai sus, după cuvintele „Cuceritorul Germaniei” și „al Daciei” (GERM DACI) pe monumentul construit în 106 – 109 la Adamclisi : TROPAEUM TRAIANI (Trofeul lui Traian).

În fine, voiajorii noștri ajung la Orșova, veche fortăreață a Banatului, unde se opresc la unicul han.

A doua zi au debarcat la Giurgiu (Giourjevo), unde au avut mari dificultăți pentru a găsi atelaje care să-i ducă la București. „Vasta” câmpie care se întinde de la Giurgiu la București e traversată de râpi adânci, care devin, când plouă, adevărate gropi periculoase. De câteva ori s-au împotmolit în mlaștini. Din loc în loc, apăreau bordeie de pământ și crăci, în care trăiau câte o familie întreagă de țărani.

Un alt călător cam din aceleași timpuri, Dinicu Golescu, scrie despre sărăcia de neînchipuit a țăranilor români care trăiau în bordeie, o groapă în pământ în care abia încăpea cu muierea și copiii lui și nici căldarea pentru mămăligă nu le aparținea, ci o foloseau 5 -6 familii cu rândul. Iar când venea zapciul să ceară dările fugeau prin altă groapă în munți, ca să scape de gârbaci.

În însemnările sale de călătorie din 1824 -1826, primul jurnal de călătorie tipărit în literatura română, Dinicu Golescu, boier dar și cărturar, arată grelele sarcini fiscale impuse populației de o administrație barbară, situație care era ignorată de elita conducătoare (domnii și boierii). Dar oare așa să fie? Oare

dacă ar fi vrut să cunoască realitatea țării stăpânite de ei, i-ar fi împiedecat cineva sau era mai ușor să decreteze „dacă n-au pâine, să mănânce cozonac”?! Țăranul român era biciuit, torturat și vândut ca rob la boieri pentru a plăti prin muncă forțată dările.

Golescu este șocat de constatarea diferenței catastrofale între Țara Românească și țările din vest prin care călătorește el : Transilvania, Ungaria, Austria, Italia, în care țăranii lucrau mai mult și trăiau mai bine.

O forță nouă era necesară ca să reîntegreze Principatele în Europa și momentul apariției ei a fost pacea de la Adrianopol (1829) în urma căreia a apărut această forță nouă, burghezia.

Și întorcându-ne la Demidov, care nu se lasă impresionat de drama țăranilor români, călătorii noștri se veselesc de viorile țiganilor și de băutura dulce-acră pe care țăranul valah o numește vin și care le dădu puterea să continue voiajul. Bieții cai slabi și nemâncați abia se mai țineau pe picioare și le ieșeau coastele prin piele. Dar surugiii cocoțați pe șeile lor înalte de lemn urlau și gesticulau ca apucații și goneau în galop și fără răgaz hoarda de cai semi-sălbateci înhămați la poșalion.

CAPITOLUL III BUCUREȘTI – VALAHIA

În sfârșit, ajungând la București seara târziu, a fost greu să găsească o gazdă în acest oraș „imens, cu străzi întortocheate și întunecoase și cu oameni de care era imposibil să se facă înțeleși”. După multe rugăminți s-au cazat la un teatru, după terminarea spectacolului, în două camere adiacente scenei, de fapt în culise. Dar abia instalați au și primit vizita unui ofițer trimis de „S.A. prințul domnitor” care s-a pus la dispoziția lor. De asemenea, o gardă permanentă a fost plasată să le păzească echipajele expuse la rapacitatea țiganilor, care furaseră deja obiectele cele mai la îndemână.

Uimită de această regească bunăvoință, m-am adresat biografiei autorului pentru a înțelege cine era el de fapt.

Anatole Nicolaievich de Demidov, născut la St.-Petersburg la 5 aprilie 1813 și decedat la Paris la 29 aprilie 1870, a primit titlul de conte de la Marele Duce Leopold II de Toscana (titlu nerecunoscut în Rusia) înainte de căsătoria lui în 1840 cu prințesa Mathilde Bonaparte, căsătorie care n-a durat și al cărei divorț a fost autorizat în 1845 prin decizia personală a țarului Nicolae I. Unii cronicari îl prezintă pe Demidov ca un caracter dificil, violent și puțin sociabil.

Am înțeles deci că făcea parte din marea nobilime cu relații în Europa Occidentală și toate atențiile cu care era înconjurat s-au explicat de la sine.

Autorul recomandă cu căldură călătorului care ajunge la București să se ducă degrabă la Baia Turcească, unde a fost și el (pe malul Dâmboviței). Unde după baie de aburi și un masaj viguros cu frecții aromatice, te regăsești pe cuverturi moi cu o pipă care exală parfumuri bine mirositoare, alături de dulceața de trandafiri cu apă rece, într-o beatitudine a tuturor simțurilor, și care, în plus, le ai pe nimica toată (pe un preț modic). Și dacă aceste uzaje bine întronate la Paris și la Viena se regăsesc și la București, e bine de reținut că singurele două lucruri care fac Turcului onoare, singurele pe care Europa Occidentală le poate încă invidia Orientului, sunt baia și cafeaua.

Demidov și o parte din însoțitorii lui cu care a ajuns la București (o parte rămăseseră la Giurgiu, urmând să vină a doua zi), au fost invitați seara la palatul Domnitorului. Dar până atunci, fiind timp destul, au profitat de o plimbare pentru a cunoaște orașul. El ne spune că „strada principală pe care se înșiră trăsurile, foarte frecventată, dar puțin demnă de popularitatea sa, nu e decât o arteră prost întreținută, plină de praf și de gropi. Și când ajungi la capătul ei, dai de o grămadă de arbori tineri și de o câmpie mlăștinoasă. Dar așa cum e, pe ea se înșiră un lung convoi de trăsuri în care toată elita disparată a

acestei națiuni se regăsește în fiecare seară, afișând obiceiuri și costume diferite. În aceeași trăsură poți vedea femei cu toalete și maniere care imită pe cele vieneze, bărbați în frac negru, specific tinerei țări valahe, nobile și venerabile figuri ale unor boieri cu barbă albă și turbane cu fundul rotund importate de la Grecii din Fanar. Iar pe capră, așezat cu gravitate, stă câte un surugiu îmbrăcat rusește strâns într-un lung caftan, sau un Turc cu un turban mare, sau un Arnăut cu fusta albă flotantă. Pe scurt, toată procesiunea aceasta care alunecă prin praful serii, cu pene, turbanuri, voaluri, cu care te încrucișezi, compun un adevărat spectacol straniu de o atrăgătoare noutate”.

După care plimbare s-au dus la palat. El îl numește palatul Gospodarului, care în rusește însemna și Domnitor. În salon trona portretul generalului Kiselev, care spune el, era un portret popular ce se găsea în toate casele nobile sau modeste ale acestei țări. (!?) Domnitor era „prințul” Alexandru Ghica, ce i-a apărut ca un spirit elevat. Domnitorii Valahiei au adoptat costumele civil al Occidentului și uniforme imperiului rusec. Bucureștiul era pe vremea aceea o capitală la care nu se ajungea decât traversând pustiuri. Aici a cunoscut și pe frații Domnitorului, Mihai Ghica ministru cu treburile din lăuntru și Constantin Ghica însărcinat cu Afacerile Militare, comandant ca mare spătar al micii armate valahe.

Între timp, întorși la gazdă, și-au regăsit însoțitorii rămași la Giurgiu, care au întârziat căci li se furaseră caii și trăsurile cu care sperau să ajungă la București.

Aceștia au povestit că s-au dus la poștă ca să găsească ceva atelaje. Tot ce au găsit au fost niște așa zise „carusi”, mici căruțe făcute din bare de lemn montate pe patru roți „mai mult sau mai puțin rotunde” și pe două osii, fără nici un cui, nici o bară de metal, cu paie pe jos, în care încăpea doar o persoană ghemuită pe paie, care trebuia să se cramponeze de marginile căruței, ca un călăreț neîndemânatic agățat de coama unui cal în galop. Așa urmau să plece abia în faptul nopții negăsind altceva. Dar ziua era lungă și cum n-aveau unde sta, și curiozitatea intrând în joc, au pornit să descopere Giurgiu.

Giurgiu, Giurjevo, fostă fortăreață turcă înainte de Tratatul din 1829, a fost „eliberat prin intervenția generoasă a Rusiei. Barbaria a trecut Dunărea, dar înainte de a o trece, turcii au dărâmat zidurile fortăreței”.

E nevoie să facem o precizare. „Eliberat prin intervenția generoasă a Rusiei” ? Demidov este rus și tot ce scrie este în interesul patriei sale. În realitate Giurgiu a fost eliberat când toate raialele turcești de pe malul stâng al Dunării au fost desființate ca urmare a Tratatului de la Adrianopol cu care se încheie războiul ruso-turc din 1828-1829, tratat care a avut consecințe importante pentru evoluția țărilor române, consolidând autonomia lor administrativă și înlăturând monopolul otoman asupra comerțului lor. S-a produs astfel o adevărată revoluție economică prin care Principatele au fost incluse în comerțul european.

În timpul petrecut la Giurgiu, Demidov observă aspectul construcțiilor și străzilor orașului care a suferit de pe urma retragerii otomanilor. Era un oraș în ruine alături de câteva construcții noi. Orașul le apare pusti, căci toată populația ieșise afară la câmp pentru a celebra o oarecare sărbătoare. Și aici descrie corturile albe de lăngă căruțele țăranilor și corturile negre ale șatrelor de țigani și focurile pentru preparat mâncarea. El privește tinerele fete care se costumau pentru dans, țărăncuțele cu basmale de catifea brodate și cu galbeni sunători, iar țigăncile cu frumusețea lor specifică, pe care unii o pretind că vine de pe malurile Gangelui. Un câmp pe care evoluau „moșii” de odinioară, cu un nor de praf care îmbrăca totul, corturi, căruțe și animale. Și cu negustori care vindeau de toate : stofe, haine, alimente. Peste tot dansuri, cu dansatori care invadau de îndată

orice spațiu liber. O adevărată frenezie pusesse stăpânire pe populație.

Pe înserat, călătorii noștri s-au grăbit să ajungă la poștă pentru a se îmbarca în acele mici căruțe spre București. Dar facultatea de a se îmbarca solicita un prealabil „pașaport”, un permis livrat de autoritatea superioară a orașului. Pentru care se plătea anticipat costul întregii călătorii a parcursului din oraș în oraș, numit „podorojnia”. Astfel încât voiajorii erau lăsați la bunul plac al hazardului, banii fiind deja încasați. Ei își lăsaseră bagajele la pilotul vaporului care era și farmacistul locului. Funcționarul de la poștă a sosit în persoană la miezul nopții cu o mulțime de „carusi” la ușa farmacistului. Însă nu le-a permis să ia nici un bagaj. Ei au refuzat să plece în aceste condiții. A doua zi au găsit două căruțe mari și solide în care s-au îmbarcat toți cu bagaje cu tot. Dar ca provizii de drum, două pâini negre a fost tot ce au putut lua.

Surugii și caii își alegeau drumul pe pământ sau prin iarbă, printre gropi și mlaștini, trecând și câteva râuri sau pârâuri noroioase. Călătorii binecuvântau clipa când șeful de la poștă le-a refuzat îmbarcarea cu bagaje în cărucioarele instabile, inconfortabile și periculoase, cu care s-ar fi răsturnat printre mlaștini și râuri cu pietre și torente.

Treptat au început să apară case, bordeie, câte o biserică, pe pereții căreia un „Raphael ambulant” a pictat toată specia umană și animală, fără a uita nici cangurul australian. Pictorul a reprodus triumfător actul Creației, adevărată capodoperă cu frumoși „domni și doamne”, magnifici pașa cu barbă neagră și ascuțită, impozanți boieri cu turbane uriașe, soldați valahi în mare ținută, totul într-un peisaj cu ghirlande și arbori fantastici.

Părăsind acest sat, au traversat un pod pe bărci și au ajuns în sfârșit noaptea la porțile Bucureștiului după o cursă de 20 de leghe (cam 90 de km) epuizați, cai, călători și surugii. Aici au fost conduși la un caravanserai respingător de unde, cu ajutorul celor sosiți în zilele precedente au ajuns la o gazdă italiană unde s-au bucurat fiecare de deliciile austere ale unui pat de scânduri montat pe un suport. Și astfel la 13 iulie s-au regăsit toți în capitala Valahiei.

Bucureștii.

La București prima grijă a fost să-și procure un echipaj, căci orașul e mare și cere precauții (citește periculos), mai ales că era și o chestie de modă obligatorie, deoarece nici o persoană care se respectă nu circula pe jos pe străzi. Afară de aceasta, mai erau incomodați și de faptul că trebuiau să poarte permanent un pardesiu care să-i apere de praf, ceea ce pentru un străin, apreciază Demidov, era inconvenabil.

Cum vede voiajorul nostru de la 1837 orașul ?

Cu străzi de largimi inegale, rău alinate și prost pavate, multe chiar nepavate. Majoritatea caselor sunt doar niște barăci de lemn vechi și putred printre care se ridică câte un edificiu cu o arhitectură pretențioasă. Construite cu materiale fragile care nu rezistă climatului respectiv, chiar cele mai frumoase case, în pofida luxului înfloriturilor, denotă o uzură avansată care ar necesita urgente reparații. Ceea ce-l surprinde cel mai mult pe călătorul nostru este marea varietate a costumelor și a chipurilor. Muncitorii, meșteșugarii, nu pregetă la greutate, cu toate obiceiurile orientale ale locului, dar ce animă cel mai mult acest oraș este marea număr de evrei care îl locuiesc. Ei sunt activi, insinuanti și nu se descurajează de la nici o încercare sau oboseală, dacă prevăd chiar cel mai mic câștig. Aici autorul întârzie în povestirea sa, pentru a ne face portretul și elogiul evreului bucureștean :

Cu o pălărie cu boruri largi, într-o haină neagră ponosită, e gata să-ți devină un ajutor îndemânat, inteligent și neobosit, pe care nu-l impresionează nici disprețul, nici mânia, care vorbește câteva limbi și care pentru câțiva piaștri îți oferă supunerea lui,

răbdarea lui, elocința, virtuțile și viciile lui. Dar odată ce l-ai acceptat în preajma ta, nu te mai poți debarasa de el. A devenit al tău, sau mai bine zis tu ai devenit al lui. Nu te va mai părăsi, te urmează la 20 de pași pe stradă și de la acești 20 de pași știe ce-ți trebuie. Se așează pe pragul casei în care intri și când ieși îl regăsești cu privirea recunoscătoare care îți așteaptă ordinul. Se culcă pe scara ta, îți salută câinele, e prezent, mereu acolo. Chiar dacă l-ai repezit de 20 de ori, el nu pleacă. Pentru că într-o zi ai să ai nevoie de un evreu. Abia ți-a venit gândul, că el și iese din pământ, în postura evreului care nu stă nici în picioare, nici prosternat, supus, cu urechea atentă : acesta e triumful evreului, și când după două zile de osteneală și abnegație obține recompensa, moneda scontată, vezi în privirea lui că e gata s-o ia de la capăt.

Vizitarea Bucureștiului a început cu Muzeul de istorie naturală, cu puținele lui colecții incipiente. În aceeași clădire se afla și Biblioteca publică care avea aproximativ 7000 de volume.

Demidov a făcut o donație colecției de mineralogie și anume un eșantion minuscul de platină siberiană, care să rămână ca o amintire recunoscătoare față de primirea binevoitoare ce li s-a făcut.

Și mai înainte de a trece mai departe, autorul reflectează asupra stării sociale pe care o constată. Compătimește stadiul în care se află „aceste nefericite provincii turcești” (ca Valahia), dar speră că tinerețea va profita de proiectele înțelepte ale domnitorului Alexandru Ghica și ale generalului Kiselev, al căruia se arată un mare admirator.

E de înțeles, era doar rus ca și el. Dar Generalul Kiselev și Regulamentele Organice de care este legat, avea într-adevăr merite la acea vreme, căci a introdus prima constituție în țările românești.

Și domnii fanarioți și generalul Kiselev au promovat reforme de modernizare, primii în folosul Porții Otomane, al doilea în beneficiul Rusiei. Dar Rusia, prin generalul Kiselev a solicitat la elaborarea lor concursul boierimii. Ele nu le-au fost impuse din afară, ca reformele fanariote. Evident că Rusia a urmărit ca prin aceste Regulamente Organice să realizeze un mijloc de consolidare a influenței sale în Principatele dunărene. Atât reformele regimului fanariot, cât și cele introduse de Regulamentele Organice, au avut inițial un efect benefic progresist, dar cu timpul au devenit obstacole în calea emancipării naționale. De la opincă la vlădică primul a fost unanim hulit (1821). În ce privește Regulamentul Organic, el a fost ars la București de revoluționari în 1848.

Demidov se revoltă că atâția alți vizitatori întâmpinați cu caldă ospitalitate, s-au grăbit să transmită Occidentului mai ales tarele și lipsurile observate, lăsate de stăpânirea trecută asupra societății actuale. Și laudă renașterea morală de sub regimurile care au lăsat răni adânci, convins că nici o societate europeană n-a fost mai activă spre a-și crea un drum nou, înfrângând vechile piedici. Și găsește injust că unii au plătit ospitalitatea de care s-au bucurat, cu sarcasm spiritual.

Adunarea Generală, așa numita Cameră a Reprezentanților (43 membri din care unii boieri bătrâni încă mai poartă caftan, barbă și voluminoase turbane, iar militarii se prezintă în uniformă cu sabie) era așezată pe dealul Mitropoliei pe care el o numește „metropolă” sau biserică metropolitană.

Autorul –care asistă deci la dezbateri– spune că la ordinea zilei era modificarea Regulamentului Organic (constituția). Dezbaterile erau publice. Ministrul Justiției a fost aproape singurul care a vorbit, nederanjat de alți deputați. Dar ziarele (ziariștii) nu erau admise.

Orașul care se vede până la orizont de pe dealul mitropoliei este pitoresc, plin de grădini, cu acoperișuri multicolore și numeroase turnuri de biserici, peste 60.

Seara au petrecut-o invitați la rezidența de vară a domnitorului, în afara Bucureștiului, o casă mică, burgheză, dar cu o grădină mare la malul unui râu. În 1812 un incendiu a distrus palatul suveranilor valahi, care nu a mai fost refăcut, astfel că domnitorul locuiește în oraș într-o casă mare și frumoasă care e proprietatea sa. Față de entuziasmul ofițerilor invitați, în uniforme strălucitoare, „prințul” (domnitorul) făcea o figură modestă în fracul său negru. După cină a urmat vizita la teatru, a cărui scenă era așa cum am arătat la început alături de culisele în care au fost cazați.

Dansurile valahe l-au încântat prin precizia riguroasă a mișcărilor întregului ansamblu de dansatori care au dansat „Hora Roumaniaska”, în timp ce țiganii muzicanți animau cu ardoarea lor acest tablou poetic.

Ziua următoare voiajorii s-au dus la balul boierului Filipescu, unde era venită toată protipendada bucureșteană. Descrierea balului e savuroasă și motiv de mândrie pentru noi. „Nu cunosc, spune autorul, nici un oraș în Europa unde să se poată reuni o societate atât de agreabilă și unde cel mai bun gust se alătură unei atât de dulci veselii!”. Balul s-a prelungit până spre ziua. „Aga” Filipescu, în costumul său larg de vechi boier, cu chipul

încadrat de o lungă și mătăsoasă barbă, era înconjurat de tinere și frumoase dansatoare, ale căror voaluri și panglici pe pletele lor se acordau atât de grațios cu dulcea fizionomie a majestuosului bătrân.” Ceea ce ne dă o imagine despre această țară valahă care a adoptat mai întâi plăcerile și liberele purtări ale Occidentului, se miră el.

Demidov este un cap care judecă, reflectează și concluzionează în cele din urmă, pentru a conchide voios : „la dracu înțelepciunea și ziua de mâine, afacerile serioase. Să trăim astăzi și să ne bucurăm că ne-am ridicat din aservirea străină și mai înainte de a ne ocupa de trebile națiunilor care vor să se guverneze singure, să respirăm puțin”.

Caftanele și turbanele nu mai pot opri dorința de a dansa valsul și mazurca în costume adecvate.

Viața dusă de ei la București a fost una de plăceri, vizite simandicoase și întâlniri gastronomice.

VALENTIN MARICA - 65 CINE-L CUNOAȘTE ÎȘI ALUNGĂ GRĂBIREA *Daniela GÎFU*

Mărturisesc că prima întâlnire cu Valentin Marica o port cu mine peste vremi și ținuturi. Și nu sunt doar spuse contextuale. Din primăvara anului 2008, când domnia-sa mi-a prezentat cu o impresionantă forță și dinamică a limbajului volumul de debut la Catedrala Mare din Târgu-Mureș, cu binecuvântarea preotului Silviu Negruțiu, revenirea mea în acest oraș înseamnă și o nouă reconstituire a primei sale priviri asupra-mi. O

asumare responsabilă că nu-l voi dezamăgi. Atunci nu am îndrăznit nici să respir firesc, atât fusesem de tulburată.

L-am revăzut de curând, la o altă aniversare de suflet, cu o vorbire cordială, responsabilă, nuanțată, proiectată asupra istoriei teatrului târgumureșean. Deloc întâmplătoare prezența sa acolo, cu prețuire și implicare sentimentală și cu o impresionantă forță de sugestie a amintirilor dăruia lumii prezente firescul legăturii spirituale cu cel omagiat, Zeno Fodor. Un tablou al urbei căreia îi datorează o existență legată de eternitate. O întindere fără deslușiri ascunse.

Prezent în peisajistica culturală mureșeană, acesta cultivă simțirea cunoașterii, cântând-o cu eleganță și profunzime în cele mai firești acțiuni întreprinse de semenii săi. Mărturie stau cele aproximativ 20 de cărți lirice, care nu se abat de la simbolistica religioasă inconfundabilă și pe care o recunoști în fiecare zicere a sa. O zicere adesea bogată în sintagme blagiene, o rugăciune sângerândă în căutarea sensului lui *a fi*, care însuflețesc neîndoios de fiecare dată auditoriul. Înzestrat cu talent oratoric, cu știință de carte, o vădită

multivalență a disponibilităților literare devine contemporan cu învățații veghetori la umbra *arborelui sacru*, elementul preferat de Valentin Marica în ascensiunea spre cer. Puțini sunt cei ce aud în timpul vieții *strigătul arborelui*.

Un text despre Valentin Marica nu este o întreprindere simplă. Ne aflăm în fața unui posesor al multor virtuți, un doveditor continuu al inepuizabilelor înzestrări. Poate cea mai evidentă este marea știință de a surprinde și zugrăvi convingător și, totodată, sensibil trăsăturile identitare. Ignoră aspectul întâmplător, fiindcă se încrede în pătrunderea sa luminoasă, delicată, distinsă. E o șansă să-l ascuți. Să-ți destăinuie neastâmpărul, agitația colocvială, dibuirile întâmplătoare. Cu adevărat, o terapie subtilă, necesară și mobilizatoare.

Mă încercă de mult un gând: cu Valentin Marica, Târgu-Mureșul a primit în dar un alt fel de intelectual. O călăuză cu *lumina bucuriei și a durerii* pentru toți aceia care se încăpățânează să nu se abată de la împlinitorul drum al cunoașterii.

În spiritul celor consemnate, Valentin Marica rămâne identitatea aleasă de Dumnezeu din care se înfiripă dialogul, impulsionat de emulația spirituală care completează și armonizează demersul personal, contând pe profilul valoric al celuilalt. Un popas în care contează, în principal, devenirea alimentată la izvorul cunoașterii. Puțini dintre semenii noștri sunt capabili să edifice templul ființei.

Valentin Marica nu poate fi înlocuit. Dar, trebuie să existe. Să fie continuat cel puțin în ritmul cu care ne-a obișnuit magistrul. Privind în urma celor 65 de ani, regăsim mulțumirea strădaniei întru promovarea împlinirilor culturale românești și a recunoașterii publice binevenite. O legătură tainică, de cert rafinament între acele dimensiuni care sugerează călătoria în spațiul ofertant al construcției metaforice emblematic.

La mulți ani, distins și drag prieten, Valentin Marica!

Valentin Marica

RĂZBOI À TROIS

(FLAVIA COSMA, ZGÂRIETURI PE FAȚA OGLINZII, Editura Ars Longa, Iași 2013)

Dan H. POPESCU - Universitatea Oradea -

În urmă cu aproape trei ani, martor fiind la lansarea, în Oradea, a volumului de poezie *Cartierul Latin*, de Flavia Cosma, am amendat sintagma *lirică feminină*, utilizată de un bun prieten, a cărui opinie critică o prețuiesc, pentru că nu mi s-a părut – atunci și nici acum –, o formulare adecvată pentru incipitul unei prezentări de carte. Consider că se poate vorbi despre o prezență a feminității, despre o latență sau o expresie a ei, dar cuvântul *lirică* angajează ipostaza persoanei care, conform spuselor lui T. S. Eliot „nu nădăjduiește în principiu să comunice nimic altcuiva”.

Tentativa ipostazierii afirmației lui Eliot nu e lipsită de riscuri, dar unul dintre corolarele posibile ar fi că acea persoană – sau de ce nu *persona*? –, se comunică pe sine sieși. Cu acest gând la purtător și ignorând delimitările/discriminările de *gen*, am dat la o parte dedicația ușor convențională a volumului *Zgârieturi pe fața oglinzii*, nu fără a remarca ispitirea celor care li se adresează, altfel deprinși a învăța „în cădere/ Tainele zborului.” Am trecut repede peste cotidianul și domesticul din poemul „Gesturi” pentru a mă lăsa surprins de explozia din ultima strofă: „Abandonul, părăsirea, revenirea viclene,/ Focul din pântec și norul de fulgi/ Smulși din aripa de aur a înțelepciunii.” Între oboseală și semnare ca *modus vivendi*, am detectat, în „Somn de zi”, inserția animalierului, de

factură aproape heraldică: „Animale cuprinse de mari slăbiciuni/ Ne conduceau neștiutoare/ Pe cărările pline de spini./ Înspre moarte.” Iar tandemul pe care Thanatos începe să-l configureze cu Eros în „Patimi” nu presupune o senzualitate morbidă, chiar dacă „Sânii rotunzi tânjesc după îmbrățișarea/ rece și moale a țărânei”. E mai degrabă o acomodare inedită – precum în „Vino acum...” –, a pulsațiilor, uneori incandescente, ale iubirii, în cartea de căpătâi a naturii: „Am nevoie de zvâcnutul trupului tău/ Sărind peste pietrele mari.”

Acestea fiind zise, mai că s-ar putea crede că libertatea pe care mi-am luat-o, de a trasa din cercurile sau semicercurile lirice după pofta inimii cititorului, cu unul din capetele compasului, are un temei. Capătul ascuțit o fi înfipt undeva. Da, o fi, pentru că nu există carte de poezie pe care s-o deschid care să nu mă facă să (mă) întreb: ce este poezia?

Rimă, mi-a răspuns o fetiță de clasa a V-a la o întâlnire recentă cu un poet al urbei. *Emoții*, a adăugat, fâstâcit, un coleg de-al ei. *Rimă*, a afirmat o studentă la un atelier de lucru de scriere creativă (pentru cei nefamiliarizați cu termenii, voi face traducerea: workshop de creative writing). *Sentimente*, a ținut să puncteze o altă studentă. „Pentru mine, poezia înseamnă, înainte de toate, *rimă*”, a subliniat îndrumătoarea studentelor, care mă asista în cadrul unui simpozion despre creativitate și al cărei conducător de doctorat fusese nemulțumit că teza ei nu obținuse decât *magna cum laude*. Din câte o cunosc, el avea dreptate. Ea merita *summa cum laude*, pentru inteligența și creativitatea ei teoretică, ceea ce n-o împiedica, la aproape o sută de ani de la publicarea *Cântecului de dragoste al lui J. Alfred Prufrock* – că tot îl pomenirăm pe Eliot –, să creadă în ascendentul rimei în lumea globalizării.

La nici unul din nivelele de receptare menționate nu s-a vehiculat cuvântul *ritm*.

Cât despre *image*, conștiința acestei vertebre sacre a coloanei poemului era o mare absență. Putem, ce-i drept, să avem și poeme

fără imagini de referință, poeme care se află acolo doar pentru a da un titlu bun și volumului, cum este cazul cu *Zgârieturi pe fața oglinzii*. *Imaginea* unei oglinzi zgâriate atrage totuși privirile, stârnind repulsie fără a fi respingătoare. Ne tulbură gândul că truda, migala șlefuirii acelei suprafețe, care erau secretul perfecțiunii reflectării (noastre, în primul rând) au fost în *van*.

Imaginile de referință sunt un bun de preț al ultimei cărți a Flaviei Cosma. Uneori, ele *deschid* poemul, ca în „Primăvară timpurie”: „Soarele pătrundea lacom/ Prin epiderma lacului.”; după care dispar treptat, așa cum senzualitatea femeii, în același poem, parcurge traseul de la dorință la abandon; către final, se face loc altor procedee, aparent anti-retorice, menite să ilustreze necesitatea de a nu comunica decât esențialul: „Nu mai rosti vorbe lipsite de miez,/ Nu spune povești,/ Nu vreau să aud.”

Alteori drumul până la ele e presărat cu indicii care induc tensiunea – erotică în „Veni și ora...”. Astfel, țigăncile sunt „duplicare”, căldura „lunecoasă”, avem drumuri „serpuind” și rădăcini „nerușinate” care pândesc, iar „ochelarii atenți ai portarului” sunt „suprapuși/ Peste cutia toracică a liftului” – o primă implozie la nivel imagistic, esențialul se consumă în interior. În zona a cărei etanșizare – „Încuie înăuntru timpul fierbinte,/ Și foamea”

–, e precedată de sunetul telefonului, foșnetul rochiilor sau tactul nervos al degetelor pe ușa liftului. Pentru ca abordarea/implozia să fie, în același timp, directă și oblic metaforică: „Lasă-mă să-ți beau sarea din dreptul inimii”

„Cutia cu șoareci” e un poem ciudat, cu imagini care nasc întrebări cu privire la obsesiile, traumele, interogațiile care o bântuie pe autoare. Sau, mai bine-zis, pe persoana responsabilă cu eul liric? Micul infern al locuinței, mutat în alte poeme în contextul demi-apocaliptic al străzii, e augmentat cu instantanee care trimit cu gândul la o povestire – sau mai multe? –, de Dino

Buzzati, iar printre ele: „Mișcarea imortalizată suav ne arată că de fapt/ animalul nu a fost nicicând șoarece,/ Ci doar un înger coborât din înalt”.

Construcția poemelor e un termen pe care, tot acum aproape o sută de ani, I. A. Richards îl respingea, împreună cu *ritm*, *compoziție*, *formă*, *unitate*, *expresie*, etc., considerându-le pe toate niște Făpturi Mistice sau mai degrabă bazaconii ale vocabularului critic. Pentru Richards conta experiența lecturii, ceea ce, în cazul meu și al cărții Flaviei Cosma, a însemnat, printre altele, tocmai sesizarea elementelor de *textură*, de plămadă arhitectonică. Există în volum cicluri de poeme, prefăcute de câte un epigrafi în italice, organizate în jurul unei idei, dar construcția poetică nu înseamnă neapărat a înainta pas cu pas, a pune cărămidă peste cărămidă.

Astfel, „Elegii Urcând din treaptă în treaptă în treaptă până la etajul IX” contrariază prin absența etajelor cu numere pare. În schimb, etajului VII i se alocă trei poeme – a, b și c –, într-un ciclu dedicat despărțirii amantilor și dispariției iubirii. Am putea vorbi – valabil și pentru alte poeme, independente, „O zi cu soare strălucitor”, de pildă –, despre o poezie a alcovului/ iatacului, comprimat câteodată la modul sordid. Moartea dă târcoale, marile treceri sunt invocate, ochii de oțel ai partenerului grăbit sunt surprinși „amuzându-se de trecerea timpului prin părul meu”.

Experiența de lectură a *cititorului* grăbit ar trece cu vederea legătura – primejdioasă? –, dintre caldarâmul, „camuflat/ Sub coame aurii, triste de toamnă”, din „Parter”, și fereastra care „te strigă ca o gură deschisă țipând”, din „Etajul VII a”. După cum ar ignora și relația subtilă între eul liric – atroce de gândit această sintagmă la genul feminin (!) –, care amână saltul în gol, coborând „treptele celor nouă etaje/ Una câte una”, în „Etajul IX”, și cei care, la începutul cărții, sunt adresați ca deprinzând „în cădere/ Tainele zborului”.

În aceeași tonalitate, accente de melancolie, nesiguranță și regret străbat poeme precum „Gene de brazi”, „Mare răsturnată” și „O mână caldă pe frunte”. În penumbra lor se conturează peisaje de stampă japoneză: „Norii-și schimbă forma, ies din peisaj/ Alții revin dintre hăuri/ Neliniștea apei/ Se topește-n adânc.” Această împlânzire a elementelor din exterior, în „Gene de brazi”, își găsește, în micro-universul interiorului din „Am adormit...”, un corespondent de o delicatețe nonșalant metafizică (sic!) în clipa identificării *persoanei* autoarei cu animalierul de sorginte domestică: „M-am lăsat să alunec pe-o parte/ Precum o pisică pe care frica/ A părăsit-o brusc,/ Și care, dintr-o dată stăpână/ Pe lume,/ Doarme cu laba moale/ Sprijinită de cer”.

Un tablou constituit din cuvinte absolut obișnuite, fără așa-zisa încărcătură poetică. În alte circumstanțe, tabloul se construiește chiar din clișee, ceea ce demonstrează că sursa măiestriei poetice este și buna cunoaștere, de către *meșteșugar* – cum ar fi zis reprezentanții Formalismului Rus –, a locului pe raft al uneltelor: „Ceea ce îl face frumos, ca pe o melodie divină,/ E un amestec misterios de singurătate,/ Crâmpie de rugă, beția văzduhului, un extaz mistic,/ O inimă tânjind după stele în zori,/ O așteptare prelungă, neîmplinirea,/ Transhumanța ascunsă în miezul fragil.” O mostră de echilibru al expresiei, în „E greu de crezut...”, inspirată de un simplu tril.

Alte argumente în favoarea caracterului *elaborat* al poemelor desprindem din ciclul „Sezonul ploilor”. Moartea ca motiv revine încă din epigraf, percepută ca un agent al justiției poetice: „Zâmbetu-i mare dezvelind/ Dinții ascuțiți, caninii/ Făcători de

dreptate.” Starea de veghe e cuprinsă miraculos metaforic: „Somnul nesomn, sfâșiat pe la poale/ Fuge țipând cu verighetă mici.” Se încearcă refacerea unității și armoniei cuplului, se proclamă refuzul resemnării în fața inevitabilului. Titlurile vorbesc de la sine: „Calea spre neființă”, „N-am răspunsuri”, în cel din urmă poem recomandându-se o retragere strategică în zone protejate, „În colțul cel mai întunecos al odăii, sub pățuri,/ Și să cădem ore și ore,/ În somn.”

Timpul e marele dușman, aliindu-se, în acest război *à trois* dintre moarte, artă și iubire, cu cea dintâi, desigur. Ambiguu, histrionic, polimorf, în „Tu, eu și timpul”, un „hermafrodit întins pe pat/ Între noi.”, el girează o senzualitate grotescă, cu inflexiuni horror, care practic nu le acordă amantilor nici o șansă de scăpare: „Meduză preistorică/ Cu ghearele adânc înfipite/ În spinarea ta,/ Tentaculele ei străbătându-mi sânii/ Sugrumându-mă.” În strofa finală din „Strâmbe zile de repaus”, imaginea timpului se decupează, salvador dalian, prin contrast cu cea a păsărilor care se rotesc, peste drum, à la Rilke, deasupra unui așezământ spitalicesc: „Orele se desprind din cadrane,/ Prelingându-se ca melcii, agale,/ Pe suprafețele de aluminiu/ Ale meselor mici de bistrouri,/ Expuse la soare.”

Nimic ocultat, în cel mai recent volum de poezie al Flaviei Cosma. De la „Alunecări” se trece firesc la „Iubire pe marginea prăpastiei”, suportăm *calmul plat* din „Peisaj urban” dar și agresiunea așteptării din „Așteptare din nou” și încercăm să realizăm că „Totul se va sfârși”, ca și pentru păianjenul din „Blesteme”, atunci „când altă mână/ Îl va îndepărta de pe altă față.” Dar oare afacerea dintre poet și cititor fi-va vreodată încheiată?

HOW MANY

Corina HĂIDUC

Începea o zi de poveste pe un tărâm de basm. Republica Dominicană.

După cum promisem cu vârf și îndesat instrucțiuni de folosire pe tot parcursul călătoriei de cinci ore cu avionul de la vecinii mei quebequois, care frecventau spațiul de peste opt ani, am înțeles că totul trebuia tratat de la bun început cu camerista.

O găsesc ciripind veselă pe limba ei cu colegele de servicii. Mă prezint, îi spun numărul camerei și îi dau suma prestabilită pentru o săptămână, pe care o primește recunoscătoare. Îmi

exprim apoi dorința de a avea în fiecare zi în frigider câteva sticle cu apă. În engleză. Ea îmi răspunde nonșalant:

- How many?

Relaxată că engleza mea a fost pe măsura înțelegerii ei, îi spun căte și plec în cameră.

- Gata, băieți, le spun eu colocatarilor, afacerea s-a reglat.

După o zi toridă de plajă și baie, ne târâm spre cameră ca spre o peșteră întunecată, răcoroasă și hidratantă, speram noi.

Epuizați, ne trântim pe pat și unul, mai puțin norocos, adică eu, este ales să dechidă ușa frigiderului pentru a scoate sticlele de apă promise.

Surpriză! Nicio sticlă. Vid total. Aprind lumina să mă dumiresh. Adevărul era gol-golul, ca și frigiderul. Încep să mă justific la interogatoriul partenerilor, care puneau la îndoială engleza mea de baștină. La care, eu, le ofer argumentul suprem:

- M-a întrebat „how many”, deci...

Pedeapsa a fost repede hotărâtă. Cum, necum, trebuia să ne hidratăm, mai ales că trebuia stins focul celor trei-patru sau cinci le mai număra de cocktail-uri băute pe plajă. Interdicția de la baie „apa nu este pentru oameni”, mi-a arătat direcția de urmat.

Mă îndrept anevoie spre recepție. Nu era asfalt să se topească, dar aveam impresia că eu mă topeam cu fiecare pas. O căldură toridă. Vântul abia adia. Nici urmă de oameni, iar păsările gureșe de dimineața își făceau și ele siesta. La recepție, nimeni. Normal, toată lumea se respectă. Cum să deranjezi pe cineva la ora asta? Aștept. Îmi iau repere de oră și de peisaj. În holul imens, fără uși (la ce le trebuia?), pictat cu papagali și vegetație luxuriantă de junglă, trona în mijloc o masă imensă, stil colonial, iar un ventilator de la înălțimea tavanului de vreo zece metri învărtea lenes aerul fierbinte. Fără să realizez, un localnic tucuriu se înființează lângă mine. După experiența trecută, îmi aleg cuvintele cu grijă. Puține și clare: „water, room, service”.

- A, începe el să râdă, cameristele nu știu decât spaniola. Se rezolvă.

Ca să evit să aud iarăși întrebarea care deja mă obseda, spun repede:

- Două, două e ok?

- Ok, și continuă să râdă cu poftă. Se vede că nu eram nici prima, nici ultima, iar el își lua doza de show.

Am ajuns în cameră odată cu cel care făcea livrarea lichidelor, deci, misiune îndeplinită.

De atunci, am înțeles că „how many” este o formă politicoasă de salut, intraductibilă și de evitat.

SUNT SEMNE DE LA NICU CONSTANTIN E TOAMNĂ IAR...

George FILIP

La data de 15 septembrie a acestui an 2014 s-au împlinit 5 ani de când marele actor comic român NICU CON-

STANTIN a plecat la cer – nu chiar zâmbind.

...Rășina persistentă din coala imaculată de sub priviri. Îmi miroase tare a sfârcuri de lumânare. Trebuie să scriu despre prietenul meu și-al întregii Țări – actorul risipitor de voie bună și chiar râsete în hohot. Dar îmi tremură mâna. Și glasul Și sufletul...Să-ncerc. Mă reîntorc pe aripi de fantezie în paradisul trist al copilăriei noastre. Adică la acel petec de rai puțind a trotil și praf de pușcă de pe malul Mării noastre cea Neagră. Atenție...este prima oară când zic și scriu NOASTRE, fiindcă...da!...Marea mea cea Neagră de la Tuzla și Eforie Sud este și-a prietenului meu de o viață.

Așadar m-am întors în vreme cu vreo 65 de toamne. Că atunci ne-am împrietenit – toamna. Când crăpa coaja pe nucleu iar noi regăseam prin clasele primare băncile ponosite, ca iezlele pentru cai, mânjite cu roșu și puțind a ploșnițe și motorină. Dar nu climatul cazon al școlii a legat prietenia noastră – ci Marea, cu râpele ei periculoase, ulițele Tuzlei, străduțele micuțului oraș cu asfalt topit, vara, care ni se lipea de tălpile goale, bostănăriile turcești din care furam noaptea, cu cotiga trasă de noi, pepenii cei melemenii, cariera de piatră a celui moș Bekir, pescăria lui Tomescu, cișmeaua de la Kainaci, de unde cărau tuzlenii apă la oraș cu sacalele, trăsurile cu cai zdraveni care plimbau pe ștabii comuniști cu presupusele lor cucoane, cuptorul de la cărămidărie,

Lacul Tekirghiol, pe care-l treceam înotând câinește, până la castelul lui Frunzescu, pentru a fura lubenițe...și Soarele dogorător și Luna, cu care ne înveleam noaptea prin fânul de pe câmp și toate minunile copilăriei noastre înconștientă.

Și iacă-asa am ținut-o noi un bun fuor de ani. Până când pubertatea ne-a despărțit gonindu-ne în valurile mari și periculoase ale vieții imprevizibilă din pruncia noastră tristă.

Eu, flămânzind prin București, cu buzunarele doldora de poezioare, aflasem că NICU devenise actor. Nu-l căutam dintr-o totală jenă financiară. El se realizase...eu – nu! Cu greu m-am înfiripat și eu, dar mereu cu coarnele de berbec spre nelegiuirile timpului. Ne-am revăzut sporadic. Dar ruptura totală s-a pro-dus când Nicu Constantin a rămas în Țară iar eu am fost huiduit de destin spre exil.

Nicu, cu trupa lor, cu Mândița lui, veneau adesea pe la Montreal. Eu mă lăudam pe dea-rândul c-am fost colegi de clasă și etc...etc. Dar nici dracul nu mă credea. Fiindcă prin exilul nostru blestemat nimeni nu crede absolut nimic de bine despre ceilalți. Se salvează cine poate!

Nicu a aflat de tărașenie și-ntr-o seară, la o cârciumă mai de soi, după spectacol, în toiul sindrofiei a strigat tare la microfon: este adevărat, poetul acesta al vostru a fost colegul meu de bancă! Suntem frați de sânge și seara aceasta i-o dedic lui. Vom bea, vom fuma și vom plânge împreună...Și chiar așa am făcut.

Ne-am reîntâlnit prin România. Amândoi eram realizați materialicește. Numai că Mândița lui era tare îngrijorată de sănătatea veselului actor. Medicii prieteni forfoteau cu droaia în jurul lui, la spital. Spre dezamăgi-rea tuturor...Nicu a tras cortina după ultimul skeci – a murit!

Au trecut deja cinci ani. În acest septembrie ar fi împlinit 76 de ani. A fost înmormântat pe alea principală,

chiar la intrare, pe stânga, în cimitirul din Eforie-Sud. L-am vizitat și acolo, înspăimântat la rându-mi, însoțit de puternica și iubitoarea lui Mândiță. Nicu nu rostea o vorbă, mă privea adânc și parcă mi-ar fi cerut o țigară.

Sperăm că în toamna aceasta un bust al artistului va fi așezat într-un parc din apropierea locuinței lui din București. Voi fi acolo, să-i recit versuri și să ne depănăm alte și alte amintiri.

E toamnă iar și multe vor mai trece,,,

UN ZÂMBET PRIN CER

acolo...sus...prin văile veciei,
în cer – pe scena marelui AMIN,
printre cei pași, la poarta veșniciei,
un înger este – NICU CONSTANTIN.

el a trecut pe-aici ca o clipită
și ne-a privit duios prin ochelari.
nu l-au târât arginții în ispită,
nici rânjetele mahărilor mari.

pe scena vieții n-a fost o piaiță.
din zâmbete îi izvorau idei
și mari simboluri spre-o mai bună viață
cu noi orânduiri – cu nou temei.

îl plângem noi, că fructele de geniu
n-au pârguit din marele actor.
așa a fost să fie...prin mileniu
artistul a trecut - un călător...

rămâne tristă Doamna lui Mândiță.
noi ne lăsăm privirile în bernă.
nea NICU a rămas ca o mlădiță
de verde – către dragostea eternă.

l-aplaudă prin slava lumii sfinții.
ne lasă-atâtea lacrimi în șirag...
te-așteaptă Dumnezeu și părinții;
ia-ți trupul tău și du-te, prieten drag.

acum – la Eforie-Sud e noapte
și cerul Mării Negre e senin.
...se-aud domoale murmure de șoapte:
sunt semne de la NICU CONSTANTIN.

SFÂRȘITUL ORAȘULUI POMPEI

Paul DĂNCESCU

În luna august se împlinesc 1935 de ani de la marea izbucnire a vulcanului Vezuviu din 29 august anul 79, care a distrus și a acoperit cu lavă și cenușă trei splendide localități din Sudul Italiei din acea vreme: Pompei, Herculaneum și Stabiae.

Când astăzi, pașii turistului se îndreaptă spre ruinele orașului Pompei, bogatul pitoresc al drumului ne face să uităm tragedia petrecută acum aproape două mii

de ani. Printre ruinele orașului Pompei, pe străduțele vesele, se întâlnesc la tot pasul splendorile clădirilor dezgropate, palate, statui, picturi în frescă pe pereți, pe jos mozaicuri în culori vii, toate ne povestesc viața fericită și lipsită de griji din fostul oraș. Și frumusețea se conturează, o dată în plus, cu portocali, pini umbeliformi și chiparoși cu vârful ascuțit care au fost plantați în grădinile superbelor vile ruinate precum și în împrejurimile orașului, până spre albastrul intens al mării, unde, departe, se zărește, ca o splendoare albă, insula Capri.

Frumusețea pe care o vedem ne face să uităm pentru o clipă, marea izbucnire a vulcanului Vezuviu din 29 august anul 79, care a distrus și a acoperit cu lavă și cenușă cele trei frumoase localități din Sudul Italiei în acea vreme.

Am căutat în biblioteca scriitorilor latini descrieri și referiri la acest teribil dezastru. Am găsit numai în cartea lui Plinius cel Tânăr o scrisoare către prietenul său Publius Tacitus, în care este descrisă teribila catastrofă, deși Plinius nu a fost singurul scriitor latin martor ocular a celor întâmplate (Plinius cel Tânăr, Opere complete, trad. Liana Manolache, ed. Univers 1977, pp.192-195).

Dar să deschidem cartea lui Plinius cel Tânăr, și să ne îngrozim de tragedia momentelor când vulcanul Vezuviu a irupt distrugând totul în calea râurilor de lavă.

Pliniu scrie: „... deși sufletul mi se înfioară când îmi amintesc am să încep. Eu am rămas la Misenum (localitate vecina cu orașul Pompei). ... și mi-am consacrat tot timpul studiului; apoi baia, masa, un somn agitat și scurt. Cu câteva zile înainte avusese loc un cutremur de pământ, nu prea alarmant, deoarece în Campania sunt obișnuite. Însă în noaptea aceea (cutremurul) a ajuns la o asemenea intensitate, încât toate păreau nu că se mișcă, ci că se răstoarnă... Era prima oră a zilei și lumina era încă îndoielnică. Ne temeam de dărâmarea iminentă a clădirilor din jur, care deja se crăpaseră. Abia atunci ne-am hotărât să ieșim din oraș: după noi o mulțime îngrozită ne împinge și ne zorește.

Ieșiți în afara clădirilor ne-am oprit. Și acolo am avut de ce să ne mirăm și să ne înspăimântăm... Vedeam cum marea se retrage, țărnul se lățișe, și o sumedenie de animale marine zăceau pe nisipul uscat. Un nor negru și înspăimântător, spintecat de vârtejuri de gaze incandescente, lăsa să iasă imense trâmbe de foc, care

semnau cu fulgerele, dar erau mai mari. Norul se lăsa pe pământ și acoperea marea și învăluise insula Capri, făcând-o să nu se mai vadă”.

Astăzi noi știm că orașele Pompei și Herculaneum au fost repede acoperite de valurile de nori toxici și de lavă, sfărâmurile de piatra ponce și de lava vulcanică, iar locuitorii, neavând timp și nici loc să se refugieze, au murit în mare număr. Orașul vecin Misenum, însă, nu a fost acoperit de lava vulcanică, iar locuitorii au reușit să fugă.

Să continuăm rândurile scrise de Plinius : „*Sprijinind-o pe mama de braț o silesc să grăbească pasul. Începe cenușa dar e încă rară. Mă uit înapoi: o pâclă deasă venea după noi ca un torent revărsat pe pământ. «Sa ieșim de pe drum cat se mai vede încă, spun eu, spre a nu fi striviți de mulțime dacă vom cădea...» Se puteau auzi vaietele femeilor, țipetele copiilor, strigătele bărbaților. Unii căutau să-și recunoască după voce părinții, alții copiii, alții soțiile. Unii deplângeau nenorocirea lor, alții pe alor săi. Erau unii care, de frica morții, invocau moartea. Mulți înălțau mâinile spre zei, dar cei mai mulți socoteau că nu mai exista zei și că noaptea aceea va fi veșnică și cea din urmă pentru omenire. Și n-au lipsit unii care sporeau primejdia reală prin spaime imaginare și mincinoase. Veneau unii anunțând că în orașul Misenum s-a prăbușit cutate clădire, că arde o alta. Pure născociri, dar erau crezute.*

S-a luminat puțin dar nu era lumina zilei ci semn că se apropia focul. De fapt focul s-a oprit mai departe și din nou întuneric, din nou cenușă multă și grea. O scuturam de pe noi, altminteri am fi fost acoperiți și sufocați sub greutatea cenușii.

În sfârșit pâcla s-a destrămat și s-a risipit ca un nor. Curând a strălucit cu adevărat lumina soarelui, dar palid. Ne-am reîntors în orașul Misenum. Am petrecut o noapte de neliniște și teamă, căci pământul continua să se cutremure”.

Cei rămași în viață în orașul Misenum au aflat mai târziu, că în vecinătate, orașele Pompei, Herculaneum și Stabie fuseseră complet distruse, pârjolite de foc și acoperite de cenușă și de piatră ponce. Este ciudat faptul că o catastrofă de asemenea proporții nu a fost descrisă sau menționată și de alți scriitori antici sau de alți istorici care ne-au lăsat numeroase și ample descrieri ale răutăților omeniești, ale războaielor, despre ucideri, cuceriri militare urmate de distrugerea a tot ce fusese creat prin muncă și perseverență în domeniul artelor și al civilizației.

Concluzia lui Plinius este filozofică: „*M-aș putea lăuda că nu mi-a scăpat niciun geamăt, nici un cuvânt de slăbiciune, într-o atât de mare primejdie, dacă nu aș fi găsit, în gândul că pier împreună cu toți și toate pier odată cu mine, o trista și totuși o mare consolare pentru condiția mea de muritor”.*

Cuvintele lui Plinius sunt profunde. Astăzi, când facem o călătorie în orașul Pompei, și admirăm splendorile și farmecul locului, avem desigur și un sentiment dureros, o lecție în plus asupra zădărniceii strădaniilor omeniești spre bine și spre frumos, precum ne învață acel adagiul latinesc, „sit transit gloria mundi”.

LIMBA ROMÂNĂ (POEZII)

Lia RUSE

LIMBA ROMÂNĂ

Prindeam din zbor vorbe-mbăiate
în spuma firii!
Cu visuri curgea timpul în copilărie,
Tot ce-ntrupa o limbă-nflorea clipa iubirii
Și inima cuminte clipea bucurie...

.....
Eternizată-n sânge e dulce limba noastră,
Ne-a apărât întruna asemeni unui scut.
Ea ne-a ținut aproape.

Și-atunci în clipa-albastră
Tot ea ne-a alinat, și,.. ușor am renăscut!

În limba noastră râdem, în limba noastră plângem,
În limba noastră trăim bucuroși iubirea,
Ne depărtăm de țară - dar- dorul noi ni-l spunem
Numai în limba noastră, "asta-i fericirea".

Vorbirea traversează prin ceață "lumină".
O, ce joc și ce vibrație este în miezul ei!
E-o rugăciune sfioasă-n suflare lină,
E-o vioară neliniștită-n zborul dragostei.

Cunoașterea, înțelegerea sunt așa sfinte
Cu semnele ce-nalță eternul grai străbun!
Bat clipele vieții înmiresmând cuvinte,
Cuvintele sunt blânde, chiar sunetele spun.

Limba română are o muzică duioasă!
Vorbirea-i farmecul sublim al metaforei,
Este comoara noastră cea mai prețioasă,
Va exista cât vremea rămâne în mersul ei.

DISPERSARE

Iar se rostogolesc în aerul dulce
Zile împovărate de farmec și de vis;
E vară și,.. în spațiu arde o comoară,
E atârnată lumea-n visare ca-n abis.
Soare torid,
Amiază caldă, galbenă de tei,
Un scârțâit de poartă
Se reazemă de timp...
Și,.. ca o lunecare, prin spațiu,
Licăresc scântei.
Balsamul cerne ploaie -din nuc-
Peste-anotimp...
Silabele zefirului foșnind în lumină
Nu îndrăznesc să-nchege ,
Cel puțin, un cuvânt
Le spune sacadat pe bolta senină
Ducându-le însingurat
În murmur-fluier ca un cânt.
Printre vise și-ngreunate raze fierbinți
Ne risipim în evanescenta suflare
A clipelor ce trec
Privindu-ne, din ceas, cuminiți
Cu-o arșiță lascivă în mișcare ...
.....

Roșește șoapta, timpul fulgeră iubire,
Un tremur trece iute prin suflu', vara-i ștearsă!..
Poate,.. de frică ne ascundem în privire!?
Am luat câmpii? O zbaterea-i pe gura arsă...

SĂRUTUL DEPĂRTĂRILOR

Lunecă zilele verii
Cu degete calde,
Cu suflarea lor de tei înflorit,
Răsfoite-n zări limpezi și afunde
Pe valuri de aer plutitor
Ca un zbor oprit.

Câte-un vis trece de la o zi la alta,
Cu pașii nopții prin nostalgia lui,
În tăceri adânci îmblânzite de iunie
Prin albastră mirare a cerului.

E vară! Port, cu mine, o lumină blândă
Când în somnul meu cobori.
Din crin în crin iubirea noastră trece...
Clipa e-o-nfioreare de culori!
Grăbit apar imagini
Și-nvie amănunte în dezordinea lor...
O,.. plutește-n rugăciunea-ntârziată
Sărutul depărtărilor...

RĂTĂCIM...

Pe vis și farmec sub cupola serii
Adie-a crin și miere, de-o vreme,
(Se răsuțește-n vrej mireasma verii).
Gânduri și fantezii clădesc dileme.
Când explodează sus stelele firii,
Așa în timp -când luna-i dată-n pârgă-,
Noi stăm vrăjiți pe calea întâlnirii
Lăsând clipa trecutului să curgă...
Simțim cum clipa într-un cerc ne-nchide,
Ne pârjolim, în jar, cu întâmplarea,
Privirea noastră din nou se aprinde
Iar zodiile ivesc neuitarea!

.....
Iubirea mea, ne-am rătăcit prin lume,
Deși-i același cer cu zări albastre,
Tot căutăm, în jur, ceva anume
Să semene cu dorurile noastre.

GÂNDUL LUMINEAZĂ

Gândul luminează peste pragul verii
(Rar se așază-n golul din timpul uitat),
Fructe răcoroase, umbre limpezi,
Sunetul din merii risipiți în August
Pe un fior de frunze ușor legănat...
Polei pastelat din văzduh coboară,
Cade în livada cu surâs de aur.
Ca și-n alte timpuri de odinioară
Ramurile cântă pe verde de laur.
Blând, mirosul dulce aiurează-n sus,
Dorul curge-n vară, ora în ceasornic,
Miere e-n lumina lunecând spre-apus...

Peisaju-i vis, pământul e statornic.
Mă prind în privirea cerului uimit,
În marea risipire de tăcere,
Prin firele luminii trec prea repezit
Dar clipa-mi râde,-n trup, de-atâta plăcere...

.....
Dragule, în iubire-ncerc toată să m-adun
Lacrime inimii îmi zguduie ființa
Brațe-ndrăgostite de m-ating mă supun
Și,.. privirea-ți arsă mi-alină dorința,
Scăldată-n ochii tăi mă las prea mult vrăjită,
Mă-mpleticesc,.. chiar, uit de mine... și,.. apoi,
Vise de dor, spre cer, suie în suită,
Prelung fior străbate sângele-n amândoi...

ARC DE CEAS

Prinde-mi o floare, vară,-n părul brun
Pe clipa ta să fiu, din nou, frumoasă,
Am prins iubirea fără să vreau. M-adun
Într-o privire dulce și duioasă...

Tu, inimă -de-acum nu știu ce fac-!
Stai strânsă-n chingi și bați ca o pendulă
În corpul meu. Eu vreau să-ți fiu pe plac
Dar,.. dacă tu ai devenit credulă?!..

.....
Mă răcoresc prin zorile de rouă
Și zburd pe geana soarelui aprins
Ce-atinge suflu-mi cu o flamă nouă:
"Fioru-acelui sentiment distins".

.....
O,.. crinii râd și-mprăstie miros,
Multiplicată clipa se desface,
Orbitele îmi strălucesc duios,
Suflu-mi?...un arc de ceas smuls din capace...

CHIAR NE-NȚELEGEM UNII PE ALȚII?

Veronica PAVEL LERNER

Mi se pare că aud cam des că lumea mă "înțelege" și mă întreb cât de departe poate merge comunicarea între oameni, sau, cu alte cuvinte, cât de adânc se pot înțelege unii pe alții și unde este limita la care fiecare rămâne cu propriile lui percepții, gânduri, experiențe?

Sigur că două cucoane care vorbesc despre ce au găsit sau nu într-un magazin de îmbrăcăminte se vor înțelege cu siguranță una pe alta. Eu însă mă refer aici la altfel de înțelegere, cea asupra propriei

experiențe de viață, care e unică pentru fiecare în parte.

Omul este un "animal social", se cunoaște importanța comunităților sociale în viața lui, al familiei în perpetuarea speciei, a comunicării dintre indivizi ca necesitate a dezvoltării economico-istorico-politice. Dacă acceptăm ideea că fiecare om este un unicat (cu excepția gemenilor identici, dar și aici apar diferențe de percepție), atunci și percepțiile asupra realității din jur sunt unice. Și, cum un mare procent din realitatea din jurul nostru este percepția individului asupra ei, diferențele dintre viziunile fiecăruia asupra realității pot deveni apreciable. Când doi indivizi sunt la malul mării, s-ar putea ca unuia valurile să i se pară neobișnuit de mari, dar celuilalt, normale. Valurile însă au dimensiunea lor, ceea ce diferă e numai percepția celor doi asupra mărimii lor.

Percepțiile sunt determinate de personalitatea individului, temperamentul, capacitatea afectivă, educația și altele. Rolul primordial îl joacă primii ani de viață, când relația cu părinții e cea care va afecta pentru tot restul vieții percepțiile viitorului adult. Să luăm exemplul unui copil cu părinți calzi și buni, care îl răsfată, dar care mor tineri; acest copil va deveni un adult frustrat de pierderea timpurie a părinților și, odată cu ea, de căldură pe care, deși o va căuta la prieteni, nu o va găsi identică cu cea visată. Invers, un copil care are părinți foarte ocupați și care-l neglijează, dar care trăiesc mult, va avea și el, ca adult,

frustrarea lipsei de căldură și va căuta și el în viață compensația acestei lipse. Cei doi adulți caută în jur, s-ar părea, același lucru, dar, cum situațiile din copilărie au fost diferite, deși vor înțelege situația celuilalt, cei doi nu vor avea aceleași percepții. Ce care a fost neglijat de părinți va fi mai apt să accepte situațiile neplăcute ale vieții decât celălalt, din simplul motiv că și-a creat un sistem de autoapărare încă din copilărie!

Oare cei doi adulți, puși față în față, se vor "înțelege" unul pe altul? Intellectual, da, practic, nu prea. Percepțiile lor vor fi diferite. Cel care a avut părinți calzi și buni dar care au murit tineri va rămâne cu un fel de "manie a persecuției" și i se va părea că prietenii nu-i dau destul. Celălalt, pus exact în aceleași condiții ca primul, va fi fericit cu ce-i dăruiesc prietenii.

Am dat numai un exemplu de percepții diferite în relațiile dintre oameni și, cum spuneam, intră în joc și temperamentul și capacitatea emotivă a fiecăruia.

În anumite împrejurări, un rol important îl joacă și climatul politic. Un om format într-o țară cu dictatură comunistă va purta cu el, toată viața, urmele educației primite. Când societatea în care s-a format și a trăit era bazată pe urmărirea reciprocă, pe critică și autocritică -ambele false și nesincere, dar obligatorii-, pe laudele axate pe interes politic și nu pe merite reale, un asemenea individ, ajuns într-o societate democratică, va continua vechile obiceiuri, pur și simplu pentru că așa a fost învățat.

Și cum pot continua vechile prietenii dintre un individ care a înțeles fostele mecanisme ale comunismului și și-a schimbat fundamental principiile și comportamentul și unul care a rămas înțepenit în vechile formule?

Psihiatria a studiat în amănunțime multitudinea cazurilor existente și specialiștii (vor ști) știu să explice celor care apelează la terapie cauzele dezechilibrelor sufletești. Odată explicate cauzele, individul poate să-și analizeze percepțiile și, eventual, să încerce să și le remodeleze.

Și atunci, cât de adânc ne putem înțelege unul pe altul, când fiecare dintre noi suntem unici în structură, experiență umană, temperament, personalitate și capacitate emotivă?

SERIA ȘTIINȚE

17. DESPRE MEMORIE – PARTEA A II-A

Wladimir Paskievici

Aspecte anatomice

În acest articol voi indica localizarea în creier a diferitelor forme de memorii menționate în articolul precedent și voi descrie principalele proprietăți ale celulelor nervoase.

Cunoștințele provin atât din observații directe asupra creierului (prin *imagineria cerebrală*) sau asupra celulelor nervoase cât și din observațiile asupra

consecințelor bolilor sau leziunilor cerebrale.

*

Voi începe cu câteva date anatomice asupra creierului.

Creierul este format din trei structuri principale : encefal, cerebel și trunchi cerebral (Fig. 1).

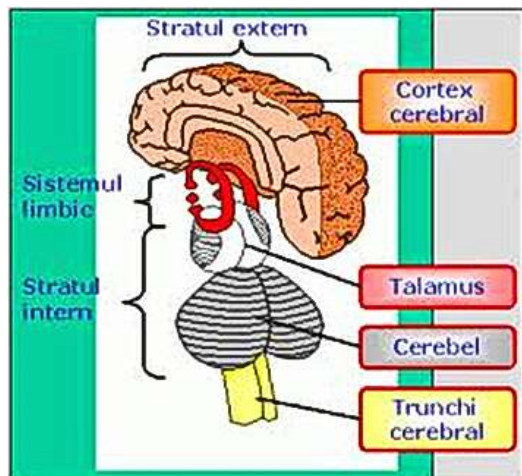

Fig. 1 – Creierul (în secțiune)

Sursă : Wikipedia, Creier

Encefalul, care regulează funcționarea celorlalte organe ale corpului – cu excepția funcției psihomotrice – și care este sediul funcțiilor cognitive (atenția, memoria, inteligența, limbajul etc.) este împărțit în două emisfere (stângă și dreaptă), fiecare formată din patru lobi (frontal, parietal, occipital și temporal). Stratul exterior al creierului este cunoscut drept **cortex** (sau «scoarță cerebrală» sau încă «materia cenușie»). Aceasta scoarță acoperă «materia albă». Prima este compusă din corpul celular al celulelor nervoase (neuronii) pe când a doua este compusă din fibrele acestor neuroni, numite axioni.

Cerebelul, situat mai jos, controlează poziția corpului și mișcarea acestuia.

Trunchiul cerebral este situat la baza creierului și face legătura între scoarța cerebrală, materia albă și coloana vertebrală.

În afară de aceste trei structuri principale există șase alte structuri importante :

Ganglionii bazali care sunt situați în interiorul materiei albe, sub scoarța cerebrală.

Talamusul și hipotalamusul sunt structuri interne proeminente.

Ventriculii, umpluți cu un lichid care protejează creierul de traumatisme.

Sistemul limbic care încorporează structuri ce se află în profunzimea lobilor temporali precum **hipocampusul** și **amigdala**, structuri ce au funcții specializate.

Sistemul reticulat activator, localizat în centrul trunchiului cerebral, influențează starea de veghe, nivelul de excitare și de conștiință.

*

Trec acum la localizarea diverselor forme de memorii în sânul creierului. O voi face în mod schematic, reluând fiecare formă de memorie, sub definiția ei cea mai generală.

Memoria procedurală

Definiție : achiziția graduală a îndemnării senzoriale, motrice sau cognitive (*know-how-ul*).

Regiunea : ganglionii bazali, cortexul motor și cerebelul.

Memoria semantică

Definiție : cunoștințele împărtășite cu ceilalți membrii ai culturii noastre.

Regiunea : în principal în lobi temporali.

Memoria episodică

Definiție : stocajul și recuperarea evenimentelor legate de experiențele noastre personale.

Regiunea : în neocortex (în regiunile frontale și temporale dreaptă) și în hipocamp. Neocortexul se găsește la suprafața cortexului.

Memoria de lucru

Definiție : menținerea și manipularea informațiilor în registrul conștient.

Regiunea : localizarea depinde de natura observațiilor; cele bazate pe natura stimulărilor primite se găsesc în cortexul temporal parietal pe când cele bazate pe procesele ce au loc se găsesc în cortexul prefrontal.

*

Cum circulă informația ?

Un organism captează «informațiile» privind lumea exterioară grație unor celule specializate, sensibile la lumină, la compoziția chimică a mediului exterior (la miros), la presiune sau la temperatură. Aceste celule transformă semnalele exterioare în impulsuri electrice pe care le transmit diverselor celule nervoase receptivă. De acolo, informațiile se transmit de-a lungul neuronilor în diverse părți ale creierului care le tratează (triază, adună, combină, stochează și recuperează) conform unor modalități complexe dar care au început să fie cunoscute.

*

Ce sunt neuronii și care sunt proprietățile lor ?

Neuronii au două proprietăți fiziologice importante : **excitabilitatea** (capacitatea de a răspunde la stimuli exteriori prin conversiunea acestora în impulsuri nervoase) și **conductivitatea** (capacitatea de a transmite aceste impulsuri de la un neuron la altul).

Un neuron (Fig.2) este o celulă nervoasă compusă dintr-un **corp celular** cuprinzând un nucleu și componentele obișnuite ale unei celule (membrană, citoplasmă, ribozomi, mitocondrii etc.) și din două feluri de prelungiri : **dendritele** (între 5000 și 10 000) care captează semnalele transmise de alți neuroni și **axonul**, un lung filament (de 1-1000 mm lungime) care transmite de-a lungul lui un semnal electric către o periferie compusă din nenumărate ramificații, de unde semnalul poate fi transmis dendritelor altor neuroni.

Astfel, un neuron poate primi semnale de la mii de alți neuroni și poate trimite semnale altor mii de neuroni. Cum în mediu, un neuron are cca 10 000 de interconectări în mediu și cum există aproape de 100 de miliarde de neuroni în creier, numărul total de interconectări se apropie de 10 milioane de milioane!

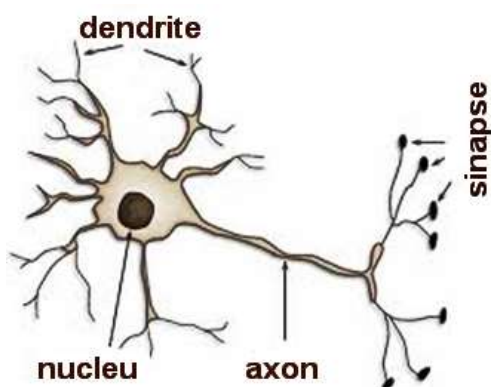

Fig. 2 – Un neuron

Sursă : Wikipedia, Neuronul

Semnalele (sau informațiile) între neuroni sunt transmise grație unui proces indirect care are loc între terminația nervoasă a unei celule (axonul) și o altă celulă (normal prin dendrite dar posibil și direct corpului celular) (Fig. 3).

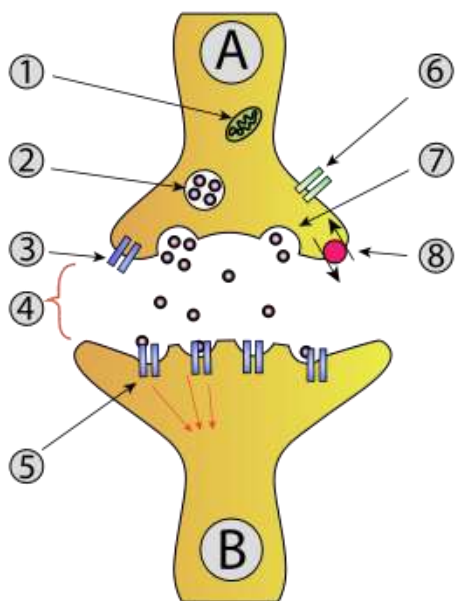

Fig. 3 – Transmiterea sinaptică

Sursă : Wikipedia, Sinapsă

A) Componenta presinaptică (**axonul**)

B) Componenta postsinaptică (**dendrita**)

1. Mitochondrie 2. Vezicule cu mediator 3. Autoreceptor 4. Fanta sinaptică 5. Receptor 6. Canal ionic Ca^{++} 7. Vezicula ce eliberează mediatorul 8. Pompa de reabsorbite a mediatorului

Semnalul electric eliberează substanțe chimice (numite *neurotransmițători* sau *mediatori*) care traversează microscopicul interval (20 de miliardimi de metru) – numit fanta sinaptică sau *sinapsa* – care separă extremitățile celor doi neuroni adiacenți și care pătrund în neuronul vecin, excitându-l. Substanțele chimice sunt formate în vezicule situate la extremitatea axonului. Aceste vezicule se deschid (și apoi se închid) sub acțiunea impulsului electric, forma impulsului și specificațiile adiționale provenind din corpul celulei nervoase determinând veziculele care se vor activa (fiecare tip de neurotransmițător are canalul său propriu). De fapt, transmiterea se face prin pori care se deschid și se închid. Din motive economice, substanțele emise sunt reciclate, adică sunt reabsorbite.

În mod consecvent, alte vezicule, situate pe dendritele celulelor adiacente, se deschid și ele pentru a permite neurotransmițătorilor să pătrundă în aceste celule și se închid imediat după aceea.

Mecanismul molecular de formație, de transmitere și de recepție a neurotransmițătorilor precum și rolul lor exact este complex dar bine cunoscut.

Iată câteva caracteristici generale ale transmiterii sinaptice :

- propagarea impulsului electric se face într-o singură direcție;
- durata de propagare în sinapsă este de circa 0,5 milisecunde;
- dacă sinapsa este stimulată în mod repetat și rapid, neuronul receptor va fi mai sensibil pentru câțva timp;
- o serie de stimuli slabi ajungând concomitent – în timp sau spațiu – pot crea o descărcare electrică;
- o sinapsă devine mai eficace dacă mai mulți neuroni acționează asupra ei.

Există mai multe molecule neurotransmițătoare, fiecare având un rol definit – și un mod de transmisie chimic particular. Printre acestea, cele mai frecvente sunt *glutamatul* care are un efect excitator și *GABA* (acidul gama-aminobutiric) care are un efect inhibitoriu, pentru că semnalele transmise trebuie să dureze puțin timp.

Alți neurotransmițători sunt *acetilcolina*, *domapina*, *serotonina* și *noradrenalina*.

Referințe :

Atlas central – Brain-aging, Internet
Anatomie humaine. Le cerveau, Internet
Hippocampe, Internet
Sinapsa, Internet

L'ÎLE DU DIABLE

Miruna TARCAU

En 2006, à l'âge de seize ans, j'eus la chance de voir publié mon premier roman: une histoire policière située sur une île imaginaire au milieu de la Manche, où dix invités se retrouvèrent emprisonnés pour une semaine après une fête d'Halloween qui tourna mal. Huit ans plus tard, je décidai de réécrire ce roman en bénéficiant du recul qu'offre l'âge ainsi que deux publications supplémentaires. Tout commença, ou recommença donc un certain soir

d'octobre, près des côtes normandes...

À partir du port, un flanc de l'île pointait déjà à travers la brume, et le passeur leva le doigt pour montrer au policier cette falaise oubliée par le temps: « Regardez », disait-il, « nous avons de la chance, la marée n'est pas encore haute, nous pouvons accoster sur la plage. Autrement, nous aurions dû contourner le rocher, ce qui vous aurait obligé à traverser le cimetière. Et avec cette brume... »

La traversée fut brève. Pendant le trajet, le passeur demeura silencieux, et Bryan songea en voyant se dessiner les algues et les crevasses sur le flanc de ce roc, mon dieu, comme cela ressemblait à une tête de mort. Était-ce pour cela qu'on l'appelait l'Île du Diable? Et il trouva curieux que le passeur n'ait même pas demandé de voir son invitation, comme s'il était tout naturel que ce voyageur eût trouvé l'embarcation à ce moment précis, et qu'il y eût déposé sa valise sans dire un seul mot, si ce n'était une brève présentation glissée à la manière d'une excuse. Mademoiselle Wilberg l'attendait.

Arrivé sur la grève, le policier tenta de distinguer les côtes normandes qui se perdaient à l'horizon. Ici, le froid d'octobre avait déjà quelque chose comme un parfum d'hiver qui dissuadait les hôtes de la mer de s'exposer trop longtemps à la caresse acerbe de ses vents. La Manche eût tôt fait d'engloutir son passeur; il était seul, à présent, et l'île semblait déserte. Il lui fallait encore escalader l'escalier taillé à même le roc pour apercevoir le manoir perché au bord du précipice, ce qu'il entreprit de faire avec une extrême précaution, car les marches étaient couvertes de boue. Plus d'une fois, sa valise faillit d'ailleurs lui échapper des doigts pour aller s'écraser parmi les coquillages. Alors, songeant à la France voilée de brume qui s'étendait devant lui et à l'Angleterre recroquevillée dans son dos, il se demanda sous quelle juridiction tombait ce territoire, et quelle assurance surtout se chargerait de couvrir les soins de santé si jamais il venait à écraser son crâne contre les rocs. Peut-être l'Île du Diable n'appartenait-elle à aucun pays.

Soudé à même le roc, le manoir poussait démesurément au-dessus de la falaise à mesure qu'il poursuivait sa grimpe; tout cela, en somme, pour buter au sommet contre une porte d'entrée désespérément close. Bryan cogna, attendit, puis

cogna de nouveau cependant que la brise raidissait ses membres. À dire vrai, il attendit si longtemps qu'il lui sembla que son corps fût figé dans la glace, et il comprit alors pourquoi Dante avait jadis réservé ce sort aux condamnés des derniers chants de l'enfer. Il avait si hâte de se réchauffer qu'il finit enfin par confondre Albert avec monsieur Wilberg, en le voyant l'accueillir ainsi en costume de soirée, un Calvados à la main: il oublia tout à fait que le propriétaire des lieux avait rendu l'âme depuis au moins dix ans. *Dear me!*

—*May God rest his soul*, je vais le prendre comme un compliment. On dit que les morts aiment bien quand on parle d'eux, ça leur fait passer le temps. Venez, venez, il ne manquait plus que vous.

Un corridor bordé de tableaux et de vases Ming offrit alors au policier les commodités du chauffage électrique, et il fut soulagé de constater que l'intérieur de la bâtisse était encore loin d'atteindre l'état de délabrement de la façade qui se fondait merveilleusement au paysage désolé du rocher. Et il partit ainsi à la découverte du manoir. De part et d'autre du couloir, une longue série de portraits imaginaires accueillait les invités des Wilberg, qui faisaient ainsi la connaissance non seulement de leurs hôtes, mais également des ancêtres de leurs hôtes sur une bonne trentaine de générations, jusqu'à un certain Henri de Bourgogne qui avait, dit-on, vécu sous le règne de Jean II le Bon.

Et comment faisait-on pour savoir qu'il ne s'agissait pas des originaux? Eh bien, il suffisait de baisser légèrement le regard jusqu'au coin inférieur droit de la toile pour s'apercevoir que plus de la moitié de ces tableaux affichaient la même signature. En bon guide de musée — car il paraissait que mademoiselle Wilberg comptait bientôt ouvrir les portes de la demeure paternelle aux spécialistes d'art, et même au grand public —, le vieux *butler* lui expliqua en effet que les portraits avaient tous été peints dans les années quatre-vingts après que les originaux eurent brûlé dans l'incendie qui avait malheureusement décimé la famille.

—À l'exception de mademoiselle Wilberg, fit alors le policier.

Ce à quoi Albert préféra garder le silence en se contentant de hocher distraitemment la tête. Sans doute le sujet était-il encore délicat. La Salle de Jeu, dit-il, se trouvait tout au fond de la demeure. Monsieur désirait-il quelque chose avant de rejoindre le groupe? Bryan lui allait lui répéter qu'il était inutile de porter sa valise jusqu'à ses appartements lorsqu'une porte s'ouvrit alors sur un jeune homme blond en tuxedo qui sourit au domestique en lui glissant un billet américain dans la poche extérieure de sa veste. *Thank you very much*, oui, merci pour le verre, glissa-t-il en offrant mollement une poignée de main au policier.

C'était à peine s'il avait remarqué que l'individu qui se trouvait au bout de cette poignée de main lui était totalement inconnu. Mais il s'étonna tout de même un peu:

—Dis, Saphira, on attendait quelqu'un?

Cette dernière se figea. Dans la pénombre, Bryan distingua huit silhouettes assises autour d'une table basse, interrompus ce qui semblait être une séance de spiritisme. Tous étaient plus ou moins déguisés. Calvados en main, le James Bond blond reprit sa place à la gauche de Saphira, où se trouvaient également trois soldats, dont portait un bandeau à l'œil droit sans que l'on ne sache tout à fait s'il s'agissait d'un costume de pirate ou d'une fausse blessure de guerre. À sa droite, une bergère, une danseuse de flamenco, une princesse et une écolière accueillirent l'irruption du nouvel arrivant avec des sourires vaguement soulagés.

Antonia, Gabriela ; enchanté, enchanté ; Victoria, Émeline. À qui avaient-elles l'honneur? Lorsqu'elle reprit finalement ses esprits, Saphira présenta Bryan comme un ami de Caen.

—Et à Caen, ils connaissent pas Halloween? interrompit l'un des deux soldats d'un ton moqueur.

Bryan sortit alors vivement un bloc-notes de son veston et ajusta son chapeau vers l'avant. Oh, mais il n'était pas venu les mains vides. Il était détective privé, ça ne se voyait donc pas? L'information arracha tout de même quelques sourires.

Après quoi Albert ferma la porte ainsi que les lumières, et la salle ne fut plus éclairée que par quelques chandelles qui donnaient aux invités l'air de sortir d'un tableau de Rembrandt, une scène qui rappelait à Bryan les disciples d'Emmaüs. Puis, le silence retomba lourdement dans la salle. On se préparait de nouveau à appeler les esprits.

Un couteau placé au milieu de la table servait à pointer les lettres qui devaient former des phrases, soit celles que les morts voudraient proférer en réponse aux questions qui leur seraient posées.

—Dis, Saphira, et si on appelait ton père? railla l'un des soldats, ce qui lui valut un vigoureux coup de pied en-dessous de la table de la part de la bergère.

Mais Salem Wilberg n'était pas un spectre de nature à se laisser importuner dans son sommeil d'outre-tombe. Le feu devait avoir brûlé ses oreilles, répondit calmement l'hôtesse avec sa voix d'actrice, laquelle ne se distinguait plus guère de sa voix habituelle tant son amour pour le mélodrame la poussait à adopter souvent des postures théâtrales.

—Et les brûlés doivent être sourds. Autrement, pourquoi s'entêteraient-ils à ne pas répondre aux appels de leurs filles quand elles crient leur nom en plein milieu de la nuit?

Ce à quoi le soldat qui portait un bandeau à l'œil droit soupira, *câlisse*, ils étaient pas venus jusqu'icite pour l'entendre chialer sur la tombe à papa. *Your parties used to be more fun*. En vérité, Bryan s'étonna que Saphira ne réagît pas à la provocation : le silence retomba de nouveau comme un couvercle de plomb sur une casserole bouillante, mais vide, et l'hôtesse plongea dans une concentration profonde pour résoudre ce qui semblait être une opération mentale particulièrement difficile.

Au même moment, le couteau se mit à glisser le long de la table. D'abord imperceptiblement, puis tout d'un coup : l'arme blanche s'envola comme une fléchette ou l'accessoire d'un numéro de cirque et vint se fiche dans le mur à quelques centimètres de la tête de James Bond – si bien que ce dernier en avala son Calvados de travers, ce qui fit provoquer un grand éclat de rire de la part d'un soldat. Enfin, entendit-on, un peu d'action.

Or, les bougies s'éteignirent bien que le spectacle ne fit que commencer, comme le songeait du moins le détective, ce qui suscita diverses réactions parmi le groupe ; quelques jurons, deux trois plaintes, un rire timide.

Un cri traversa alors la salle si brusquement que Bryan, qui tenta de se lever pour porter secours à la personne en détresse, vit ses efforts récompensés par une baffe qui manqua de lui casser le nez. Des bruits de lutte et des jurons se firent entendre indistinctement. La porte s'ouvrit à la volée, se referma de nouveau : le James Bond blond venait tout juste de prendre ses jambes à son cou. *Sacrament!* Le plus grand des trois soldats fusa hors de la salle et s'arrêta à quelques pas de la porte, la main sur la mâchoire.

—Ostie de pissoux de marde!

Il semblait de loin le plus énervé du groupe. Selon toute apparence, la baffe que Bryan avait évitée de justesse avait dû lui atterrir en pleine figure, où une nouvelle ecchymose s'ajoutait progressivement aux marques moins récentes. L'atmosphère se détendit un instant : la danseuse de flamenco voulait aller fumer, la princesse s'ennuyait, l'autre soldat avait faim. Mais la réaction de Saphira les figea tout d'un coup – vos gueules, putain!, ce qui venait de se passer était grave. Très grave.

L'un d'entre eux venait d'attaquer Charles Christian.

—Câlisse, t'es drôle toi. C'est lui qui vient de m'en crisser une!

—*Shut up* Alex, merde. C'était pas prévu dans le plan de la soirée!

—Quoi, ça? Le couteau qui est passé à deux doigts de se fiche dans son crâne?

What a pity it didn't.

—Mais où est-ce qu'il a bien pu fiche le camp? Et avec le couteau en plus, *fuck!*

Et pas de couteau, pas de séance de spiritisme, à moins que les esprits ne se manifestent autrement. On se mit à plaisanter ou à râler ; seule Saphira demeura fidèle à l'esprit de la fête, déclarant d'un ton ferme qu'ils n'avaient pas d'autre alternative que de partir à sa recherche.

—La chasse au Charles Christian est ouverte, railla le pirate. T'auras peut-être ta revanche, Alex.

On n'eut pas même le temps de répliquer que les groupes étaient déjà assignés. Le plus grand soldat et la princesse avaient hérité de l'étage supérieur ; la danseuse de flamenco et le second soldat, de la cuisine et de la salle à manger. Le pirate et l'écolière avaient été relégués quant à eux dans la cave. Seule la bergère devait rester dans la Salle de Jeu, au cas où il lui viendrait à l'esprit d'aller y faire un tour.

Bryan se surprit à noter ces directives sur son calepin vide, il se prenait au jeu.

—J'accuse le colonel moutarde dans la serre avec la clé anglaise...

Mais Saphira coupa court à sa blague en le poussant violemment de côté pour libérer le passage. Et elle s'engouffra aussitôt dans la pénombre du long corridor qui menait à la porte d'entrée du manoir, où Bryan la suivit.

Il laissa d'abord une distance de plusieurs pas entre lui et mademoiselle Wilberg. Puis, il s'aperçut qu'elle accélérât le pas, et il se mit à la talonner, allant jusqu'à la saisir brusquement au poignet pour l'obliger à faire volte-face. Il fut quelque peu surpris de constater que ses traits étaient

distordus d'une colère muette, et que ses lèvres surtout, légèrement plissées aux commissures, semblait retenir avec peine une insulte ou une marque de mépris. Le policier crut un instant qu'elle allait lui cracher à la figure.

–Qu'est-ce que tu fous chez moi?

Elle se déprit de son emprise et n'attendit pas la réponse pour fuser de nouveau vers le vestibule, lequel n'était plus qu'à quelques pas à présent. Bryan hésita. S'il avait du mal à avaler cet accueil, il comprenait encore moins ce qui liait la fille qu'il avait sous les yeux à celle qu'il avait rencontrée deux mois plus tôt au poste de commissariat.

–T'as des problèmes de mémoire. D'après toi, je l'ai pêchée où, cette invitation?

–Parce que tu t'imagines que je t'ai invité?

–Regarde-moi.

Elle lui tournait le dos et se mit à enfiler son imperméable. Les premières rafales de l'orage qui grondait à l'extérieur pénétraient d'ailleurs déjà dans le hall à travers la porte d'entrée qu'ils trouvèrent grande ouverte. Excédé, il finit par l'agripper de nouveau par la taille et l'immobilisa.

–Qui est-ce qui m'a envoyé ce carton d'invitation?

–Bryan, lâche-moi.

–Il y a vraiment un danger ou tu fais semblant, comme d'habitude?

–Je t'avertis que si tu me lâches pas, je t'en fous une dans les couilles.

Il parvint à se soustraire au coup, mais elle réussit de son côté à le plaquer au mur en pressant fermement un coude contre sa carotide. Un bref instant, le policier sentit le sang lui monter à la tête. Il suffoquait et se débattit à contrecœur, comme honteusement. Puis il allait se défendre plus vigoureusement lorsque, par fortune, Saphira relâcha décida de relâcher la pression avant de conclure leur affrontement avec une tape somme toute amicale derrière la tête, qui le sonna tout de même un peu. La jeune femme lâcha ensuite un rire bref avant d'admettre en soufflant, épuisée, qu'elle avait peur.

Depuis qu'il avait débarqué, la soirée était en train de foirer. Charles Christian ne devait en aucun cas être seul. La situation avait toujours été un peu tendue avec les autres soldats. Alexandre surtout était imprévisible, et les choses se passaient un peu moins bien que prévu. Mais ce qui l'inquiétait par-dessus tout, c'était l'impossibilité de contacter le passeur en cas de problème.

–Quoi, parce que tu vas vraiment me dire qu'il y a aucun putain de téléphone dans le manoir de ton père?

Bryan posa la question sans trop y croire, à demi convaincu que cet isolement factice faisait lui aussi partie de la mise en scène qui entourait perpétuellement l'héritière des Wilberg. Mais il ne put s'empêcher de poser tout de même une question cruciale – et le passeur, son prochain retour sur l'île, il était prévu à quand exactement?

–La fête dure une semaine, tu devrais le savoir. Enfin, tu l'aurais su si c'était vraiment moi qui t'avais invité.

Bryan fixait son portable, incrédule : aucun signal. Ce n'était pas illégal de ne pas avoir internet, quand on habitait sur une île? Et s'il se passait quelque chose?

–Mais vous avez l'électricité, merde, ça pouvait quand même pas être aussi compliqué d'installer un câble supplémentaire. Ça fonctionne comment d'ailleurs? Sur générateur?

–Écoute. Je fais que payer les factures. Pour ce genre de détails, faut demander à Albert.

Pour ça, elle pouvait être sûre qu'il allait demander à Albert. Il était où d'ailleurs, le majordome? Et eux, ils allaient où exactement?

–Nous? On va nulle part, Bryan. Tu restes bien gentiment ici, moi j'ai un truc urgent à vérifier dehors.

–Par ce temps? Tu vas attraper la crève!

Elle allait sans doute l'envoyer promener, mais la dispute tomba brusquement à plat lorsqu'ils aperçurent une curieuse silhouette se profiler au sommet des marches qui bordaient le précipice menant jusqu'à la plage. C'était un homme dominé par une longue hache qui semblait pousser comme une excroissance à partir de son dos, lequel était légèrement bossu ou plutôt arqué vers l'avant dans un mouvement servant probablement à le protéger de la morsure du vent.

Bryan eut naturellement le réflexe de refermer la porte, cette image incongrue ayant fait ressurgir celle de Raskolnikov ou bien d'un psychopathe d'Hitchcock. Or, inexplicablement, Saphira lutta contre lui pour ouvrir de nouveau, ce qui poussa Bryan au bord de la panique, au point où il lui vint à l'esprit de dégainer le vieux pistolet que son père lui avait offert lorsqu'il était entré en service, et qu'il n'avait à vrai dire jamais pointé vers autre chose que des canettes d'aluminium alignées au fond de son jardin.

–Arrête, merde! finit-elle par s'écrier. Tu vois pas que c'est Charles Christian?

Un James Bond méconnaissable apparut en effet peu après sur le seuil de la porte, à demi couvert d'un énorme imperméable jaune qui laissait entrevoir son pantalon taché de boue, de même qu'une large déchirure qui au-travers de sa veste. Son corps tout entier était traversé de tremblements. À peine avait-il rejoint le manoir qu'il jeta brusquement la hache contre la mosaïque fine du vestibule.

Il sembla vouloir parler, laissant même échapper un – *Told you so!* – avec une indignation manifeste qui ne demandait qu'à éclater. Le reste de sa phrase s'arrêta néanmoins sur le bout de ses lèvres lorsqu'il vit que Bryan accompagnait l'hôtesse. Il se réfugia alors dans une colère muette, refusant d'expliquer ce qui c'était passé dans la Salle de Jeu, pourquoi il avait fiché le camp avec le couteau, ce qu'il avait fait dehors et encore moins d'où il avait pêché cette hache ; ni, surtout, ce qu'il comptait en faire.

Charles Christian ne sortit enfin de son mutisme que pour leur faire remarquer que le vent faisait un drôle de bruit, ou bien qu'il y avait quelqu'un d'autre qui criait tout au fond du couloir. Une fille. Probablement la seule à être restée dans la Salle de Jeu en attendant qu'il revienne – la bergère. Antonia.

Ils se mirent à courir. Ils étaient parmi les premiers à avoir été alertés par les cris. Seul l'un des deux soldats croisa leur route, inquiet : en courant, il appela plusieurs fois le nom d'Antonia sans recevoir de réponse. La bergère était étendue sur le sol, et l'avant-bras qu'elle avait tendu vers la porte avant de s'effondrer était traversé d'une large coupure d'où s'écoulaient de grosses gouttes ocre.

Figé devant la scène, la main inconsciemment tendue vers son carnet de notes, Bryan laissa échapper son stylo qui alla rouler jusqu'au poignet ensanglanté de la première victime de sa carrière.

TOAMNA - ANOTIMPUL PÂRGUIT

Melania RUSU CARAGIOIU

O ALTĂ TOAMNĂ

Se plimbă grăbită, cu trena ei de frunze,
Se-mpiedică, frânge, răstoarnă,
Aruncă, în noi, cu pere pârguite,
Înșiră struguri de miere,
Încarcă, descarcă, bogății de aur din lanuri,
Și iarăși își rotește vălurile brumate...

Florile rămase își șoptesc printre săruturi :
- „Am să-ți trimit un mugur' !”
- „Eu, un colțișor ieșit dintr-o sămânță !”
- „Și eu, sare veverița, am să vă sap straturile !”

.....
Portarul casei pune în sac frunze, petale, vise...
El răspunde de toate, dar și lui îi plac florile;
L-am văzut în vară, mângâindu-le;
Pe toate le-a purtat în brațe, înainte de a le planta...

O pală de vânt trece șuierând:
„Toamnă, toamnă...!”

TOAMNA MEA

Tulpinile mele de visuri aprinse în toamnă,
Poartă-n frunze făclia de rugină,
Iar roșul, foșnitor, bătut de vânturi
Mai cântă câte-un tril, uitat din vară...

Cald, maroniul din stejari se cerne:
Foaie cu foaie – un mesaj din Heine,
Strângând în mreaja lor de palme, lutul,
Și sărutându-l într-un dans metalic...

Mai zboară fluturii ușori, de aur
Și mult le place să se-așeze lin,
Într-un covor țesut la întâmplare.

Verdele dens se leagănă spre iarnă,
‘Nălțându-și greu parfumul conifer,
Și orgă ascunzând sub aspra-i scoarță...

POVESTE DIN TOAMNA MEA

Se desfac jerbele de frunze ale copacului meu.
Frunzele cad molcom, într-un șir nesfârșit,
Iarba, cea tunsă mărunț, își pierde culoarea.
Merg să mă joc în foșnetul arămiu de frunze,
Dar nu cu o minge. Mănuiesc o greblă mare,
Pe care o plimb peste stratul metalic.
Solzii toamnei sunt îndărătnici;
Se opun vibrând în glasul lor.
Colțul greblei atinge din când în când aleea pietruită.
Ca de fiecare dată, cioara care locuiește în copacul meu,
răspunde.

Ascult.
Dinții greblei mele, pe ciment,
sună ruginit a glas de cioară...
Cioara, și ea a mea, e pe jumătate surdă.
Răspunde,

Răspunde și nu odată,
ci de câte ori grebla atinge cimentul...

PÂNĂ ADORM
Fiicei mele, Adeodata

Pomii dansează sarabanda vântului;
Câte doi, câte unul, câte trei, sau...toți, își dau
mâna.
Municipalitatea îi desparte cu fereastrăl;
Urâsc, asemeni păsărilor, mutilarea copacilor.

Frumoșii arbori mă iubesc,
Mă cheamă cântându-mi din frunze,

scriindu-mi mesaje sub scoarță.

Avarii își numără zilnic săculeții cu aur;
Eu număr câte cuiburi s-au mai durat,
Și câte veverițe le pândesc, să le ia puii.

Pomii sunt foarte moderni:
Își schimbă zilnic vestmintele,
Dar, mai ales, culorile...

Doresc să ating mătasea transparentă a primelor frunze,
Mugurii plesnizi,
Parada primelor flori,
Iar seara, să mă învăluie parfumul lor, asemuiitor părului
iubitei.

Atunci îmi vin în minte bucolice scene
Cu ciobănași șezând în culcușul ierbii,
Cu spatele proptit de o tulpină rugoasă,
Mușcând „sănătos” din „brușul” de brânză,
Privind la odihna fluierului...

Mă uit de departe,
Să nu tai farmecul clipei...

Știu urmarea :
Fluierul va cânta, luându-se la întrecere cu păsările mele—
Îngânat și duios, ca si ele...

Atunci mă las pierdută, jos, în verdea mătase,
Și-ascult tot ce este viu,
Până adorm...

Montreal, 2000

VENIȚI ÎN ANOTIMPURILE MELE

Veniți dănțuind cu ramuri plăpânde și crude,
‘Nălțate din plinul pământului sân
sub suvoaiele noi,
Când zarea se-npurpură-n curcubeie-unduoase
Și ielele-n cercuri prin aer foșnesc din mătăsuri...

Un pom de basme clădit-a bunica
în șaptezeci de seri
Și tot atâtea gHEME din caierul vieții
și-al tortului aspru.

Veniți să priviți prin ferestrele iernii
din muntele copilăriei,

Din care izvoarele Țes păianjeni de pânze
strălucii de gheață.

Atunci mrejele iernii pe sănii coboară
pe chiciuri la vale
Și se-adună-n pârâul ce-aleargă
spre marea senină și mare.

Să veniți toamna, în aerul clar,
când copiii se joacă de-a pacea
Și zâna cu aripi de voal stă-n mână
cu ramuri de mirt.
Atunci fluturi din fire de sălcii și păsări
cu cioc de cristal
Prind note căzând din cerul înalt
smălțuit cu metal...

Și iarăși vă chem, în verile coapte,
în șesuri cu iz de stoguri de grâne,
Să stați, s-auziți vocile mici ale puilor fragezi,
Când greierele meu nu-și aduce aminte de iarnă

Și curcubeie de frunze se-așează-n lumină
să apere cuiburi de cântec!

flori de cenușă

Tronează-n vârful mesei călimara;
S-a cam pătat de multa folosință,
Și-n ea ceva mâlos, de la Amara,
Își zice tot cerneală... Îmi dau silința
Să văd de am scris totul cu folos !
Nici muștele – știu – nu sunt mai prejos,
Când găsesc vasul neacoperit;
Așa-mi explic eu cum s-a zugrăvit
Tavanul, într-un mod deosebit,
Cu model imprimat și modernist,
Deși vecinul n-a intervenit.
Bunica – ochiul casei realist,
Schimbă cenușa – vetust insolit,
De-atuncea n-am mai scris... Nu mai insist...

ADUNAREA GENERALĂ A ASOCIAȚIEI SCRITORILOR ROMÂNI DIN CANADA

– comentariu – *Livia NEMȚEANU*

*Intr-o grădină, Lângă-o tulpină,
Zării o floare, Ca o lumină*

Dar să fi venit Ienăchiță în grădina în care am fost noi, pe malul fluviului Saint-Laurent, cu multe flori lângă tulpini de legume și arbori fructiferi, printre aripi de fluturi (sau îngeri?) și susurul mierlelor sau al fluviului, în lumina amiezii lui august ?!

Și așa ne-am întâlnit sâmbătă 9 august la Sallabery de Valleyfield, la casa președintelui ACSR, care a pus-o la dispoziție pentru Adunarea Generală a Asociației Canadiene a Scriitorilor Români. Dumnezeu, sau Timpul a fost cu noi și ne-a dezmiardat pofta de vorbă.

D-na Cristina Mihai a fost aleasa ca președintă a adunării generale și moderator al ședinței. Secretara asociației, d-na Corina Luca, a prezentat procesul verbal al anului anterior. Președintele asociației, dl. Alexandru Cetățeanu, a arătat care au fost activitățile asociației pe perioada 2013-2014, printre cele mai importante fiind sărbătorirea Zilei Limbii Române în jurul statuii lui Mihai Eminescu în Piața României, lansarea cărții « Din viața unui om oarecare » de Victor Hermanov la frumoasa Bibliotecă Atwater, participarea la Salonul Cărții în luna noiembrie, în colaborare cu Institutul Cultural Român, iar la 1 decembrie prezența numeroasă a membrilor asociației la Ziua României în holul de onoare de la Université de Montréal. De asemenea, apariția neîntreruptă a revistei de cultură Destine Literare, prezența lui Al.Cetățeanu la Congresul Internațional de Poezie de la Osaka și altele. Dl. Alexandru Cetățeanu a arătat că în 2016 se vor împlini 15 ande la înființarea Asociației, eveniment care trebuie pregătit din februarie 2015 și propune tipărirea unei Antologii a Asociației ACSR, responsabili fiind A. Cetățeanu și Cristina Mihai.

Redactorul șef al revistei „Candela de Montreal”, dl. Victor Roșca, a semnalat că la Toronto comunitatea românească manifestă admirație și chiar invidie pentru bogatele realizări

literare și de cultură generală de la Montreal, cenacluri, reviste, comemorări, concerte, expoziții etc. Dl. Roșca a precizat că în 1997 când a fondat revista Candela de Montreal, erau cunoscuți la Montreal doar trei scriitori (Felicia Mihali, Mircea Gheorghe și Florin Oncescu) și un poet, (George Filip). Astăzi se cunosc 20 de scriitori și 13 poeți, colaboratori ai revistei; unii membrii ai Cenaclului și ai Asociației Culturale. Actuala viața culturală de la Montreal se datorează în special Cenaclului Eminescu, revistei Candela de Montreal care publică numeroasele evenimente culturale, comunicări de la Cenaclu Eminescu și lansări de carte, și Asociației Culturale Române, condusă de dl. Paul Dăncescu, ce a predat (în prezent) ștacheta scriitorului Marius Finca.

D-na Livia Nemțeanu, președinta Cenaclului Eminescu, a propus admiterea unui nou membru în Asociația Canadiană a Scriitorilor Români, în persoana d-nei Ortansa Tudor, propunere susținută călduros de dl. Victor Roșca. D-na Nemțeanu a arătat că d-na Tudor este un merituos membru al Cenaclului Eminescu, care din ianuarie 2014 este o organizație independentă alături de Asociația Scriitorilor, căreia i-a adus anul acesta patru noi membri, ca să nu mai pomenim de cei anteriori. Cenaclu Eminescu este o școală de literatură, unde au crescut poeți și scriitori cu sprijinul comentariilor critice ale auditoriului.

D-na Ortansa Tudor a mulțumit celor care au propus-o, susținut-o și au votat-o, emoționată de aprecierea colegilor săi.

Poeții Melania Rusu-Caragioiu și Leonard Voicu au oferit câteva exemplare din ultimele lor cărți nou apărute

D-na Corina Luca a prezentat două cărți recent publicate în editura Nemesiș și anume „Qui est ce Ionesco?” de autorul quebeçois Richard Letendre, piesă care a fost jucată la Montreal, și va fi jucată în curând la București și la Paris, și o a doua carte „Un geamăt de iubire”, roman de debut al Corinei Caltan.

Adunarea scriitorilor Asociației noastre s-a desfășurat într-o atmosferă prietenească și convivială. Întrunirea s-a încheiat cu o masă festivă.

TOLEDO, ORAȘUL – CETATE

Elena BUICA

I
Într-una din zile, răsfoind un caiet în care am făcut însemnări din diverse excursii am dat de niște însemnări despre Toledo și parcă am avut o tresărire de vinovăție. Impresionată de ce am văzut când l-am vizitat îi promisesem, ca într-o discuție între doi amici, că voi scrie despre el. S-au scurs de atunci cam 15 ani și nu mai știu nici eu cum s-a făcut de nu mi-am ținut promisiunea. Nici nu știu cum au trecut anii, deși mi-am trimis mereu gândul spre micul oraș-monument din centrul Spaniei, un adevărat muzeu în

aer liber care m-a impresionat ca o mărturie vie peste secole a zburcișorului trecut al acestei Peninsulei Iberice. Toledo mi-a rămas în minte ca locul renumitelor ciocniri între mai multe civilizații, sfârșind prin a conlucra secole de-a rândul în beneficiul tuturor.

Excursia de care vorbesc, un tur al marilor orașe europene a avut loc în iulie 1998, organizat pe timp de două săptămâni de buna mea prietenă Rodica Mărăscu. Programul excursiei includea și Barcelona, Madridul și Toledo, cele mai vizitate localități ale Spaniei, alături de zona sudică a țării pe care am văzut-o cu altă ocazie.

Ajunși în Spania, aveam deja tocite călcâiele de-atâta alergătură când pe apă, când pe uscat prin Veneția, apoi Milano, Verona, prin centrul turistic din Monte Carlo, unde timid ne-am încercat și noi norocul la ruletele celebrului cazinou, pentru a lua cu noi o amintire din acel spațiu pe care cu puțină vreme înainte nu ni-l închipuiam oferindu-ne găzduirea. După ce am ajuns în Spania, cu forțe reîmprospătate am purces la bătut străzile Barcelonei cu privirile spânzurate pe zidurile orașului a cărui arhitectură o admiram cu gura căscată de uimire. După câteva zile eram pe străzile Madridului care și el avea ce să ne arate și în final a urmat o zi de rupt picioarele pe înguste și întortocheate străduțe ale orașului-cetate, Toledo

Prima impresie care îmi vine în minte după atâția ani este aceea că orașul Toledo ne-a scos complet din atmosfera zilelor noastre, oferindu-ne o inedită evadare în trecutul îndepărtat, cu peste 1000 de ani în urmă. Nimic modern, nimic contemporan, numai clădiri cenușii dăinuind de veacuri. Nu tu îmbulzeala mașinilor pe străduțele lui, nu tu zgomotele marilor orașe, nu tu marile reclame, nu tu muzică pe străzi, nimic din ceea ce era nelipsit chiar din micile orașe, ca să nu mai vorbim de marile aglomerări ale centrelor umane. În schimb, în văzduhul fierbinte al acelei zile de vară, cu temperaturi ce nu scădeau sub 40 de grade Celsius până la ora șapte seara, în aerul încins din Toledo pluteau în zbor săgetat sute și sute de rândunele, umplând văzduhul de un ciripit plin de viață și de voioșie. Am admirat faptul că această mare de gingașe păsărele nu afecta cu nimic impresia de curățenie desăvârșită a străzilor.

Mergând spre Toledo cu un fel de nerăbdare, de parcă ne mâncau călcâiele, imaginea lui se țesea în mintea mea ca fiind un adevărat giuvaer. Depănăm în minte tot ce-mi aminteam despre tulburătoarea existență a acestui oraș-cetate. Mă gândeam la cât de fericit loc și-a găsit în inima Peninsulei Iberice, la 71 de kilometri de Madrid și cum a devenit un important avanpost și un simbol al culturii acestei țări, cum și-a păstrat de-a lungul veacurilor măreția ca fostă capitală a Spaniei cu câteva sute de ani înaintea Madridului

dar nu mi-am putut imagina și forța cu care te impresionează, de cum te apropii de el. Măreția sa este oferită de la bun început de poziția în care este amplasat. Stăpânește lumea înconjurătoare de pe o uriașă colină de granit, înconjurată pe trei laturi, ca un brâu lat, de apele râului Tajo iar pe cea de-a patra latură de ziduri medievale. O astfel de poziție, de-a dreptul spectaculoasă este în același timp și o poziție strategică, orașul fiind greu de cucerit. De la distanță, această primă impresie ne-a tăiat răsuflarea iar mie mi s-au întipărit în minte pe toată viața. Pe măsură ce ne apropiam ne simțeam din ce în ce mai tulburați.

Ne-am oprit și noi, ca toate autocarele de turiști, pe malul înalt al râului Tajo și am pornit pe jos, traversând râul pe unul dintre cele două poduri. Emoțiile ne-au stăpânit mult timp, până au ajuns să obosească și ele, căci la un moment dat parcă nu mai puteam să recepționăm nimic. Ceea ce vedeam nu-mi erau lucruri total străine, mai făcusem cunoștință anterior cu unele imagini prin diferite reproduceri dar când vii în contact direct cu realitatea și se înfățișează parcă o altă lume. Acum aveam înaintea noastră un tablou în care clădiri masive, cenușii, abia respirau una lângă alta. Două monumente dominau peisajul: unul spre răsărit, numit Alcazar, o uriașă fortăreață de formă pătrată și altul în centrul orașului, mărețea Catedrală gotică.

Porțile, străduțele, castelele, podurile, toate ne-au primit cu un aer medieval, vorbindu-ne de acele vremuri pe care ni le imaginam din timpul orelor de istorie sau din lecturarea altor scrieri. La fiecare pas aveam ceva de vizitat. Toate străduțele, chiar și cele cu lățimea de un metru ascundeau o fărâma de istorie. Oriunde întorceam capul aveam ceva frumos de văzut, oriunde ne aruncam privirea, totul ne vorbea despre lucrările de artă, despre măiestria civilizațiilor care au înflorit de-a lungul veacurilor pe aceste meleaguri. Chiar și gara, deși a fost construită mai târziu nu s-a prezentat cu un aer oriental.

Totul ne amintea că aici, cam cu 700 de ani în urmă, în așa numitul *Secol de aur* al lui, Toledo a fost spațiul ideal pentru dezvoltarea culturii, în special perioada în care s-au întrepătruns cele trei culturi medievale: arabă, evreiască și creștină, transformând Toledo în unul dintre cele mai importante centre culturale ale Evului Mediu. Urmele acestor civilizații, alături de vestigiile romane și vizigote ce se păstrează până astăzi formează zestrea mândrului Toledo și explică de ce spaniolii îl consideră oraș-patrimoniu și de ce Toledo te cucerește iremediabil, indiferent dacă îi cunoști sau nu istoria.

II

În inima orașului am putut să văd o parte din cele peste 100 de clădiri-monument care au determinat UNESCO să includă orașul în lista patrimoniului valorilor culturale mondiale. M-au impresionat multe imagini, nu știam ce să-i admir mai întâi, arhitectura, grandoarea, măreția sau unicitatea. Nici acum nu știu ce să amintesc mai întâi: cele două poduri care unesc malurile râului Tajo, diferitele construcții medievale sau uriașa poartă Puerta Nueva de Bisagra care străjuiește intrarea în vechiul oraș adăpostit de ziduri. O parte separată care atrage atenția vizitatorilor o constituie uriașa Catedrală a orașului și impunătorul Alcazar, aflat puțin mai în partea de răsărit. Pe acesta nu l-am putut vizita pentru că era în renovare. Am admirat doar din exterior acest palat al monarhilor vizigoți, fosta fortăreață arabă și reședință a regilor spanioli care acum găzduiește Muzeul Armatei și o vastă bibliotecă.

Pătrunși de fiorul artei, vizitarea Catedralei ne-a dăruit cea mai impresionantă amintire din Toledo. Uriașa catedrală - a patra că

mărime, după cele din Roma, Londra și Sevilla - a fost construită de-a lungul a peste 250 de ani, între 1226 și 1493 - și este considerată ca fiind una dintre cele mai importante realizări ale arhitecturii gotice. Păstrează în ea nenumărate comori artistice cu semnificație spirituală. Măreția și valoarea ei deosebită se datorează numeroaselor picturi semnate de El Greco dar și de Caravaggio, Goya, Rafael, Rubens și Tițian, constituind un veritabil muzeu cu o singură încăpere, sacristia (locul în care se păstrează obiectele de cult și veșmintele preoțești într-o biserică catolică). Cele mai multe picturi îi aparțin faimosului pictor stabilit aici, El Greco ("Grecul"), pe numele său adevărat, Domenikos Theotokopoulos, despre care se știe că a pictat în acest oraș până la moarte iar o bună parte a tablourilor sale sunt găzduite de un mic muzeu aflat în cartierul evreiesc. Întreaga colecție de artă, tezaurul artistic al Catedralei este impresionantă. Impresionantă mi s-a părut și povestea despre El Transparente, unul dintre pereții catedralei. Pentru că era foarte slab luminat în interior, cardinalul din vremea aceea a dispus să se deschidă o fereastră în perete. S-a încumetat să facă acest lucru un meșter pe nume Narciso Tom împreună cu fiii săi iar lucrarea a durat 11 ani. Datorită ei putem vedea și noi peretele de marmură și alabastru, o minunăție sculptată în stil baroc. De asemenea, foarte interesantă este și monștranta catedralei (casetă în care se păstrează obiectele de mare valoare). Aceasta este confecționată din 183 de kilograme de argint, 18 kilograme de aur de 18 karate și numeroase diamante, smaralde și rubine. Se spune că o parte din aurul folosit pentru construcția acesteia a fost adus din America de către Cristofor Columb. Monștranta este purtată prin oraș în fiecare an în cadrul unei ceremonii fastuoase - procesiunea organizată cu ocazia sărbătorii *Corpus Christi* (această importantă tradiție a orașului fiind menționată în documente datând încă din secolul al XIII-lea). Am ieșit din catedrală uluiți și ne-am lăsat purtați de închipuirea că ne plimbăm pe aceleași străduțe pe care au călcat în Evul Mediu și vestitele picioare ale lui Don Quijote. Am gustat farmecul orașului simțindu-mă pierdută în timp, străbătându-l pe jos, fără să îmi scape din vedere nici balcoanele frumos decorate ce păstrează încă aerul vremurilor în care au luat ființă, nici sumedenia de magazine

de suveniruri cu armuri, spade, lăncii și pistoale care aminteau de personajele din capodopera literaturii spaniole, "Don Quijote de La Mancha", de Cervantes. Figura acestuia am regăsit-o în toate mărimile, confecționată din bronz sau din argint ori pictată pe tablouașe. La mare căutare erau săbiile de Toledo, despre care se spune că sunt meșteșugite dintr-un oțel al cărui secret nu a fost dezvăluit nici până în ziua de astăzi de către meșterii artizani. Secretul acesta este de necrezut dar pentru că o astfel de învăluire în taină sporește frumusețea legendei, vizitatorii ascultă cu un amestec de admirație și un discret zâmbet de acceptare. Dar oricât mă lăsam sedusă de unicitatea frumuseților, uneori simțeam că merg pe trei cărări de oboseală.

Micșoram pasul la umbra răcoasă a zidurilor, mai trăgeam o gură de aer, mă mai opream să privesc zborul rândunelelor și lângă mine apărea Rodica. Deși mai mare că mine cu câțiva ani, alerga pe străzi de parcă împrumutase ceva din zborul rândunelelor și parcă mă încărca și pe mine cu energia ei. Am vizitat un atelier în care bijuteriile din aur erau lucrate manual, după tehnici păstrate din vechime și după cum era de așteptat, în ele se regăsea același aer medieval. Am cumpărat, cum era și firesc, câteva suveniruri pentru cei dragi mie. Mi-am ales bijuterii cu motivul rândunelelor care dau atâta farmec orașului prin ciripitul plin de viață și zborul lor săgetat printre clădiri.

Pe înserat, într-un dialog interior de rămas bun i-am promis tulburătorului Toledo că voi face tot posibilul să îl revăd și să scriu despre el și istoria lui. O parte a promisiunii se îndeplinește prin aceste rânduri, chiar dacă se întâmplă mai târziu, căci Toledo nu înseamnă doar istorie - parte integrantă din istoria Spaniei -, ci înseamnă și o părticică din civilizația și cultura umanității, păstrând în el misterul și deținând o imensă putere de seducție.

O CASĂ CA-N POVEȘTI

Doina HANGANU

Vreau să-ți povestesc o întâmplare trăită de mine, o întâmplare, dacă vrei comică, dacă vrei dramatică, dar în orice caz, cu mult grotesc în ea.

Cunoști și tu, ca mulți prieteni de-ai mei, dragostea ce-o am pentru câini. Inteligența lor dar și atașamentul ce-l au pentru stăpâni, mă impresionează până în adâncul sufletului, mai ales că am avut și eu, odată, un astfel de animal nobil și rasat.

Un cunoscut de-al meu, un inginer, era posesorul unui Cocker auriu de toată frumusețea. L-am zărit într-o zi călătorind pe motocicletă cu stăpânul lui care-l pusesese pe ghidon, iar el, plin de încântare își flutura în bătaia vântului, urechile-i minunate. De atunci, mi-am manifestat de câteva ori dorința de a-l vedea mai de aproape și de a mă juca cu el.

Spre deosebire de cățel, stăpânul lui este o persoană anodină, cu aspect bolnăvicios, ceea ce mă făcea să-l privesc cu compătimire.

Este scund, subțire și rahitic. Din cauza unei spondilozes cervicale, nu poate ține capul drept ci mult aplecat înainte, cu gât

cu tot. Din același motiv spinarea îi e strâmbă iar soldurile și burta sunt împinse în față. Chipul îi e gălbejit iar această culoare maladivă contrastează cu nasul subțire și roșu. Deși nu este un băutor.

Știam despre el că este un tip... „original”, că are o soție puțin cam... așa, că el e rău și mincinos, cum îl caracterizau colegii; cu mine fusese însă totdeauna amabil și înfățișarea sa mă făcea să am pentru el încredință și chiar milă.

Într-o zi m-am întâlnit cu el întâmplător pe stradă. Surpriza a fost mare, de ambele părți - cu atât mai mult cu cât întâlnirea s-a petrecut în apropierea casei sale. Bucuros, m-a invitat imediat la el să-i văd câinele și să-i vizitez locuința.

- Știți, doamnă, am o casă ca-n povești. Adevărat ca-n povești.

A repetat de câteva ori „ca-n povești” - plin de încântare fără să explice sau să adauge ceva.

Cum aveam puțin timp la dispoziție, am acceptat. Mergând cu el spre casă, în acea după-amiază însoțită și călduță mi-a spus că este foarte îngrijorat de planul de sistematizare a cartierului care presupune demolarea unor clădiri printre care vizată ar fi și locuința sa:

- Și ar fi păcat. Știți, e o casă ca-n povești, a repetat.

Apoi, m-a rugat să scuz dezordinea pe care probabil o vom găsi, deoarece, soția lui, pensionată de boală, se scoală uneori mai târziu și treburile casei suferă amânări.

Tot vorbind am ajuns în fața unui gard și a unei porți înalte făcute din scânduri late și strâns îmbinate să nu se zărească nimic din stradă. El a descuiat, căci poarta era încuiată cu cheia, și am intrat.

În curte, lângă gard, pe un morman de pământ și moloz, un cocoș enorm, splendid, tocmai își încheiase cântecul cu un glas autentic „Chante-clair”. Însă, văzându-mă, s-a învinețit de furie și s-a îndreptat amenințător, cu pas grăbit, spre mine. Speriată, am bătut în retragere dar însoțitorul m-a „liniștit” spunându-mi:

- Nu vă temeți, așa are el obiceiul să se dea la om străin. Dar nu face nimic.

Tot uitându-mă înapoi îngrijorată de obiceiul cocoșului, ne-am îndreptat spre casă, care era doar tencuită. Părea construită în etape. Partea adăugată de fiecare dată nu avea nici o legătură cu ceea ce se construise înainte. Arăta ca o clădire făcută din cuburi puse la întâmplare.

Am fost invitată să intru pe ușa care părea a fi principală. Dar am avut o ezitare pentru că după aspect părea să ducă la o pivniță. Am intrat, totuși. Interiorul încăperii arăta și el neterminat: pereții netencuiți, dușumeaua nepodită pe care zăceau în devălmășie zdrențe, hârtii, cărbuni, moloz, sticle. Nici nu știam pe unde să calc.

În stânga era o ușă cu jumătatea de sus din geam. Pe ea, atârna în chip de perdea o cârpă murdară și găurită. Prin sticla prăfuită și prin găurile zdrenței, am zărit în încăperea alăturată o masă de bucătărie de pe care a zburat un pui hușuit speriat de o bătrână și de săriturile unui câine. Când ușa s-a deschis, am văzut că era Cockerul pentru care venisem. O dată cu el, din bucătărie, căci bucătărie era camera respectivă, a ieșit o femeie tânără, înaltă și voinică având trăsături de frumusețe izraelită. Dând cu ochii de mine, s-a repezit să mă sărute și atunci am văzut că-i lipseau doi dinți din față. În plus mai avea și obrazul și mâinile murdare. Ce contrast cu frumusețea ei de femeie sănătoasă. Aș fi vrut să plec imediat, uitând scopul pentru care venisem. Gazdele, însă, m-au invitat atât de insistent să continui vizitarea casei încât mi-a fost jenă să refuz. Așa dar, am pornit la drum însoțită de cei doi soți mândri și dornici să-mi arate totul.

Scara pe care am început s-o suim, pornea chiar de la ușa de intrare. Deși era de ciment, părea o improvizație precară, gata în fiecare clipă să se dărâme. Asta poate și pentru că nu avea balustradă. Sub ea erau două uși deschise care, ca într-un coșmar, nu duceau nicăieri pentru că în spatele lor era zid.

Am urcat acea scară cu teamă accentuată de niște fâșăituri suspecte ce se auzeau din teancurile de hârtii mișcătoare de pe margine. Ajunși sus am trecut pe lângă un lavoar de tablă cu vopsea scorojită, fără lighean, pus în fața unui perete improvizat din foi de vinilin și placaj.

Dar cel mai uluitor lucru mi s-a părut ce era în față: un closet fără ușă, cu vasul fără colac. Era plasat așa, parcă la întâmplare, ca un scaun într-o încăpere oarecare...

Am fost poftită să intru în prima cameră. Înăuntru, două paturi de două feluri, așezate unul lângă perete celălalt cam în mijlocul odăii. Pe unul din ele era o păpușă răpănoasă, învelită cu o bucată de cuvertură. Doamna, tare bucuroasă de vizita pe care o primea, s-a apucat, grăbită, să îndindă și să netezească cearceafurile de culoarea „gris-Isabelle”. Mi-am continuat investigațiile: pe masa mare de lemn ordinar, era o cratiță de tuci în care se vedeau urmele unui sos șters cu pâine. Jos, lângă ușă se aflau două găleți cu apă din care câinele lipăi însetat. O ușă ce ducea spre o idee de balcon era acoperită cu o pătură cazonă. Pe peretele din față stăteau agățate două fotografii color mărite ale celor doi soți, într-una din ele cu câțelul. Singurele elemente care dădeau o notă de intimitate și încălzeau decorul acela haotic și deprimant erau focul plăcut dintr-o sobiță de tablă și mulțimea cărților de pe cele două dulapuri. Doamna vorbea într-una,

veselă, dând mereu explicații. Apucă un tablou mare, așezat pe pat, lângă păpușă, îl întoarse cu fața spre mine și spuse:

- Acesta este tabloul meu de diplomă (de unde am înțeles că era studentă la Belle-Arte). Dar e mare bai cu el. Profesorul mi-l refuză. Găsește tot felul de motive: ba că nu trebuia înrămat, ba că iscălitura e prea mare, ba că muncitorii au ochi de iepure... spuneti și dumneavoastră...

Am privit spre tabloul cu pricina dorind să-i spun autoarei câteva cuvinte amabile. Pictura reprezenta niște mineri albaștri lângă un trenuleț galben, în fața unui decor roz-alb, ansamblul sugerând mai curând niște panouri de reclamă, ca la „Moși”. Uitându-mă la el începeam să fiu circumspectă. Doamna continua să vorbească schimbând însă subiectul:

- Bărbatul ăsta al meu mă înnebunește. Cred că mai trebuie să-l suport încă vreo nouă ani. (!?) Tot timpul citește și pe mine nici nu mă lasă să mă uit la televizor. Și-ar trebui să mă distrez și eu puțin, dacă sunt pensionată de boală. N-i așa? Dumneavoastră ce credeți?

I-am privit obrajii rotunzi cu pielea roz-albă, sănătoasă și încercând un dialog de circumstanță, am pus o întrebare pe care aveam s-o regret imediat:

- Dar ce boală aveți, Doamnă?

- Aaa! răspunse ea senină, pe certificatul meu medical, la diagnostic, scrie „idioată”!

Străduindu-mă să nu rămân cu gura căscată, mi-am întors privirea spre soțul ei care îmi zâmbea calm și prietenos. Apoi spre câine. Era frumos, zburdalnic și vesel că i se dădea atenție. Cu ajutorul lui am putut să depășesc momentul penibil prin care trecusem. Doar eu, că pentru ceilalți doi nimic nu fusese nefiresc. Ca dovadă felul cum continuă conversația:

- E foarte deștept, înțelege tot. Știe să și cânte. Și întorcându-se spre el:

- Cântă Benfi, cântă.

Câinele, purtând numele acelei celebre echipe sportive, ascultă comanda stăpânei și, dându-și capul pe spate, începu să urle nestăpănit, scoțând sunete din ce în ce mai desperate. Am vrut să-l mângâi, dar a sărit pe mine cu un entuziasm iritat, mârâind. Cum nu mi-am dat seama dacă manifestarea însemna bucurie sau dimpotrivă, dorea să mă avertizeze, mi-am retras mâna prudentă.

Deja regretam vizita pe care o acceptasem cu prea multă ușurință. Murdăria, dezordinea, sărăcia - deși stăpânul, cu o diplomă universitară, avea un salariu acceptabil - dar mai ales atmosfera aceea halucinantă, alienată, totul mă dezgustase și mă speriasse. Credeam că n-am să mai scap niciodată de mirosul acela îmbâcsit, stătut, rânced pe care îl simțeam pătrunzându-mi în haine și în piele.

Am invocat o treabă urgentă și am bătut în retragere. Condusă de cei trei până la poartă, toți au fost foarte veseli dar fiecare din alt motiv: „părinții” lui Benfi că au primit o vizită, eveniment, cred, rar în viața lor; eu, că m-am văzut coborâtă pe scara aceea cu vietăți foșnitoare, bănuite printre hârtii, și ajunsă afară intactă; iar câțelul că a ieșit din curte chiar dacă ținut de labele din față cum ții un copil de mânuțe. Se vedea că cei doi îl iubeau foarte mult. Știu, e adevărat că între stăpân și animalul îndrăgit se creează legături foarte strânse, uneori chiar asemănări în apucături. Am constatat asta eu însămi la animalele pe care le-am avut și le-am iubit. Despre Benfi pot spune că totul era frumos la el: urechile, părul mătăsos și periat, surprinzător de curat în mijlocul acelei murdării generale. Doar ochii m-au impresionat neplăcut. Erau prea mici, oblici, ca la chinezi, iar privirea șireată de om răutăcios, dar mai ales rătăcită, parcă a unei persoane anormale. Fapt neîntâlnit la un câine, mai ales din rasa asta nobilă. Și ce culoare! Erau verzi!!

Am plecat tulburată dar și cu un sentiment de ușurare. La colț am întors capul să le fac un semn amical de adio. I-am privit: ea, tânără, înaltă, frumoasă și... idioată. El, mic, slab, aproape schilod, dar zâmbind mulțumit. Uitându-mă la ei mi-am adus aminte de ceea ce povesteau râzând, colegii lui: O dată el trebuia să plece într-o delegație de câteva zile. Ea, aflând aceasta, a venit la serviciu și a dat buzna în cabinetul directorului, tipând:

- Să nu mi-l trimiteți pe soțul meu la București, că eu nu pot trăi fără bărbatul meu nici două nopți.

* * *

Sărmanul, mi-am zis.

* * *

Au trecut ani de atunci, de la acea vizită nefericită. Cred că acum el e mort. Ce se va fi ales de ea, de Benfi, de acea „casă ca-n povești”? Triste întrebări. Și mai ales, triste răspunsuri.

POEZII

Ana - Maria GÎBU

nu sunt doar vorbe

ți-am văzut inima
stând la rând
pentru un control de rutină
pe aleea dintre vreau
și trebuie
urmărea mirată ușile din față
care se deschideau și se închideau
în spatele lor
aparate sofisticate
dădeau verdictul

nu era hotărâtă pe care ușă să intre
și nici ce să-i spună doctorului
că o doare

în ochii minții se derulau imagini
de ieri
de alaltăieri...

*trandafirul galben fără spini
oferit într-un amurg violet
ei*

*secvența din filmul văzut de muuult
când timid am luat-o de mână
pe ea*

*banca din parc unde mă aștepta
ori de câte ori întârziam
în rochia albastră cu buline
tot ea...*

un apel scurt
cu un sms
a întrerupt firul amintirilor...

- sunt în gară
nu mai plec
- ajung în două minute
(control medical amânat din motive de
iubire)

nu te-am uitat

ești în cușca minții
să-ți fie cald
și dor de viață

nu mai număr plop
unii sunt prea bătrâni
și nu-și pot ridica fruntea
alții merg pe jos
și îmi închid ochii
cu ramuri fermecate
de cuvinte
așa cum ți-ai dorit
le amintesc doar când vine primăvara

mă-nchin la stele
împletind cununi
din flori uscate
de plâns
de dor
de drag...

la margine de lac
salcia te strigă

ofertă

un colț din orizont
mi-a cerut să-l iau în spațiu
cu acte în regulă
i-am făcut mutație definitivă
(voia flotant)
avea în plan să joace șotron
cu puncte de sprijin
în răsărit și amurg

îl iau cu mine
până se obișnuiește cu noul statut
să vadă cum mugurii crapă
devenind flori

cum iarba împunge pământul

din când în când îl las singur
să le-nțeleagă rostul

cu răni adânci în tăpi
cere anularea contractului

de mâine
liber...

palmele spun

a intrat tiptil
bucata mea de cer
în camera bântuită de vise

întunericul i-a făcut drum
dând cu mâna la o parte
umbrele
nu m-a trezit
(zicea că râdeam în somn)
s-a cuibărit într-un colț
de cameră sub icoană
era fericită
mi-a albăstrit așternutul
lăsând un mesaj-întrebare
sub pernă
- ce-ai face dacă nu ai scrie?
(nu-mi trebuia timp de gândire
pentru a răspunde
strâng perna în brațe
zâmbesc iar)
- nimic, scriu!
- ...scrii?
- în zori mâinile îți vor spune
ce să faci cu mine

înalt cerul
ca pe zmeul din copilărie
să nu-l scap
leg sfoara de cuiul
bătut în pragul de sus
unde stă agățată o cheie

și scriu
visând albastru

FUNIA ROȘIE – III –

Leonard VOICU

Toate acestea aparțineau trecutului, erau uitate astăzi, fiind ultima zi a anului școlar, penultimul pentru Dan Vardan înainte de sfârșitul liceului. Elevii terminau la prânz cursurile, predau dormitoare și lenjeria de pat, își luau bagajele și... cu toții plecau în vacanța mare. Soneria ce îi deștepta în fiecare dimineață fiind semnalul începutului unei noi zile de calvar, astăzi, era muzică

așteptată cu nerăbdare pentru urechile tinerilor. În toate celelalte zile o urau când o auzeau, toți se prefăceau surzi, se întorceau pe partea cealaltă și adormeau iarăși în grabă, dornici să mai fure câteva minute de somn. Încercarea lor de evadare spre brațele lui Morfeu nu ținea prea mult, vreo trei - patru minute. Otrava de sonerie suna a doua oară și de data aceasta chiar mai lung. Apoi toți auzeau vocea de stentor a pedagogului:

- *Care mai sunteți în pat... mă? Mai doarme careva?* Ușile de la camere era izbite de pereți în mod violent una câte una. Repede trebuiau să deschidă geamurile, chiar dacă afară erau -20° C și în pas alergător, să mergă fiecare la baie. Apa rece îi trezea definitiv, alungându-le orice urmă de atracție spre adăpostul cuverturii patului și lumii viselor.

- *Ce este mai rece decât apa rece?* se întreba Dan Vardan invariabil când ajungea la spălător. Răspunsul era același - *Apa caldă*. Încălzirea în dormitoare era aproape inexistentă, iar apa caldă lipsea cu desăvârșire la robinetele de la spălător. O dată pe săptămână aveau acces la apă caldă și la duș. De aceea, nici nu se mai oboseau să facă vreo alegere - care din robinete să deschidă, era tot una, în fiecare dimineață, apa era glacială pe amândouă conductele. Precum niște roboți, elevii se alinau disciplinați și se spălau pe față. Pe atunci, Dan credea că este normal să-l doară dinții când se spăla cu periuța, mai târziu a înțeles că era numai din cauza temperaturii scăzute a apei.

Prin anul doi, vechiul pedagog - domnul Cavanian Nicolae a plecat mutându-se cu serviciul mai aproape de casă. Așa s-au trezit cu Iurin Petre, un tip foarte înalt, de aproape doi metri, slab, și cu un gât lung ca de cocostârc. Mergea cocoșat, în timp ce capul său, prea mic în comparație cu corpul, se bălângănea precum inflorescența maronie a unui lujer de papură spre stânga, spre dreapta, ori de sus în jos, după cum bătea vântul, credeau elevii, după cum se întorcea să privescă spre ei, îi asigura Iurin.

Seara, afară, în curtea liceului, înainte de a intra în dormitoare, se făcea prezența. Acele momente puneau răbdarea adolescenților la mare încercare.

- *Alinieeeeeerea!* zbiera Iurin ca un apucat. *Fiecare la clasa lui! Mișcați-vă mai repede! Mucoșilor! Abia vă târâți picioarele.*

Noul pedagog întindea gâtul său lung, bulbucându-și ochii de la înălțimea sa de stâlp de telegraf, astfel încât toți elevii se simțeau văzuți, chiar dacă erau așezați în ultimul rând.

- *Drepti! Nici unul să nu miște!* continuau ordinele lui Iurin. *Atenție la apel!*

Urmau minute lungi și penibile în care zgribuliți de frig, elevii stăteau în ploaie, vânt, ori ninsoare, în timp ce el striga pe nume pe fiecare din cei peste două sute de copii. Câteodată, dacă vreunul nu răspundea "*Prezent!*" destul de repede și clar cum îi plăcea lui, ori dacă își aducea aminte de vreo greșală anterioară făcută de cel ce era strigat, se lansa într-o prelungită serie de insulte adresate ghinionistului, aceasta, prelungind agonia tuturor.

Iar când, în sfârșit, intrau la dormitoare, venea după ei și îi controla să-și curețe încălțămintea, să așeze hainele în dulapuri, să deschidă geamurile și câte și mai câte reguli de disciplină strictă, unele inventate chiar de Iurin în persoană, făcându-i pe bieții copii să se simtă ca într-o închisoare chiar în locul unde ar fi trebuit să aibă și ei un pic de liniște și intimitate.

Excesul de zel al pedagogului i-a împins pe elevi spre ceva neașteptat - exasperarea lor s-a transformat în ironie. Câțiva s-au vorbit între ei și indiferent ce nume era strigat la prezența de seară, aceeași patru-cinci băieți răspundeau întotdeauna. Cum unii dintre elevi aveau vocea mai pițigăiată, iar alții mai gravă, s-au intercalat păstrând o anumită ordine. Astfel se auzea un șir de "*Prezent!*"-uri pe note când mai înalte - când mai joase, formând parcă o melodie a batjocurii. Iar când au început să strige "*Prezent!*" la auzul numai al primei silabe al vreunui nume, unii, nu au mai putut să se abțină și hohote de râs înăbușite s-au auzit printre rânduri.

Înțelegând ce se întâmplă, Iurin Petre, a zvârlit o privire mânioasă spre copii ridicând capul în același timp și lungindu-și gâtul, de au crezut cu toții că este extensibil. Ochii i s-au înroșit ieșindu-i din orbite ca la un melc, iar venele de la tâmplă i s-au înverzit. Cu un gest de nebun turbat a aruncat în aer hârtiile ce le avea în mână și a strigat, ori mai bine spus a zberlat:

- *Aceasta o să mi-o plătiți voi! Cine este responsabil va fi exmatriculat!* Răgușit de furie, nu a mai fost în stare să adauge nimic. Apoi a făcut stânga împrejur și a plecat ca un bezmetic gesticulând și vorbind singur.

A doua zi, unii elevi l-au văzut când a intrat în biroul doamnei Meșteșugaru, directoarea liceului. De afară, auzeau cu toții cum continua să zbiere fără să fie capabil să se controleze. Nu se știe ce i-a spus doamna directoare, dar când a ieșit din birou era alb ca varul și mergea cocoșat, părând mult mai mic. Acesta a fost ultima dată când a mai fost văzut, apoi s-a aflat că în aceeași zi și-a făcut bagajul și a plecat, spre satisfacția tuturor.

Nimeni nu a venit să ancheteze ce s-a întâmplat cu adevărat. Viața de internat a revenit la o monotonie acceptabilă pentru elevi și drept recunoștință, au salutat-o cu respect pe directoarea liceului până la sfârșitul ultimului an și chiar mai târziu după absolvire, când au mai avut ocazia să o întâlnească.

(va urma)

POEZIA DURERII
Elena OLARIU / Marcela STRANA

Marea liniște

Te întreb, Doamne, unde sunt comorile
 Căutate ani în șir pe pământ!?!
 Uriașele visuri de mărire, de belșug, de domnie –
 Toate himere din viață, de-o noapte
 Când, în derivă, catargul vasului nu mai vrea să
 Răspundă.
 Întreb, Doamne, tulburele ape când or limpezi –
 Se vor mai limpezi sau mai tare s-or tulbura...
 Propriul mormânt ? Trupul, să nu putrezească de
 Preaplinul apei, cu sete să muște dintr-însul
 Lăcuste, viermi, furnici hibridizate,
 Și-ntreb atunci, inima, ea inima mai vrea lumină!?!...
 Ce-am dobândit că s-a născut în mine dorul
 De-a mai rămâne și-a pribegi pe-acest pământ!?
 Marea liniște o simt cum se apropie;
 În camera de zi, Bursuc, cățelul meu de suflet,
 Privește lung și ochii-i lăcrimează:
 Puchinel, îi zic, uitat-ai să te speli pe față sau
 Ai răcit? Își lasă botul rece pe mâna mea, o linge
 Să-ncălzească venele ce se observă tot mai rar
 Și carnea care fuge, fuge mereu din trupul firav...
 Să plâng aș vrea dar splina de sub coaste mă
 Taie și răsuflarea agonizantă usucă o biată
 Lacrimă ce da să mijească la coada unui ochi.
 Întreb, Doamne, când sufletul l-ai pus în trup,
 Gândit-ai din vreme ce mare-i durerea
 Despărțirii?!
 Și cât de gol, în casa mea de veci – dinainte
 Pregătită voi pleca...
 Sau gol m-am născut cum gol voi pleca, ceilalți
 Să nu mai înseteze la comori deșarte...
 Întreb, Doamne, găsi-voi marea liniște promisă!?!...

Vulcan nestins – Iubirea

Din Magdala, Maria cu iubirea plecându-și fruntea,
 părăsi alcovul nupțial; neprivind în propria oglindă,
 bătrânul soț îi condamnă lipsa nașterii de prunci –
 pământurile-i, la străini să nu rămână...

La început, iubind-o în neștire, un căpitan de oaste
 Romană, sub aripa-i ocrotitoare, o cinsti o vreme;
 Trupurile, tinere, în prag de zămislire, înnegură fruntea
 Romanului: acasă-l așteptau nevasta și copiii.
 Ca pe-o păpușă stricată o alungă din cort...

Tropotele cailor, mustangi lipsiți de scrupule, sălbateci și lihniți
 În neștiute rânduri o călcară; aveau bilet de trecere de la
 Romanul-căpitan. Și fața, plină de sânge, soarele o uscă

Și rănille adânci, din senin o ploaie le spală...

Cu vina-i fără vină: e femeie,
 Maria din Magdala plecându-și
 Fruntea de durere
 și grumazul obosit de-atâta nedreptate
 Pe-un caldarâm spălat de ploaie,
 cu pernă albă, piatra,
 Adormi și, Doamne, dorea să nu se mai trezească!...
 Vulcan nestins – Iubirea, îi fuse marea vină...

Ieri, din somnul, aproape cel din urmă, o trezi, o voce:
 Pune mâna pe aceste haine și-mbracă-te! Aproape-un ordin dar
 Vocea, altă voce, cu două tășuri rănille-i spălară și mâna
 De jos o ridică fără s-o atingă...

Primenită, în rochia cea nouă, Maria din Magdala, taie satul de-a
 Lungul și de-a latul; nu este nebuna satului! Este urmașa
 destinului
 Dinainte scris de-o Lege neștiută; azi, spală picioarele
 Stăpânului: e fericită și lacrimile obraji-i răcoresc...
 Măine, acasă se întoarce: sătenii o așteaptă...

Suflet gol – de Marcela Strana

În noaptea târzie am rămas în grădină,
 Pe banca de lemn scorjită de vreme,
 Iar chipu-împietrit e scăldat în lumină
 De razele Lunii, ce-mi șoptesc... nu te teme

Mi-e sufletul gol, pustiit de durere,
 Un pas mă desparte de-abisul rătăcirii.
 Cad stelele-n ploaie doar una nu pierе,
 Strălucind, ancorată de puterea iubirii.

Ce-a fost, a rămas... ce va fi-i tot ce-a fost,
 Un ocean de tristețe-ntr-un intim univers,
 Un suflet pribeag, rătăcind fără rost,
 Ce-și găsește alinarea într-o strofă și-un vers.

Doar vântul ce-adie îmi mângâie jalea
 Și-aduce miresme de dor și de cântec,
 Iar glasul pădurii se-ngână cu valea
 E timpul sirenelor împletite-n descântec.

PENSE COMME LE VENT!

Christina CALLIMACHE

VI

Le long du précipice

Le moine guide m'amène au campus d'en bas. Nous courons presque, le chemin est très abrupt et dangereux.

- Arrête, j'ai crié à un moment donné.

- Qu'est-ce qui se passe? me demanda-t-il en se retournant vers moi, avec un sourire exquis sur son visage.

- Tu marches trop vite, avec toutes ces pierres qui glissent en dessous des pieds, je peux tomber dans le précipice, tu cours comme un fou.

- Mais pas du tout.

- Peux-tu me dire pourquoi cours-tu comme ça?

- Je ne sais pas si tu as remarqué, répondit-il le plus sérieusement au monde, la paroi est presque verticale...

- Oui... et alors?

- Et... si tu tombes, tu tombes sur moi!

- La belle affaire! Nous tomberons tous les deux dans le précipice...

- Mais pas du tout, je te soutiendrai. D'ailleurs tu marches exceptionnellement bien, tu possèdes la condition physique d'un soldat.

- Je sais! Mais ne penses-tu pas que nous pourrions nous arrêter un peu, comme maintenant, reprendre le souffle et profiter pour admirer le paysage?

- Bon, admirons!

Je commence à regarder attentivement autour de moi, quelque part, au loin, entre des pics pointus, on pouvait voir quelque chose de brillant, comme un petit lac.

- Est-ce un lac de montagne, là-bas, en bas?

- Non, c'est l'Océan Pacifique.

Je sens mes jambes fléchir. Nous avons descendu la moitié de la montagne en courant comme des incontinents.

- Et il n'existe aucun autre chemin, moins suicidaire que celui-ci? je lui demande.

- Il y a un chemin pour les voitures, répondit le moine.

- Je sens que je vais te haïr! lui lançais-je anéantie et je sentis que je devais immédiatement m'asseoir sur quelque chose. Je sens que je vais m'évanouir, lui dis-je.

- Ok, on va s'organiser, dit-il.

Il sort alors de son sac à dos une ceinture qu'il m'ajuste à la taille et, à l'aide d'une corde, il m'attache à un arbre.

- Mais qu'est-ce que tu es en train de faire? Tu vas me laisser ici?

- Pas du tout, dit-il et prit une position inattendue, en se collant au rocher, en se fondant en elle....

- NOUVELLE LEÇON! décréta-t-il.

- Il n'y a pas de leçon, m'écriai-je de toutes mes forces, en ajoutant que le moine chef avait dit que seuls les fous donnent des leçons.

- Ça c'est le moine chef qui le dit, pas moi. *Primo*, je ne suis pas le moine chef, *secundo*, je te parle de ce que j'ai compris.

- Et tu crois que je peux, surtout dans cette position, attachée à un arbre, suivre un cours?

- Surtout dans cette position... répète-t-il, en partant à rire de façon si contagieuse que nous nous mettons à rire tous les deux aux éclats.

Lorsque je me calme un peu, je lui dis:

- Nous nous trouvons dans une scène surréaliste, une femme entre deux âges, attachée à un arbre, au-dessus des rochers du Big Sur...

Il m'offre en silence une tasse de thé chaud et s'en sert une autre lui-même.

- C'est du thé pour te redonner des forces... et il poursuit très concentré: te souviens-tu comme tu es resté figée lorsque tu t'es rendu compte que tu te trouvais le long d'un précipice?

- Oui.

- Dans ton cas, il s'est agit d'une réaction normale, de peur, de défense. D'accord?

- En effet, et alors?

- En cas de danger évident – précipice, serpent venimeux, etc. –, l'intelligence naturelle du corps réagit correctement.

- D'accord, c'est ainsi, et ensuite...?

- Malheureusement, lorsque nous sommes devant un événement catastrophique d'ordre psychique tel que la mort, nous ne réagissons plus du tout de la même façon.

- Je ne comprends pas.

- Voilà, prenons le même exemple – le mien – avec le partenaire avec qui nous partageons la vie depuis « x » années.

- Oui... et alors?

- Eh bien!, le jour où tu te rends compte que tu restes figé dans cette relation comme une tige de bois planté dans la boue, que ton univers s'est rétréci, non pas à cause de cette personne – je ne dis nullement que la « faute » est à l'autre mais tout simplement que tu es rendu là, à un moment donné, sur un terrain marécageux, engloutissant, puant, minable: tu ne sais pas comment tu es rendu là, mais tu y es.

- Mais pourquoi ne t'es-tu pas rendu compte plus tôt, lorsque tu pouvais encore faire quelque chose?

- Je ne sais pas et de toute façon cela n'a plus aucune importance, tu es là où tu es et non pas là où tu voudrais que tu sois.

- Je comprends.

- Ok... et alors que fais-tu?

- Que peux-tu faire?

- D'habitude, les gens disent que les choses vont s'arranger. Ils se prennent un amant, un hobby, vont au théâtre, dirigent leur attention vers autre chose, tout cela pour ne plus ressentir la douleur de la relation en décomposition.

- C'est un peu dur ce que tu dis là...

- En effet, mais c'est malheureusement vrai et c'est pire avec quelque chose que nous risquons de ne jamais comprendre. Écoute attentivement. Tu me suis?

- Oui.

- Le changement dans le temps n'en est pas un, c'est le même état plus ou moins modifié, un peu plus à gauche, un peu plus à droite, mais c'est la même chose parce que nous ne tenons pas à mourir.

- Nous ne tenons pas à... quoi???

- À mourir!

- ... Et combien de fois es-tu mort? je lui demande.

- Il ne s'agit pas d'une mort physique, celle-là vient avec certitude, plus ou moins tard, je parle de... reprendre la vie à zéro.

- Et comment fais-tu cela?

- En déposant les bagages.

- Quels bagages?

- Voilà. Nous sommes partis dans la vie sans bagages mais avec le temps nous avons commencé à en accumuler: des insultes que n'avons pas pu oublier, les humiliations subies, le sentiment de culpabilité, tout cela constituent des bagages de plus en plus lourds à porter. C'est notre rivière personnelle de souffrance qui est connecté au fleuve de souffrance de l'humanité.

- Oui, la conscience collective selon C. G. Jung.

- Non, dit-il, c'est plutôt l'inconscience collective.

- D'accord, tu as raison.

- Mais comment peut-on se débarrasser de ces bagages?

- Oh! En premier lieu, il faut que tu sois conscient du problème. Que tu mènes tes bagages partout dans le monde, que tu sois pauvre ou riche, intelligent ou faible d'esprit.

- Je n'ai pas trop bien compris, qu'est-ce tu mènes avec toi?

- La crainte par exemple. Cet état psychique indifférent de son objet. Tu peux craindre ton épouse, ton patron, la mort, ne pas devenir célèbre ou... tout autre chose. La crainte est un compagnon qui te suit fidèlement – même si tu ne t'en rends pas compte. Ensuite l'humiliation: tu as été humilié, déçu, outragé, dans le passé et alors tes réactions sont chargées de ce poids que tu transportes avec toi. Comprends-tu?

- À peu près. Nous partons maintenant? je demande.

- Attends encore un peu, il faut que je touche un autre sujet, je désire te parler de l'amour.

- Bon.

- Comment définis-tu l'amour? me demanda-t-il.

- C'est toi qui as commencé à en parler, alors continue.

- Tu es bien malicieuse...

- Je sais, je lui réponds en souriant.

- Ok. La réponse est très simple, je vais définir l'amour de façon indirecte, négative.

- ???

- Par ce que ce n'est pas.

- C'est-à-dire?

- L'amour n'est pas limitatif, envahissant, oppressif, indiscret...

- En effet.

- L'amour n'est pas jalousie morbide ou jalousie tout court.

- D'accord.

- L'amour ne peut pas te priver de liberté.

- Je l'admets. Alors, qu'est-ce?

- Cherche! répondit-il et il ajoute: il se fait tard, nous devons nous diriger vers le campus d'en bas.

« Pensez donc comme la vie! »

(Chapitre jouté par le traducteur à la version originale du livre en hommage à l'auteur)

Un jour, peu avant la fin de mon stage au Monastère, le moine chef me fit appeler dans son bureau. Après m'avoir

offert le thé *mashala* habituel servi, comme la dernière fois, avec d'excellents petits gâteaux, il s'attaqua immédiatement au vif du sujet:

- Voilà, dit-il, nous avons parmi les invités de cette année, un physicien canadien qui écrit un livre sur « la dualité religion-science ». D'après ce que j'ai compris, il ne s'agit pas d'un de ces innombrables ouvrages qui dresse la science contre la religion, ni de ces quelques auteurs plus éclairés qui essaient de prouver que la religion n'est pas incompatible avec la science, mais de quelque chose plus sophistiqué – mais plus difficile à comprendre – à savoir que la religion et la science sont deux facettes de la même réalité.

Enfin, c'est ce que j'ai cru comprendre. Or, il m'a demandé l'autorisation pour tenir un « séminaire » sur ce sujet, devant les moines intéressés, d'autres invités et quelques moines-apprentis. Il veut tester, auprès le « public » d'ici, la réception de ses idées. J'ai accepté. Et comme je sais que tu as une formation scientifique et qu'en même temps les questions spirituelles te préoccupent, j'ai pensé que ce séminaire pourrait t'intéresser. Sunita et la petite Française y viendront également. La première parce qu'elle est la plus « sage » entre tous les apprentis, la deuxième, parce que, la plus « rebelle ». Qu'en penses-tu?

- D'accord, quand? je lui demande.

- À 20 heures, après le repas du soir, me répond-il.

- Où?

- Au Pavillon.

- D'accord, j'y serai.

J'ai passé la journée en réfléchissant au sujet proposé par le Canadien. Que pourrait-il m'apporter de nouveau que les moines d'ici ne l'auraient pas déjà fait? Et si je lui demandais comment explique un physicien le sens de la vie, où se place l'amour dans sa vision dualiste de la réalité, ou bien, - tiens, pour le coincer - comment croit-il que pense le vent? Enfin, je verrai.

Sunita, à qui j'ai demandé son opinion sur le sujet, me répondit calmement:

- Nous allons voir. Si le conférencier est bon, on apprendra bien quelque chose d'intéressant de lui.

La petite Française, par contre était de mauvaise humeur.

- Tu sais, me dit-elle, lorsque le moine chef m'a mise au courant de ce séminaire, il m'a fait bien sentir que je devais y participer. Et je ne comprends vraiment pas pourquoi. Déjà que j'ai toutes les misères du monde pour comprendre ce que le moine guide essaie de nous expliquer, voilà que maintenant je dois écouter un physicien philosophe parlant aux moines... C'est à mourir de rire pour ne pas dire d'ennui!

N'empêche que nous étions toutes les trois, à 20 heures à nous presser de nous installer dans le salon du Pavillon qui était bondé pour l'occasion.

Le physicien fit bientôt son apparition, accompagné par le moine chef qui le présenta en quelques mots tout en répétant ce qu'il m'avait dit dans la matinée. Le physicien était grand, avait une grande tête – bien dégarni –, de grands yeux noirs, perçants et intéressants. Il était âgé d'environ 50 ans et se sentait très à l'aise. Il nous mis aussi très rapidement à l'aise en nous disant:

- Je ne suis pas venu vous faire un cours mais de partager avec vous quelques idées sur des sujets que tout individu se pose mais qui n'a pas les outils intellectuels pour y répondre,

plus exactement à qui il manque des schémas de pensée modernes. Mon but est de vous proposer un schéma qui, je crois, pourra vous aider dans vos réflexions. C'est tout. Et tout cela, en une dizaine de minutes. Qu'en pensez-vous?

- D'accord, on entendit répondre promptement la petite Française, pourvu que cela ne dure pas plus de 15 minutes!

Tout le monde éclata de rire, le physicien le premier. Celui-ci commença aussitôt le silence revenu.

- Au début du siècle dernier, le monde physique qui nous entoure était perçu comme étant composé de deux entités bien distinctes: la matière (molécules, atomes et particules diverses.) et les rayonnements électromagnétiques (lumière, ondes radio, rayons X, etc.). Le comportement de la matière – de toute la matière de l'univers – était régi par les équations de Newton, tandis que celui des rayons électromagnétiques – de toutes les ondes électromagnétiques de l'univers – l'était par les équations de Maxwell. Et tout le monde était heureux.

Jusque-là, ça va bien, me dis-je, voyons la suite... Le conférencier continua:

- Mais un jour Einstein montra que la lumière se comportait, dans certaines occasions, comme la matière. Un peu plus tard, d'autres physiciens éminents mais moins connus (Davisson et Thompson), montrèrent que les électrons se comportaient, dans certaines occasions, comme des ondes. Enfin, une théorie générale (la mécanique quantique) vit le jour qui incorpora les deux aspects, préalablement tout à fait distincts, pour expliquer l'ensemble des faits observés. Et l'on parla, depuis lors de « dualité matière-ondes ». Pour ceux ou celles qui se demandent quel est le principe directeur de cette dualité - ou bien la réalité qui englobe à la fois les particules et les ondes – je vais vous le dire, au risque de vous surprendre ou même de vous choquer: la probabilité! Ainsi, ce sont des ondes de probabilités qui conduisent (certains diraient « guident ») les particules qui, elles se trouveront là où la probabilité de les trouver est la plus grande. Et tout cela est bien rendu par la solution de l'équation de Schrödinger.

J'entendis Sunita murmurer: Dualité? Mais il n'y a rien de mystérieux. Cela est connu dans ma religion. Le Canadien continua:

- Je vous fais grâce des autres dualités, mises en évidence - encore par Einstein – que sont: l'espace et le temps d'une part et de l'espace-matière-gravitation, mais c'est la même idée: lorsque deux familles de concepts paraissent contradictoires ou pour le moins distincts, il existe une réalité supérieure qui leur donne l'apparence de faire partie d'une même famille unifiée.

- Vous faites bien! dit la petite Française, car vous commencez à nous perdre.

- Entendu, continua l'orateur. En ce qui me concerne, je me suis interrogé sur d'autres concepts qui semblent irréconciliables jusqu'à maintenant - et non seulement dans le domaine du monde physique connu. Et c'est ainsi que j'ai pensé à la religion et à la science. C'est évident, selon nos perceptions actuelles, que ce sont deux entités conceptuelles distinctes; la science est déductive, la religion est révélée. La première s'appréhende par la raison, la deuxième par l'intuition, par le sentiment, par la foi.

Et pourtant, je me suis dit, les deux sont accessibles au même cerveau, les deux concepts se définissent à partir

d'organisations particulières de ce cerveau. Et s'il existait, dans ce cas également, une « dualité » dont le principe directeur n'était que la capacité du cerveau d'appréhender à la fois le monde extérieur de la nature et le monde intérieur d'un individu? Et que les neurosciences – c'est à dire les sciences du cerveau – pourraient un jour nous l'expliquer, à partir des circuits cérébraux, des neurones et des neurotransmetteurs?

Voilà le point de départ de mes réflexions, Tout le reste de ma thèse ne contient que des exemples d'application... C'est tout ce que j'avais à vous dire. Je ne pense pas avoir dépassé mes 10 minutes...Mais je suis prêt maintenant à répondre à vos questions...

Des gens levèrent le bras et la discussion commença. Au début, prise dans mes pensées et en méditant à tout ce que j'avais entendu, je n'ai pas écouté ce que l'on disait. Mais, peu à peu, je suis revenu attentive et j'ai apprécié la façon dont le physicien répondait aux questions: simplement, clairement, sans échafaudages visant à impressionner l'audience. Je me suis alors risquée, avec la première question que j'ai posée en arrivant au Monastère:

- Dans votre système de pensée dualiste, quel est le sens de la vie?

Toute l'assistance pouffa de rire. Pas lui. Ce qui me permit de continuer:

- J'ai posé cette question en arrivant. On me fit comprendre que je dois trouver moi-même la réponse. Est-ce que vous avez le même sentiment?

- Chère Madame, me dit-il – et ce fut le premier qui ne me tutoya pas –, votre question est doublement ambiguë et, ensuite, je ne sais pas si elle est bien posée. Je m'explique. La première ambiguïté est le sens que vous donnez au mot « sens »: signification ou direction? Si c'est signification, vous devez penser à une finalité; dans ce cas c'est la religion qui vous fournit la réponse, chacune selon ses dogmes ou ses préceptes. Si c'est la direction, la réponse générale est de la naissance à la mort ou, en termes scientifiques, dans la direction d'entropie croissante ou, si vous préférez, de l'ordre au désordre.

La deuxième ambiguïté est le sens que vous donnez au mot « vie »: existence particulière ou phénomène naturel? S'il s'agit de celle d'un être humain, vous revenez à la première ambiguïté. S'il s'agit du phénomène de la vie, vous connaissez les deux réponses: la « direction » est donnée par les lois de l'évolution de Darwin, tandis que la « signification » est à penser en termes religieux. Dans les deux cas - en fait dans tous les cas -, la réponse est basée sur des structures cérébrales et inscrites dans des circuits neuronaux! Que cette inscription soit de nature (c'est-à-dire d'origine) humaine ou divine!

Mais, comme je vous l'ai déjà dit, je crois plutôt que votre question cache une autre que vous n'osez pas poser directement: « Pourquoi dois-je mourir? ». À cette question, permettez-moi de vous répondre par une phrase qu'on aime bien répéter ici (« *Pensez comme le vent !* ») et vous conseiller de remplacer le mot « vent » par le mot « vie ».

« Pensez donc comme la vie! »

AGAGUK (XVIII)

*Roman de Yves THÉRIAULT.**Traducere din limba franceză de Ortansa TUDOR**Ilustrațiile după Siasî IRGUMIA, adaptate de Raluca PILAT***in.ak – prăpastia**

Viața reîncepu.

Agaguk n-ar fi putut spune dacă Ramook era încă în viața sau dacă fusese dus de polițiști în altă parte.

Vara era pe sfârșite, el trebuia să vâneze, să tranșeze carnea, să o afume. Il aștepta aceeași muncă, aceeași povara zilnică.

Apoi îl avea pe Tayaout.

Și de catva timp, îi ridica probleme Iriook. Lui Agaguk i se părea ca relațiile dintre ei nu mai erau aceleași. Ceva nou intervenise în viața lor de fiecare zi. Se născuse un respect față de femeie, respect la care înainte nu se gândise că poate exista.

De la revenirea polițistilor, el nu o mai posedase sălbatic, ca alta data. Nu din ură și nici din indiferență. I se părea mai curând dificil să se apropie de ea, o timiditate îi stăpânea gesturile și se simțea, subit, derutat.

Natura însă se răzvrătea în el. Simțea cum îi arde carnea, ar fi vrut să muște, să strige uneori. Alături de ea, încă de când durerile rănilor mai persistau, el întindea mâna spre Iriook cu stângăcie, dar simțea pe loc un fel de reticență. Ceva îl oprea să avanseze. Vedea imaginea ei mai puternică decât a unui bărbat – înfruntând polițiști, vorbind tare, cum nici o femeie nu trebuia să o facă, știind, mai ales, să găsească cuvintele potrivite chiar în clipa când avea nevoie de ele.

Îi salvase viața și el nu putea uita asta.

În cele din urmă, în intimitate, tot de la Iriook porniseră avansurile. Dar nu așa cum ar fi crezut Agaguk, ci cu vorbe calde, cu gesturi și exigențe noi, uluitoare pentru el

– Intr-o zi, zise ea, eu trebuie să mai am un copil.

Spuse asta fără vreo legătură cu ceva anume, în timp ce-și mestecau în tihnă mancarea de seară.

– Te vei culca peste mine și-mi vei face un alt copil.

Agaguk nu răspunse nimic. Ridicase doar privirea spre ea, încetând de a mai mesteca.

– Va fi o fată, zise ea, știu eu.

Agaguk își amintea bine ceeace spusese. El presimțea că va mai aduce vorba despre asta și altă dată. Fără să zică un singur cuvânt, el se ridicase, ieșise din iurta și se îndrepta spre râu. Dar Iriook i-o luase înainte, barându-i drumul, înfiorată...

– Dacă va fi o fată, o voi păstra.

Agaguk suferea. De ce vorbea ea astfel de lucruri? Era îngăduit unei femei să discute despre acest subiect? Nu intra în

prerogativele, în drepturile fiecărui inuk, să decidă el singur soarta noului născut, fără intervenția femeii?

– Spune-mi că o voi păstra, gemu Iriook.

Agaguk nu putuse răspunde. Prea multe gânduri contradictorii se înfiripau în el. Îi trecea prin minte faptul că-i datora propria viață lui Iriook în mai multe privințe. Rănit grav de lup, cine îl îngrijise? Cine l-a salvat, nu ea? Ea vâna animale, le jupuisese, le tranșase. Ea singură fusese în stare să rezolve toate nevoile grele din iarna aceea ca să nu le lipsească nimic în iglu. Ea i-a condus pașii șovăelnici după boală. Făcuse și îi dăruise totul pentru ca el să supraviețuiască...

Și când au venit polițiștii? Fără ea, el ar fi fost dus în închisorile de la oraș și, probabil, spânzurat.

Dar fiica?...

Acea fiică pe care poate o va naște Iriook într-o zi, cu dorința de a o păstra?

Doar nu trăiau în sat, ca să conteze pe hrana procurată de alții. Peștele sau pemmicanul ar fi putut să le lipsească într-o zi.

Aici ei erau singuri, bazându-se doar pe propriile resurse. Izolați, cu toate pericolele tundrei în jurul lor. Un fiu vânează singur de tână, aducând în căminul său hrană... dar o fiică? Să ai de îmbrăcat patru oameni... O fată ar putea să o ajute pe mama sa în gospodărie. Dar ei nu erau decât doi și o singură femeie putea face față treburilor. O gură în plus de hrănit?! Dar supraviețuirea lui, faptul că el se afla acum viu? Cui i se datora aceasta? Nu lui Iriook?...

Strigătul femeii fu atât de pasionat, aproape strident Ochii săi aveau o privire rătăcită.

– Eu vreau să păstrez fata! – strigă ea.

Agaguk încerca să ocolească subiectul.

– Știi tu ce vei avea? Dacă va fi băiat înseamnă că acum țiți degeaba.

Dar Iriook scutura din cap plângând.

– Va fi o fată, o știu. Știu precis.

Agaguk se balansa sprijinindu-se când pe un picior când pe altul. În sinea lui era furios. Ramook avusese dreptate. Cum să dai voie unei femei să vorbească așa de tare?

– Taci odată! – strigă el.

Dar Iriook îl implora în continuare:

– Eu vreau să păstrez fata! Eu am câștigat-o!

Cuvintele ei fură brutale ca niște palme. Astfel vorbea cu el, fără să știe ce va fi copilul? Pe acest ton? Și toate astea pentru a-și păstra fiica pe care o dorea? Iar el trebuia să-și manifeste față de ea o eternă recunoștință?

Agaguk înaintă, venind aproape de Iriook. Brusc, furia sa deveni mai puternică decât rațiunea.

– Tu vorbești prea tare! – strigă el.

Pumnul său porni lovind obrazul femeii. Apoi Agaguk fu deasupra ei, lovind-o cu picioarele și îngheontind-o cu pumnii. Sângele curgea de pe obrajii lui Iriook, dar ea striga înainte:

– Vreau să păstrez fata, vreau să păstrez fata!

Când Agaguk n-a mai avut putere să o lovească, căzu asupra femeii, încercând să o posedze.

După un timp, Iriook îl acceptă. Chemarea pasiunii era mai puternică decât resentimentul și ea începu să geamă, dar în alt fel decât înainte. Agaguk recunoscu plăcerea de altă dată provocată femeii sale de mișcările lui bruște și puternice. Și când

veni imobilitatea, el auzi vocea lui Iriook răgușită, stăruitoare, agitată de plăcere, care-i murmură la ureche: Eu voi păstra fata!

atsupluayok – roata

Când Oonak reveni de la oraș, unde fuseseră spânzurați Ramook și Ghorok, satul îi acordă brusc o mare importanță. Fusesse, poate, mai autoritar ca alții, știuse să vorbească la timpul potrivit. Cum să-ți explici altfel? Se formase în jurul său un cerc de admiratori. Din instinct, bineînțeles, nu că ar fi făcut el ceva special pentru a-i câștiga de partea sa.

– Oonak, zise un bătrân, acum că Ramook nu mai este...

El nu apucă să-și termine bine vorba, căci vocile îl acoperiră: subiecte abia puse în discuție, resturi de idei ce se voiau exprimate... Dar când, încetul cu încetul, reușiră în cele din urmă să se potolească și să instaleze liniștea, ei începură să realizeze ceea ce fapt voise să spună bătrânul.

– Oonak... zise un tânăr ezitând, uitându-se la cei din jur. Aceștia dădeau din cap afirmativ, îl împungeau pe Oonak cu degetul în burtă, râdeau împingându-se între ei, dându-și coate.

Oonak?

Un alt tânăr, mai sobru ca alții, rezumă gândul emis.

– Tu ai putea să devii șeful nostru...

Oonak?... Adevărat, ca om este foarte bun, dar în conducerea tribului era nevoie de o anume artă.

Performanțele lui se dovedeau câteodată uimitoare, căci era un bun vânzător. Știa să argăsească bine pieile. Nu avea femeie și spunea că nu și-a dorit-o niciodată. Construia iglul cel mai solid și rotund din sat și vâna foca asemenea unuia care trăia în Țara Apei. Știa să vorbească și, acum, nu se mai temea de nimeni. În ceea ce-l privea, nici nu te puteai gândi că ar putea avea defecte. Era, mai ales, un om iubit de toți.

Așa se scrie istoria.

Chiar dacă este vorba de un trib sau de un imperiu. Suntem noi oare în stare să ne eliberăm de conveniențele începuturilor? Un Cezar pentru un imperiu, iar pentru tribul din Țara Tundrei – Oonak.

„Tu ai putea să devii șeful nostru!“ Oscilări ici, apoi colo, reflecții. Ce-i rămânea de făcut? – cugeta Oonak. Încă de mâine dimineată, ar putea să-și părăsească iglul și să se lanseze în a da ordine.

Cine spune verde în față, cine ia decizii, cine hotărăște?

Dar toate aceste onoruri reprezentau o față a medaliei, însă, dacă o întorceai pe cealaltă parte, toate astea ar fi putut să-i piardă capul prețului Oonak.

Șefilor care greșeau în judecata lor, chiar și pentru lipsa de numai o zi a hranei în trib, ce pedepse li se dădeau?

Istorisirile, transmise din gură în gură prin sate și triburi, le arătau foarte clar: unuia i se tăia o ureche, altul era castrat, altul exilat, devenind străin pentru ai săi și pentru cea mai mare parte a lumii. Unul putea fi scuipat în față, altuia i se lua femeia...

Toate acestea se istoriseau, arătând mai ales plăcerea feroce pe care o provoca isprava. Pofta torturii nu se potolise la eschimoși, deseori ei își făceau din aceasta un prilej de mare sărbătoare. Numai ocazia să se ivească.

Să luăm cazul lui Ramook.

Despre atâția șefi se povestea prin igluri în nopțile de iarnă – triste figuri de legendă ale căror podoabe în coroană nu erau decât strigăte provocate de suferință și de mutilări îngrozitoare.

Este cert, Oonak putea spera în supraviețuire, dar nu ca șef, ci doar urmând calea de mijloc. Unii, neputincioși din cauza vârstei, muriseră liniștiți cu mâinile la ceafă și fără un suspin, retrași din propria voință în singurătatea ultimului lor iglu.

Era păcat că nu se întâmpla așa cu toți.

Iată la ce cugeta Oonak.

Și mai era ceva. Bucuriei de a fi șef i se opunea răspunderea. Povara acestei răspunderi – mai cruntă decât toate torturile posibile, suportabile până la urmă, să zicem, dar... rămâneau și treburile zilnice. Un trib întreg depindea de el. Ca stăpân al lor, era obligat să-și exercite această autoritate în permanență, adică zi de zi.

Însă Oonak își iubea foarte mult libertatea. Era celibatar. Nici femeie, nici copii, nimeni și nimic, nici o obligație. Așa își alesese el soarta.

În concluzie, va merge în continuare pe drumul ales.

Ca șef, va fi el liber? Putea să doarmă cât dorea, să vâneze după plac, să călătorească dacă asta îi dorea inima?

Ce s-ar putea spune despre un șef care ar întrprinde o expediție la Vârful Pământului sau la Apa cea Mare? O călătorie lungă, cât și-o dorea el, pentru un timp cât i-ar fi plăcut lui să meargă? L-ar fi bodogănit un trib întreg. De la entuziasmul inițial, ei ar fi trecut la nemulțumire crescândă...

Nu, Oonak nu voia să fie șef.

Eliberându-se de străngerile entuziaste ale alor săi, el spuse hotărât:

– Nu, nu vreau să fiu șef. Sunt printre noi alții care ar putea fi...

Dar cine?

Bătrânul insistă:

– Spune-i numele, arată-l cu degetul. Care altul?

Oonak suferea. Ar fi vrut să fugă, să fie foarte departe de aici. Suferința sa era mai ales provocată de neliniște. Refuzase și crezuse că acesta va fi punctul final, încetarea discuțiilor pe care nu voia să le mai audă.

Bătrânul deschise gura știrbă scuipând cuvintele:

– Ți-o spun eu, tu ești seful! Nu mai există alții!

Oonak cugeta în continuare. Există fapte pe care un șef nu are voie să le comită, atitudini pe care nu trebuie să le aibă, soluții de urgență care-i sunt interzise. Și totuși tradiția impune ca șeful să domnească singur, toate concesiile democratice fiind un semn de slăbiciune. Cum s-ar zice, dacă Oonak făcea un pas înainte, puteau urma doi pași înapoi.

– Pun o condiție, zise el.

Oonak se uită la soarele zilei, la pustietatea câmpiei, apoi își restrânse privirea asupra propriilor mâini. Trebuia ca fiecare să audă și să înțeleagă bine ceea ce avea de zis. Cuvânt cu cuvânt.

– Condiția mea este, zise după un timp, ca eu să nu conduc singur. Eu voi fi șef, dar va mai fi și un sfat al bătrânilor și unul al femeilor.

– Al femeilor?!

Un strigăt aproape de groază:

– Al femeilor?!

Oonak, mai curajos, mai evoluat, trăise și prin țările albilor. Ajunsese până în marile orașe, despre care se vorbește în istorisirile din igluri. Călătorise în pasărea de metal și, împreună cu alții, zicea el, se urcase la bordul unui vehicul fantastic care mergea singur de colo-colo. Călătoria recentă făcută împreună cu Ramook, Ghorok și polițiștii de la Jandarmerie nu fusesse pentru el o simplă aventură.

În sat, tot ce învățase Oonak din aceste călătorii nu prea prezenta încredere. Nimic periculos în fond, dar nici ceva precis. Cu ani în urmă, se observa în trib o indispoziție generală, un fel de nemulțumire, când eschimosul se întorcea din călătorii. Însă neliniștea provocată de noile idei aduse de Oonak era topită de speranță, împământenită în trib, că acestea nu se vor putea pune în practică la ei niciodată. Și spiritele se potoleau, iar ei intrau în problemele cotidiene ale tribului: procurarea hranei, prezicerea timpului, avertismentele unor bătrâni... Așa că, până la urmă, n-aveau ce-i reproșa lui Oonak. Deși o slabă neîncredere mai

persista în legătură cu Oonak, le rămăsese suficient entuziasm pentru a-l dori șef. Unda de neîncredere pornea din faptul că ideile lui proveneau din călătoriile întrprinse la albi. „Auzi, un consiliu al femeilor?!“

Era prea de tot. Scuiپau la pământ, râdeau pe un ton neliniștit, bombăneau criticând mai ales pe bărbații care aveau femei în iglu lor.

– O scorneală de-a albilor, zise un bătrân.

Acesta avea în voce un ton disprețuitor ceea ce îl făcu pe Oonak să izbucnească în râs.

– Adevărat. Este un fel de a conduce luat de la albi, învățat de la ei. Într-un trib, fiecare are ceva de spus. Atât bărbații cât și femeile.

Teorie absolut inacceptabilă. Să acorzi cuvântul femeilor? Clătinau cu toții din cap, arătându-și dezaprobarea. Un bătrân se apropie de Oonak, îl privi drept în față, apoi se îndepărtă cu pași grăbiți, cu un aer dzgustat.

Oonak nu se putu reține să nu-și manifeste bucuria.

Va rămâne liber! Acum nimeni nu-l mai dorea șef.

Tribul se răspânde, fiecare mergând la treburile sale devenite, brusc, urgente. Oonak intra în obscuritatea care-i convenea, redevenit un membru oarecare al tribului. Singur și fericit, pentru că așa îi plăcea lui să rămână.

Să fie liber mai ales, să plece când vrea, trăindu-și viața fără poveri în plus pe umeri, fără obligații cărora trebuie să li te supui.

Oonak reintră în obscuritate. Pentru cronica tribului, el înceta să mai existe ca persoană aparte, rămânând un simplu membru al unei colectivități anonime.

Totuși era nevoie să se găsească un șef.

Fu propus Tugugak, care refuză, dar din alte motive decât cele ale lui Oonak. Motive secrete, pe care nu vroia să le mărturisească. De câțva timp visa să meargă la Vârful Pământului. Făcuse acolo câteva vânători bune de focă. O plăcere! Cu totul altă viață! Să stai permanent în același iglu în iarna eternă!

Dar el intenționa să plece singur, părăsindu-și femeia și copiii. Bărbații dădeau deseori târcoale iurtei sale. Femeia îi va fi repede adoptată de unul dintre ei...Dar acesta este un proiect despre care nu trebuie să discuți dinainte, iar libertatea sa va fi obținută cu prețul discreției.

Ca șef de trib, ar fi fost legat de mari responsabilități. I-ar fi plăcut onoarea, dar, întrucât aceasta se opunea proiectelor sale, ea devenea inacceptabilă. Refuză rece, fără comentarii.

Au insistat. Mai mult de zece oameni s-au strâns în fața iurtei sale discutând. Timpul presa. Un trib fără șef este un trib în decadență. Aveau neaparat nevoie de unul. Nimeni nu se oferea. Oonak propunea forme inadmisibile pentru o guvernare primitivă, Tugugak refuza chiar să discute. Le luă o oră pentru a accepta cel de al doilea refuz. Apoi se retraseră în iurta unui bătrân, o iurtă scundă și lungă, unde se așezară în cerc, chibzuind îndelung situația pe față și pe dos. Aceasta devenea gravă.

– Nimeni nu consimte? – întrebă batrânul.

Fiecare avea motivul lui să nu accepte

Fiecare ar fi vrut să propună o candidatură sau chiar să se ofere, dar atunci ce s-ar fi întâmplat cu proiectele, visele, evadările plănuite, cu călătoriile sau vânătorile pe care le aveau în vedere?

Un șef est legat de tribul său. El merge unde merge tribul, nu pleacă de unul singur. Se stabilește o legătură foarte strânsă între ei, aproape o întemnițare. În ochii lor, cel propus trebuia să fie ori nătărău, ori infirm, ori, pur și simplu, sedentar la limită, pentru a accepta un asemenea post.

Sau măcar cum fusese Ramook nu demult – ambițios, necinstit și, profitând de această onoare, tiran – urmărind doar înbogățirea proprie.

Ramook, nu încetase el să mai vâneze din ziua în care fusese ales șef? Și pretindea de la fiecare membru al tribului un bir care să-i garanteze furnizarea de rezerve mari de provizii. Nu ierta pe cei zgârții, dar nici pe cei mai puțin norocoși, care nu-i puteau da partea impusă din vânatul lor.

Ramook, făcut prizonier de omul legii, plecase din sat ca om bogat, conform normelor tribului, ceea ce o făcuse pe munteancă să trimită multe bogății în țara ei, jefuind rezervele din iurtă. Se vorbea, spre mirarea tuturor, că numai baloturile de piei valorau cât greutatea lor în aur. În mijlocul tribului său, Ramook fusese totuși respectat sau cel puțin ascultat. Ceea ce era cam același lucru. I se conferise o autoritate de dominare bine păzită – atât de puternică este tradiția impusă în alegerea șefilor la eschimoși. Acum însă, că el a plecat, nimeni n-ar fi consimțit să aleagă un urmaș atât de lacom și de necinstit. Întâmplarea cu Ramook nu schimbăse cu nimic felul de a vedea lucrurile în comunitatea respectivă, căci înuiții nu prea respectau legile și morala. În schimb, aveau legile lor foarte bine diferențiate când era vorba de binele colectivității. Deci, în primul rând, în virtutea acestor legi trebuia ales acum noul șef.

Îi preocupa totuși ca aventura lui Ramook să nu se mai repete.

A decapita un trib de șeful său înseamnă dereglarea modului de viață. Îi enervau aceste lungi discuții, provocându-le neliniște, iritare de care, la urma urmelor, puteau să fie scutiți. Din cauza lor, ei nu mai fuseseră la vânătoare de mai multe zile. Asta ar fi putut să le compromită hrana în lunile următoare, de vreme ce rezervele din care începuseră să consume n-au fost puse la loc, așa cum se obișnuia.

Dar Oonak nu vroia, Tugugak refuza. Asupra cui să se oprească? În iurta dominată de un miros puturos și o căldură fumegândă, oamenii păreau descurajați. La un moment dat, nimeni nu mai vorbea. Ce să spună? Pe cine să numească dacă cei propuși refuzau?

– Știu, zise bătrânul. Știu pe cine!

Zece capete întoarse brusc spre el, zâmbete neîncrezătoare, o curiozitate generală pe care fiecare aștepta să și-o satisfacă.

– El este, zise sentențios omul, un fiu al tribului. Va fi un șef bun.

Liniște.

– Cine? – îndrăzni, în sfârșit, un inuk.

Bătrânul aplecă din cap.

– Rămâne de văzut dacă va accepta... Eu mă gândeam la Agaguk.

– Fiul lui Ramook, zise unul cu vocea aproape în murmur.

– Fiul lui Ramook, confirmă bătrânul. La drept vorbind asta nu contează. El nu este ca tatăl său și voi toți o știți.

Mai avea bătrânul un ultim argument, acesta fiind cel mai important.

– Poate chiar el l-a ucis pe Brown. Dar nu s-a lăsat descoperit. Și, în fond, asta ne-a debarasat de Ramook.

Asasin învingător, Agaguk nu s-a lăsat prins! Un subiect bun pentru a fi istorisit în serile de iarnă. Este o calitate de șef. Viclenie, inteligență, abilitate, putere!

Toți aprobă imediat. În sânul adunării domnea chiar un început de entuziasm.

– Cine se va duce la el? – întrebă bătrânul. Eu nu pot. Se ridicară trei oameni: Alignak, Hayuluk și Nattit.

– Vom merge noi, zise Nattit. Vom porni chiar mâine.

Rămânea doar să aștepte până a doua zi.

(va urma)

ANUNȚURILE COMUNITĂȚII

grupaj realizat de Victor Roșca

NOTĂ: Toate activitățile care se desfășoară la Sala Parohială „Pr. Petre Popescu” sunt suportate financiar de Biserica Ortodoxă Română „Buna Vestire” din Montreal, proprietara imobilului

**Biblioteca „Mihai Eminescu”
a Bisericii „Buna Vestire”**

Biblioteca este deschisă:

- marțea și joia între orele 11:00 – 13:00, de pr. Liviu Alexandrescu, și
- duminica între orele 11:30- 13:00.

Bibliotecară, d-na. Luiza Săvulescu
Telefon bibliotecă 514) 274-6735

Biblioteca dispune de 20.000 de volume dintre care circa 5.000 în limba română și circa 15.000 în limbile franceză și engleză.

**Școala duminicală
pentru copii
a Bisericii Buna Vestire**

Școala începe în luna septembrie. Copiii vor pregăti serbarea pentru festivitatea de aniversare a datei de 1914, când s-a aprobat încorporarea Societății religioase „Eglise Roumaine Orthodoxe de Montreal”.

Scopul școlii duminicale este formarea micului creștin. Se transmit copiilor iubirea de semenii, generozitatea și respectul față de părinți.

Abonamente

Vă rugăm să vă abonați la revistă.
Costul anual este de 25\$.

**Donații pentru revista
Candela de Montreal în 2014**

Prof. univ. dr. Antoine Soare 300 \$;
Prof. univ. dr. Wladimir Paskievici 200 \$;
Total 500 \$.

1. Dreptul de a reproduce și de a difuza din revista „Candela de Montreal” este rezervat numai redacției.
2. De conținutul articolelor din revistă este răspunzător autorul.

* Candela pe internet:
pages.infinet.net/romanblt/ sau
www.bunavestire.ca/RO/ (butonul Candela)

**Programul
Slujbelor religioase**

În fiecare duminică și în zilele de sărbătoare marcate cu roșu în calendarul creștin:

- Orele 9:30 – Utrenia
- Orele 10:30 – Sfânta Liturghie

În fiecare vineri la orele 18:00 se oficiază Slujba Acatistului și Taina Spovedaniei

Sărbători religioase

Miercuri, 1 oct. Acoperământul Maicii Domnului;
Marți 14 oct. Sf. Cuv Paraschiva de la Iași;
Luni 27 oct. Cuv Dumitrie cel Nou;
Sâmbătă 8 nov. Sf. Arhangheli Mihail și Gavril.
Sâmbătă 15 nov. Cuv paisie de Neamț;
Joi 20 nov Cuv. Grigore Decapitatu;
Vineri 21 nov. Intrarea în Biserică a Maicii Domnului

Servicii religioase

	Botezuri	Cununii	Înmormântări
2009	113	19	9
2010	124	17	4
2011	128	19	4
2012	101	15	4
2013	121	25	10
Total	587	95	31

**Să ne cunoaștem
profesioniștii din comunitate**

Me CEZAR CATALIN MIHAI
Avocat
5497A, Ave Victoria,
Bureau 104, Montréal
(Québec) H3W 2P9
Tel. : 514-341-5330
Fax: 514-341-8626

–Imigrație
–Drept matrimonial (separări, divorțuri, garda copiilor, pensii alimentare, litigii testamentare, omologări testamentare etc.)
–Drept imobiliar (defecte ascunse de construcție ori vicii de sol; recuperarea comisiunilor datorate agenților imobiliari)
– Régie du logement

VIOLETA PÎRVU
Courtier immobilier agréé
333 Champagne, St-Eustache J7P 2H4
Cell: (514) 567-4619
Courriel: info@violeta.ca
Cele mai bune condiții pentru clienții români la www.violeta.ca

CASEY AURAN /
AUTO EURO CHOIX
Mașini de ocazie
la prețuri convenabile.
16625 Boul. Pierrefond, Montreal,
H9H-4L2
Zona: L'île Bizard-Sainte Genevieve
Cell: (514) 999-8160

EVENIMENT

Parohia
„Église Roumaine Orthodoxe de Montréal - Buna Vestire”
s-a înființat acum
100 de ani,
cu aprobarea
Parlamentului provinciei Quebec,
Bill 181 din 19 februarie 1914.

Citiți în pagina a 3-a programul festivităților de sărbătorire a acestui moment marcant pentru comunitatea noastră.

APARIȚII EDITORIALE (SCRIITORI CANADIENI):

**George FILIP –
DRAGĂ MARIA**

POPAS PE LÂNGĂ „DRAGĂ MARIA”

Mai vârstnicul meu co-milenar, blestematul și concomitent, mângâiatul poet al muzelor, George FILIP privește însetat la fenomenul existențialist al lumii din turnul cu aură al *genului liric* precum un neobosit străjer stelar. Așa se face că la doar 75 de ani „mirele din *Montreal*, cum l-a intitulat un alt răsfățat al muzelor, și anume poetul Darie Duca, a îngenunchiat la poarta iubitei sale cu un rarism volum de versuri botezat simplu „DRAGĂ MARIA”.

După mine citire acest lacrimarium plin cu cântece, au nu cu lacrimi, este cel mai frumos omagiu pe care l-a dus la pieptul celei dragi vreun poet în ultimele două milenii...Afirmția mă privește și voi da seama pentru ea în fața posterității. Structura poeticească a cărții este desăvârșită! Mai întâi a fost poetul... Așezarea în pagină, dospită temeinic de doamna Gabriela Țiplea, din Târgoviște este impecabilă! Și peste toate acestea vine cu grafica ei cu adevărat dumnezeiască pictorița în mare ascensiune Victoria Duțu din București.

(Alex Cetățeanu)

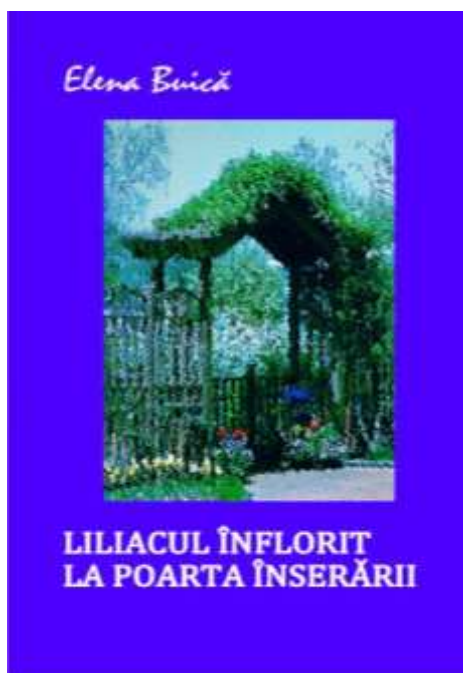

**Elena BUICA –
LILIACUL ÎNFLORIT
LA POARTA ÎNSERĂRII**

CUVÂNT ÎNAINTE

Viața, ca și ziua, aflându-se într-o continuă scurgere are nu numai răsărit și amiază, are și înserare și la poarta ei ajungem toți, fiindcă ne așteaptă cu răbdare torcând alene firul timpului. Fiecare ne dorim să ajungem aici cât mai târziu și cu bucuria faptelor împlinite pe cât ne îngăduie omenescul dat. Odată ajunși, am dori să ne întâmpine parfumul liliacului înflorit, sau, de ce nu, să fim noi înșine liliacul înflorit a doua oară, cu împliniri încă dătătoare de încredere în viață. M-am apropiat de poarta înserării purtând puterea anilor pe umeri și acum trebuie să mă grăbesc să dau cât mai mult din ce pot da, fiindcă simt tot mai acut cum timpul îmi cere vamă când mă las amăgită de lentoarea scurgerii clipelor. Simțind că mă apropii de această poartă, am fost atrasă mai mult ca altădată de fiorul infinitului aflat dincolo de granița pământescului vieții noastre și în acest volum am dat glas misterului existențial în câteva scrieri pe care le-am adunat în capitolul: "Întâmplări izvorâte din tainele vieții". În "Ce e dincolo de granița vieții?".

(Elena Buica)

**Flavia COSMA –
ZGÂRIETURI PE FAȚA
OGLINZII**

Flavia Cosma este scriitoare, poetă și traducătoare româno-canadiană născută în România, câștigătoare a numeroase premii internaționale. Este licențiată în Inginerie Electrică la Institutul Politehnic București și a studiat teatrul în România. Este de asemenea producătoare, regizoare și scenaristă pentru filme documentare de televiziune. Vorbește fluent engleza, româna, franceza și spaniola; produce opere originale și traduceri în aceste patru limbi.

Flavia a publicat 27 volume de poezie, un roman (atât în română cât și în engleză), o carte de memorii de călătorie (atât în română cât și în engleză) și cinci cărți pentru copii. Volumul său de versuri *Leaves of a Diary* a fost acceptat în cadrul Universității din Toronto, la catedra *E. J. Pratt Canadian Literature* ca material didactic pentru anii 2007-2008. Volumul său de versuri *Thus Spoke the Sea* a fost acceptat în cadrul Universității Towson, din Baltimore, Maryland, USA, ca material didactic pentru anul 2014, clasa profesorului Alan Britt. Poemele și cărțile sale au obținut numeroase premii. (Eva Halus)

